

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

136918

AHİLİKTE MESLEKİ VE SOSYAL DAYANIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdullah GÜNAY

136918

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Enstitü Anabilim Dalı: **ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ
İLİŞKİLERİ**
Enstitü Bilim Dalı: **ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve SOSYAL SİYASET**

Danışman: Doç.Dr: Ali SEYYAR

HAZİRAN-2003

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

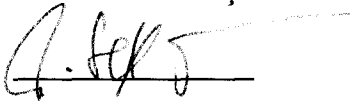
AHİLİKTE MESLEKİ ve SOSYAL DAYANIŞMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Abdullah GÜNAY

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ ve SOSYAL SİYASET

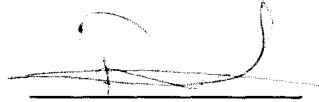
**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Bu tez 26..1.06/ 2003 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/-Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Ali SEYYAN

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Fatma FİDAN

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Filiz DİKİCİ

ÖNSÖZ

Ahilikte bireyin, kendisine, ailesine ve içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları vardır. ve bir ahi bunu özenle getirirdi. Bireyselleşmenin hızla arttığı günümüzde ahiliğin bu tutumuna yeniden ihtiyaç duyulmaktadır. Birey toplumun bir parçası olduğunu bilip, topluma karşı olan sorumluluklarını da yerine getirmeye özen gösterebilmelidir, bireyciliğin yerini ahilikte olduğu gibi diğergamlık almalıdır.

Sivil toplum örgütleri ve meslek kuruluşlarının etkinliği daha da arttırılmalı, her türlü eğitimi (meslek eğitimi, okullar ve üniversiteler) bu yapılanmalar sürdürebilmelidir. Meslek içi dayanışma, sivil kurumlar ve meslek örgütleri arasında dayanışma, sivil toplumla meslek kuruluşları arasında dayanışma geliştirilmelidir. Özellikle toplumun maddi ve manevi ihtiyaç sahibi kesimleriyle kamu kurum ve kuruluşlarının dayanışma ilişkileri dışında sivil toplumla ilişkisi daha da arttırılmalıdır.

Öte yandan bu gün Türkiye'de kamu ahlakının yeniden yapılandırılmasına da ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç yaşadığımız Marmara ve en son Bingöl depremlerine öncelikle kamu binalarının yıkılmasıyla daha fazla görünür olmuştur.

Ahiliğin mesleki ve sosyal dayanışma boyutunun incelendiği bu çalışmamızdan sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşlarıyla diğer ilgililerin yararlanabileceğini umuyoruz.

Bu konuyu bana tez olarak öneren ve çalışmam süresince beni yönlendirip yardımlarını esirgemeyen; tez danışmanım, hocam Doç.Dr. Ali Seyyar Bey'e ve İstanbul Ahilik Araştırma Vakfı başkan ve çalışanlarına teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	VI
ÖZET.....	VII
SUMMARY.....	VIII
GİRİŞ.....	1
1. AHI TEŞKİLATININ TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE SİYASİ, İKTİSADİ VE İDARİ YAPISI.....	2
1.1. Ahi Kelimesinin Tanımlanması.....	2
1.1.1. Sözlük Olarak.....	2
1.1.2. Terim Olarak Ahilik.....	3
1.1.3. Örgüt Olarak Ahilik.....	4
1.2. Fütüvet-Ahilik İlişkisi.....	6
1.3. Ahiliğin Temel İlkeleri.....	8
1.4. Ahiliğin Görgü Kuralları.....	9
1.5. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkması.....	13
1.6. Ahi Teşkilatının Kurucusu Olarak Ahi Evren.....	15
1.7. Ahi Teşkilatının Yapısı ve Örgütlenme Biçimi.....	17
1.7.1. Yönetim.....	18
1.7.1.1. Yiğitbaşı ve Görevleri.....	19
1.7.1.2. Kethüda ve Görevleri.....	19
1.7.1.3. Nakip ve Görevleri.....	20
1.7.1.4. Şeyh ve Görevleri.....	21
1.7.1.5. Esnaf Heyeti ve Görevleri.....	21
1.7.1.6. Müteveli'nin Ana Görevleri.....	22
1.7.2. Esnaf Kuralları ve Toplantıları.....	24
1.7.2.1. Yönetim Kurulu.....	25
1.7.2.2. Büyük Kurul.....	25
1.7.2.2.1. Kahyabaşının Görevleri.....	25

1.7.2.3. Ziyafet Toplantısı (Geleneksel Yıllık Toplantı).....	26
1.7.2.4. Üç Günler (Yıllık Genel Toplantı).....	28
1.7.2.5. Olağanüstü Toplantı.....	29
1.7.2.6. Memleket Toplantısı.....	29
1.8. Ahilik'te Mesleki Terfi ve Törenler.....	30
1.8.1. Yamaklık'a Giriş.....	30
1.8.2. Çıraklık'a Terfi Ve Töreni.....	30
1.8.3. Kalfalık'a Terfi Ve Töreni.....	31
1.8.4. Üstad.....	31
1.8.4.1. Üstadlık'a Terfi ve Töreni.....	32
1.9. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Etkenler ve Sosyal Yaşama Etkisi.....	34
1.9.1. Ahiliğin Osmanlı Sosyal Hayatına Etkileri.....	36
1.10. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahi'lerin Rolü.....	39
1.10.1. Kırşehirli Edebâli.....	39
1.11. Ahi Birliklerinde Çözülme.....	44
1.11.1. Çözülmenin Sebepleri.....	44
1.11.1.1. Çözülmede İç Etkenler.....	45
1.11.1.2. Çözülmede Dış Etkenler.....	46
2. AHİ BİRLİKLERİNDE MESLEKİ DAYANIŞMA VE FİNANSMAN ORGANLARI.....	49
2.1. Ahilik Teşkilatında Mesleki Dayanışmanın Mahiyeti ve Özellikleri.....	49
2.1.1. Mesleki Dayanışma.....	49
2.1.2. Ahilik Teşkilatında Mesleki Dayanışmanın Mahiyeti.....	49
2.2. Ahilik Sisteminde Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Orta Sandığı... ..	50
2.2.1. Orta Sandığı'nın Gelirleri.....	50
2.2.2. Orta Sandığı'nın Giderleri.....	51
2.2.3. Altı Kese.....	51
2.2.4. Hariciler.....	52
2.2.4.1. Emekliler.....	52

2.2.4.2. Düşkünler.....	52
2.2.4.3. Sakatlar.....	52
2.3. Sosyal Güvenlik.....	53
2.3.1. Kavram Olarak Sosyal Güvenlik.....	53
2.3.2. Ahilik ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarımız.....	53
2.4. Ahilik Sisteminde İşgüvencesi.....	58
2.4.1. Meslek Grubundaki İşsizlikte.....	58
2.5. Mesleki Dayanışmanın Bir Boyutu Olarak Ahi Birliklerinde Eğitim.....	59
2.5.1. Ahilik'te Meslek Eğitimi.....	60
2.5.1.1. İşbaşında Eğitim.....	60
2.5.1.2. İş Dışında Eğitim.....	62
2.5.1.3. Sanat Eğitimi.....	63
2.5.1.4. Ahlak Eğitimi.....	64
3. AHİLİKTE SOSYAL DAYANIŞMA.....	65
3.1. Sosyal Dayanışma Kavramı Ve İçeriği.....	65
3.1.1. Sosyal Dayanışma.....	65
3.1.2. Sosyal Dayanışma İçin Gerekli Olan Şartlar.....	65
3.1.3. Ahilik'te Sosyal Dayanışma.....	65
3.2. Osmanlı'dan Göktürkler'e Ahilik Temelli Sosyal Dayanışma ve Sosyal Dayanışma Ve Sosyal Güvenlik.....	68
3.3. Ahilik'ten Kooperatifçiliğe.....	72
3.4. Sosyal Dayanışma Açısından Anadolu Kadınlar Birliği (Bacıyan-ı Rum).....	72
3.5. Sosyal Dayanışma Açısından Ahi Zaviyeleri.....	74
3.6. İbn-i Batuta'nın Ahilerin Sosyal Dayanışması Hakkında Verdiği Bilgiler.....	75
3.7. Ahi Teşkilatının İmece Ve Yaren Kuruluşu Halinde Köylere Yayılması	78
3.7.1. Sosyal Dayanışma Açısından Yaren Odaları.....	79
3.7.1.1. Bir Örnek Olarak Alanya'nın Çıplaklı Köyü, Kadıyakası Yaylasında Konuk Ve Yaren Odası.....	81

3.7.2. Bir Yaren Odasının Kuruluşu.....	83
3.7.2.1. Odanın İç Düzeni Ve Gelenekleri.....	85
3.7.3. Yarenlerin Köyde İşbirliği Ve Dayanışma.....	88
3.7.3.1. Düğünlerde Hazırlık Hizmetleri.....	89
3.7.3.2. Yoksul ve Kimsesizlere Yardım.....	89
3.7.3.3. Tarım İşlerinde Yardım.....	90
SONUÇ.....	91
KAYNAKLAR.....	93
ÖZGEÇMİŞ.....	96

KISALTMALAR

A.g.e.	: Adı geçen eser
A.g.m. :	:Adı geçen makale
Ans.	: Ansiklopedi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
İst.	: İstanbul
no.	: Numara
s.	: Sayfa
sa.	: Sayı
matb.	: Matbaası
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
TBMM.	:Türkiye Büyük Millet Meclisi

ÖZET

Ahilik, kökenleri çok daha eskilere gitmekle beraber, XIII. yüzyılda Anadolu'da Ahi Evren tarafından kurulmuş bir esnaf teşkilâtıdır.

Ahi Evren, Azerbaycan'ın Hoy kentinden Anadolu'ya göç eden bir Türkmen düşünürüdür. Ahilik, yamak, çırak ve kalfayı her yönüyle eğiten bir terbiye ocağıdır. Ahi çırak ve kalfaları, gündüzleri iş başında meslek eğitimi, akşamları da zaviyelerde ahlâk eğitimi almaktaydılar.

Ahiler mesleki ve sosyal açıdan tam bir dayanışma içerisindeydiler. "Orta Sandıkları" adıyla sosyal güvenlik kurumları oluşturmuşlardı. Ahi Evren'in eşi Fatma Bacı, Anadolu'da dünyanın ilk kadın teşkilatı olan "Bacıyan-ı Rum"u kurmuştur. Ahiler'i ortaya çıkaran en önemli sebep; Orta Asya'daki Türkmenlerin , Moğol istilasıyla Anadolu'ya göç ettikten sonra, Anadolu'daki Bizans esnafına karşı örgütlenip daha iyi mal üreterek rekabet edebilme ihtiyacıdır.

Anadolu, Kırım ve Balkanlar'da yüzyıllarca hüküm süren Ahilik, XVII.yüzyılda Avrupa'dan Anadolu'ya gelen ucuz ürünlerin önüne geçilememesi sonucu zayıflamış ve çözülmüştür.

SUMMARY

PROFESSIONAL AND SOCIAL SOLIDARITY IN AHİLİK

Key words: ahilik, apprentice, kethüda, qualified worker, ahi father

Although the origin of Ahilik extends to far history, it was a trade organization founded by Ahi Evren in the 13th century.

Ahi Evren was a Turkmen scholar who moved from Hoy county of Azerbaijan to Anatolia and he lived in Konya, Kayseri and Kırşehir. Ahilik was a training association of apprentice, pupil and qualified workman at every aspect. The apprentice and pupil of Ahi got professional education in day times while they got education of morals at nights.

Ahis were in a complete solidarity at professional and social aspects. They have established social security associations named as middle boxes. In Anatolia, the wife of Ahi Evren Fatma Bacı has founded the first woman organization in the world named as Bacıyan-ı Rum. The main reason causing Ahilik was the necessity for competition against Bizans traders by better production in organization after the migration from Middle Asia to Anatolia because of the Mogol invasion. Ahilik that was in power in Anatolia, Kırım and Balkan for many centuries began to weaken and vanished because of the cheap goods in high amount which entered Anatolia from Europe in the 17th century

GİRİŞ

Ahilik'te mesleki ve sosyal dayanışma konulu bu çalışmamızın ilk bölümünde, Ahi teşkilatının tarihi süreç içerisinde siyasi, iktisadi ve idari yapısını incelemeye çalışacağız. Bu bölümde ayrıca Ahiliğin köken olarak Araplar'daki "Fetalık"tan mı, yoksa Türkçe'deki "Akı" kökeninden mi geldiğini incelemeye çalışacağız.

İkinci bölümde Ahilik teşkilatında mesleki dayanışmayı daha XIII. Yüzyılın başlarında finansman kaynakları oluşturarak (Orta sandıkları) ve meslek sahibi olacak kişiyi çocukluk yaşında yamaklığa alarak her kademedede (çırak, kalfa ve usta) hem mesleki bilgi hem de ahlaki ve sosyal yaşamda gerekli olacak diğer eğitsel bilgileri vererek nasıl vasıflı insan gücü yetiştirdiklerini ortaya koymaya çalışacağız.

Üçüncü bölümde ise Ahilik'te sosyal dayanışma başlığı altında Ahiler'in meslek dışı dayanışmalarını imce ve yaren kuruluşu olarak köylere yayılmasını, kimsesiz ve yoksullara yardımlarını, gene daha XIII. Yüzyıl başlarında Anadolu Kadınlar Birliği (Bacıyan-ı Rum)u kurarak kadınlar arasında dayanışmayı sağlayıp, örgücü, dokumacı ve benzeri mesleklerde kadınları yetiştirip nasıl meslek sahibi yaparak nitelikli kadın iş gücü oluşturduklarını ve kimsesiz kız çocuklarını hem mesleki hem sosyal yönden yetiştirip sosyal güvenlik altına aldıklarını ortaya koymaya çalışacağız.

Bu bilgileri Tancalı Gezgin İbn Batuta'nın "Seyahatnamesi" ile destekleyeceğiz. Ahiliği bugünkü sosyal güvenlik kuruluşlarımız açısından sivil toplum örgütleri ve esnaf teşkilatları açısından inceleyeceğiz.

1. AHI TEŞKİLATININ TARİHİ SÜREÇ İÇERİSİNDE SİYASİ, İKTİSADİ VE İDARİ YAPISI

1.1. Ahi Kelimesinin Tanımlanması

Ahilik akmak fiilinden akı, olarak gelmiştir. Akının kelime anlamı eli açık, cömert, yiğit anlamlarına gelir. Akı zaman içinde ahi olarak söylenmeye başlamıştır [Çağatay,1989]. Anadolu'nun bazı yerlerinde ahiliğin manevi merkezi olan Kırşehir'de de "k" harfinin "h" harfine dönüştürülerek söylendiği görülür. Çakı-çahı, yakı-yahı, okumak-ohumah tarihte de zaman içinde ilkan-ilhan, kağan-hakan olarak değişmiştir. K'nın h'ya dönüşmesine Karacaoğlan'dan bir dörtlük örneği;

Karacaoğlan der cananım
Kurban olsun sana canım
Çarh-ı felek benim kanım
Bir gün içer demedüm mi

Ancak Anadolu'nun bazı yerlerinde "akı"nın hala kullanıldığı da bilinmektedir. Yazar Antalya'nın Alanya ilçesi, Değirmendere Köyü'nde Günaylar namı diğer İmamlı sülalesinde akı'nın "m" aitlik ekiyle akım şeklinde kullanıldığını tespit etmiştir. Küçük kardeşlere yeğen ve kuzenlere ya da kendinden küçük komşu çocuklarına kardeşim anlamında akım denmektedir. Cümle içerisinde kullanırsak "Akım baban evde mi?" gibi Türklerdeki akı'nın Araplardaki yakın karşılığı, feta, İranlılarda civanmert, Batı'da ise şövalyedir.

1.1.1. Sözlük Olarak

"Ahi" Kelimesi Arapçadır ve Kardeşim demektir. Yüzyıllarca kökenini aldığı benzeri bir kuruluş olan Fütüvvetçilik halinde sürüp giderken, hatta gene uzun süre ahiliğin ortaya çıktığı Anadolu'da da Arap-İslam alemindeki bu eski Arapça adıyla anılırken

Türklerle meskun Anadolu'da başka bir nitelikte ve bir Türk kuruluşu olarak çıkıp o zamana dek bilinen "fütüvvet" adını bırakarak ahi şeklinde başka bir arapça kelimeyle anılmaya başlaması çok gariptir [Çağatay, 1989: 44].

Durum bir son ek ile Türkçeye adapte işi olsaydı kelime değişikliğine gerek kalmadan "fetalık" ya da "fütüvvetçilik" biçimine sokulması gerekirdi. Bu akla ve mantığa daha uygun olurdu. Arapça aslında "Ahi"yi tam olarak Türkçe'de kullanıldığı biçimde anlaşılmamıştır. Bu yüzden Ahi sözcüğünün başka kökenden olup bu kalıba girmiş olabileceği hatıra gelmiştir. İlk kez, ünlü Fransız türkoloğu John Deny eski ve orta Türkçe'de "eli açık, cömert, yiğit, anlamlarına gelen akı sözcüğünün söyleniş ve anlam bakımlarından benzeri arapça "Ahi" sözcüğüne çevrildiğini ileri sürülmüştür" [a.g.e., s.43].

Bu konuda en hatırı sayılır araştırmalardan biri olan N. Çağatay'a göre Ahi sözcüğünün kökeni Orta Asya'dan gelmiştir; yani bu Türkçe "akıdır". Fakat Anadolu'da bütün Türk kurum ve terimlerinin arapçalaştırılması gayretlerinin arttığı bir çağda Türkçe akı, arapça ahiye çevrilmiştir [a.g.e., s.44].

Ahi teriminin Türkçe akı sözcüğünden geldiği üzerindeki iddiamız yalnız anlam benzeyişinden de değildir. Bu sözcüğün delalet ettiği mertlik, yiğitlik, alplik, eli açıklık, konukseverlik hasletlerinin ve ahiliğin ifade ettiği sanat ve ticaret kurum ve kurallarını Orta Asya Türkleri arasında çok yaygın bulunuşundandır [a.g.e., s.44].

Akılığın gereği olarak akıların birbirlerine karşı kardeşçe muamelede bulunmalarından dolayı bu kelime zamanla yerini arapçanın "ahi" (kardeşim) kelimesine bırakmış olduğu anlaşılmaktadır [Bayram, 1991: 4].

1.1.2. Terim Olarak Ahilik

Anadolu'da 13.yüzyılda kurulup belli bir süre içinde belli kurullarla işlemiş esnaf ve sanatkarlar birliğidir [Çağatay, 1989: 44].

1.1.3. Örgüt Olarak Ahilik

Bu konu üzerinde ciddi incelemeler yapan batılı oryantalistler bu güne dek yaptıkları yayınlarda ahiliğin kökenlerini, doğuda özellikle araplar arasında 11.yüzyıldan başlayarak gelişmiş olan fütüvvet örgütüne dayarlar. Ama genelde onun fütüvvetten farklı ve Anadolu Türklerinin biçimlendirip kendi damgalarını vurarak geliştirdiklerinde yani Anadolu Türklerine özgü bir kurum olduğunda birleşirler [Çağatay, 1989: 44].

Mesleki-ahlaki bir örgüt olan ahilik, Anadolu'ya özgü bir kuruluştur. Encyclopedoia of Islam'ın 2. Avrupa baskısında "fütüvvet" maddesinin 2. Bölümünü yazmış ve şimdiye dek bu konuda çok ciddi araştırma yapmış olan Fransız Taescher fütüvvetin halk arasında yaygın şekli "ahilik" diye bir başlıktan sonra Selçuklu Anadolu'sunda şehirlerdeki sanatkarlar arasında fütüvvet ilginç bir şekil aldı; çünkü fütüvvet sahibi kişi ahi adını alıyordu diyor. Bu görüşü ünlü ahilik araştırmacısı N. Çağatay eleştirmekte ve katılmamaktadır [Şimşek, 2002: 17].

Bu konuda N. Çağatay'ın görüşü şöyledir; ahiliğin ahlaki ve terbiyevi prensipleri daha önce tasavvufçuların geliştirip formüleştirdiği fütüvvetnamelerden aldığı şüphesizdir. Ama ne fütüvvetçilik gelişerek ahilik haline gelmiş ne de ahilik fütüvvetin halk arasındaki yaygın şeklidir. Zaten fütüvvetçilik de tek bir ulusun malı bir kuruluş değildir. Bunun gelişmesi şöyle olmuştur. Her ulusun toplum olarak veya birey olarak başkalarına karşı kendine özgü bir davranışı vardır. Güvenlik, taşıma ve haber alma araçlarının yetersiz ve ilkel olduğu çağlarda bu değer ölçülerinin çerçevesi kurallar, can güvenliğine saygı demek olan yiğitlik, eli açıklık, soyluluk ve konukseverlikte toplanır ve gelişir. Bu hasletler ciddiyet, içtenlik ve köklülük bakımlarından her ulusa göre farklılık gösterir. Bu anlamda en üstün seviyeye Türklerin ulaşmış olduğunu görüyoruz. Özellikle arap bilginleri, ahlak üzerine yazdıkları eserlerde bunu açıkça belirtiyorlar. Örneğin İmam Kuşeyri risalesinde Cüneyd-i Bağdadi'den naklen fütüvvet Şamda lisan Irakta doğruluk Horasandadır diyor [Çağatay, 1989: 44].

İncelemekte olduğumuz konu ile ilgili olarak bu örgütler, İslam öncesi çağlardan başlayarak Horasan ve Türkistan'daki Türkler arasında alpler, alperenler, cavlaklar vb. İran'da civanmerd, Rind vb. Araplar arasında Ayyar, Şatır, Fütüvveci vb. gibi adlar altında örgütlenmişlerdir. Görüldüğü gibi aynı dönemde farklı memleketlerde çeşitli örgütlenmeler görülmekte ancak Anadolu'daki örgütlenme bir meslek örgütlenmesi şeklinde olup diğerlerine benzememektedir [a.g.e., s.46].

Türkler ve İranlılar İslam'a girdikten sonra bu iyi ahlak ve fazilet kuralları İslam prensiplerine uydurulmuştur. İslam akidelerine adapte edilmiş bu ahlaki, insani prensipler VIII.yüzyılda başlayarak edebi literatürde dağınık halde veya bir eserin içinde bir bölüm olarak yer almıştır [a.g.e., s.45].

Anadolu'da fütüvvet sahibi kişi ahi adını almamıştır. Ahi olma koşulları bir kere ana prensip bakımından fütüvvetçilerden farklıdır. Ahi olmak için herşeyden önce fütüvvetçilik meziyet ve sıfatlarına haiz olduktan başka adayın bir meslek ve sanatı olması şarttır. Halbuki fütüvvetçi olmak için bir meslek veya sanat sahibi olma zorunluluğu yoktur [a.g.e., s.45-46].

Ahiliğin Anadolu'ya İran'dan geldiği yolundaki görüşü biraz aşağıda göreceğimiz gibi Anadolu'da ahiliği kuran Asya'dan gelme Türklerin, gelirken İran'da kaldıkları kısa sürede ahiliğin proto-tipini kurmuş olmaları ihtimali ile doğru olabilir [a.g.e., s.46].

Bu da ahiliğin İran'da İranlılar tarafından ortaya çıkarıldığı ve ahiliğin İran'dan geldiği anlamına gelmez. Türklerin Anadolu'ya gelirken bir geçit yeri olarak kullandıkları İran'da kısa süre kalmaları ve burada daha önceden bildikleri ahilik örgütlenmesinin bir benzerini yapmış oldukları söylenebilir [Güllülü, 1977: 65].

Ahi birlikleri oluşumuna çeşitli öğelerin katıldığı orijinal bir sentezdir. Bu sentezi onu oluşturan öğelerin herhangi biriyle açıklamaya çalışmak, çelişkili ve yanlış sonuçları kaçınılmaz kılan boşuna bir çaba olur. Bu birlikleri hiçbir zaman, Bizans loncalarının tarih içindeki uzantısı olarak anlamamak gerekir [a.g.e., s.65].

Halbuki Orta Asya'dan ve Harezm bölgesinde ta 5. 6. Yüzyıllarda kurulmuş olduğunu sandığımız sosyoekonomik temellere dayalı, ahi örgütü 7 yüzyıla yakın bir sürede Anadolu'da ekonomik ve sosyal düzeni ve dengeyi sağlayıp korumuştur [Çağatay, 1986: 88].

1.2. Fütüvvet-Ahilik İlişkisi

Ahiliği Arap ve İran'dan gelen fütüvvet teşkilatının devamı gibi görenler vardır. Bizce bu yanlış bir kanıdır. Ancak esnaf dayanışması, usta çırak ilişkisi, kaliteli mal üretme, müşteri merkezli çalışma, esnaf örgütlenmesi, örgüt yönetimi gibi konularda tamamen kendine özgü olan ahiliğin islami kurallar ve söylemleri içeren fütüvvetnamelerden hiç etkilenmediğini söylemek sosyolojik gerçeklerle uyuşmaz.

Fütüvvetçiliğin gelişerek ahilik haline geldiğini söylemenin mümkün olmadığı gibi ahiliğin de halk arasında fütüvvetin yaygın şekli olduğunu söylememiz pek mümkün görülmemektedir [Kocatürk, 1986: 35].

Ahi töre ve törenlerini, örgüte giriş kurallarını kapsayan ahi yönetmeliği niteliğindeki eserlere son zamanlara dek "fütüvvetname" adı verilmiştir. Ahilikten önceki fütüvvetnamelerde nitelikleri anlatılan fütüvvetçilik ahilikten önce ortaya çıkmış bir kuruluştur. Ancak fütüvvetçilik daha çok kişisel erdemlere ve askeri niteliklere önem verdiği halde ahilik ilk sıralarda yani XIII.yüzyıl başlarında Osmanlıların askeri ve yönetim kurumlarını düzene koymasına dek hem esnaf ve sanatkarlar korporasyonu gibi hem de devlet askeri güçleri yanında Abbasiler yönetimindeki fütüvvetçiler gibi onlara yardımcı olarak görev yapmış bir kuruluştur [Çağatay, 1989: 1].

Osmanlı devletinin kuruluşunda ve yeniçeri askeri örgütünün ortaya çıkışında ahilerin büyük rolü olduğunu ilk kez M. Fuat Köprülü bahis konusu etmiş bu görüş daha sonra başka bilginlerin bulduğu yeni belgelerle doğrulanmıştır [a.g.e., s.1].

Ahilik böylesine türlü yönleri ve fonksiyonları bulunmasına rağmen, örgütün kuruluşuna, nitelik ve işleyişine dair yeterince kaynak bulunamadığından konuyu tam olarak aydınlatabilen bir eser yazılamamıştır. Çünkü ahilikten bahseden ya fütüvvetname adıyla anılan eserler, bu kuruluşa bağlı bulunan esnaf ve sanatkarların iş başındaki çalışmalarından çok, dükkanlarını kapattıktan sonraki yaşantı ve törenlerini anlatmaktadır [a.g.e., s 2].

Eldeki kaynakların verdiği bilgilere göre Anadolu'daki ahilik, doğudaki fütüvvetçiliğe benzer bir kuruluş halinde faaliyette bulunmakta görünüyor. Bir başka ifadeyle bu kuruluş ahilik adıyla bilinen şeklini almadan evvel Anadolu'da fütüvvetçilik örgütü halinde faaliyette bulunuyordu. Bu nedenle fütüvvetçiliğin kökeni anlaşılmadan ahiliği eksik anlarız. Zira fütüvvetçilik sonradan Anadolu'ya yeni bir nitelik kazanarak ahilik adıyla anılmaya başlanmışsa da bir yeni biçimdeki ahilik temel kurallarını fütüvvetçilikten aldığından ilk sıralarda bir süre fütüvvet-ahi kuruluşu halinde faaliyet göstermiş olmalıdır [a.g.e., s.2].

Bilindiği gibi İslamın ilk fütüvvet örgütleri, ahilerden farklı olarak bir meslek örgütü değildir. İçlerinde birçok zanaatkar bulunsa bile, birlikte yiyip içmek, eğlenmek, dans etmek, spor yapmak amacı güden gençlik örgütleridir. Örgüt üyelerinin meslekleriyle ilgilenilmez, mesleki örgütlenme varsa bile çok gevşektir [www.tesk.org.tr/egitim/ahilik/ahi.htm].

Türk toplumunun pek çok yönüne ve geniş bölümüne yüzlerce yıl düzen vermiş, yönetmiş bir kurumun burada anlatmaya çalıştığımız ahlaki ve insani boyutlarından çok örnek almamız gerekir. Onların meslek ahlakını hakseverliğini kendimiz için izlenecek yol bilirsek, bizler de öteki uluslardan saygı görür, kalp huzuru duyar, uzun süre güven içinde yaşayabiliriz [Çağatay: 26].

1.3. Ahiliğin Temel İlkeleri

Bireyi, fetâlıktan şeyhliğe ve yamaklıktan ustalığa giden yolda olgunlaştırmaya çalışan Ahi kurumunun mesleki ahlak ve görgü kurallarının temel ilkeleri şunlardır:

- İyi huylu ve güzel ahlaklı olmak,
- İşinde ve hayatında, kin çekememezlik ve dedikodudan kaçınmak,
- Ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmak,
- Gözü, gönlü ve kalbi tok olmak,
- Şefkatli, merhametlik, adaletli, faziletli, iffetli ve dürüst olmak,
- Cömertlik, ikram ve kerem sahibi olmak,
- Küçüklere sevgi, büyüklere karşı edepli ve saygılı olmak,
- Alçakgönüllü olmak, büyüklük ve gururdan kaçınmak,
- Ayıp ve kusurlarını örtmek, gizlemek ve affetmek,
- Hataları yüze vurmamak,
- Dost ve arkadaşlara tatlı sözlü, samimi, güleryüzlü ve güvenilir olmak,
- Gelmeyene gitmek, dost ve akrabayı ziyaret etmek,
- Herkese iyilik yapmak, iyiliklerini istemek,
- Yapılan iyilik ve yardımı başa kakmamak,
- Hakka, hukuka, hak ölçüsüne riayet etmek,
- İnsanların işlerini içten, gönülden ve güleryüzle yapmak,
- Daima iyi komşulukta bulunmak, komşunun eza ve cahilliğine sabretmek,
- Yaradandan dolayı yarattıkları hoş görmek,
- Hata ve kusurları daima kendi nefsinde aramak,
- İyilerle dost olup, kötülerden uzak durmak,
- Fakirlerle dostluktan, oturup kalkmaktan şeref duymak,
- Zenginlere, zenginliğinden dolayı itibardan kaçınmak,
- Allah için sevmek, Allah için nefret etmek,
- Hak için hakkı söylemek ve hakkı söylemekten korkmamak,
- Emri altındakileri ve hizmetindekileri korumak ve gözetmek,
- Açıkta ve gizlide Allah'ın emir ve yasaklarına uymak,
- Kötü söz ve hareketlerden sakınmak,

- İçi, dışı, özü, sözü bir olmak,
- Hakkı korumak, hakka riayetle haksızlığı önlemek,
- Kötülük ve kendini bilmezliğe iyilikle karşılık vermek,
- Bela ve kötülüklere sabır ve tahammüllü olmak,
- Müslümanlara lütufkâr ve hoş sözlü olmak,
- Düşmana düşmanın silahıyla karşılık vermek,
- İnanç ve ibadetlerinde samimi olmak,
- Fani dünyaya ait şeylerle öğünmemek, böbürlenmemek,
- Yapılan iyilik ve hayırda hakkın hoşnutluğundan başka bir şey gözetmemek,
- Alimlerle dost olup dostlara danışmak,
- Her zaman her yerde yalnız Allah'a güvenmek,
- Örf, adet ve törelere uymak,
- Sır tutmak, sırları açığa vurmamak,
- Aza kanaat, çoğa şükür ederek dağıtmak,
- Feragat ve fedakarlığı daima kendi nefsinden yapmak [www.ahilik.gen.tr/gorgu/temel.htm, 20 Kasım 2002].

1.4. Ahiliğin Görgü Kuralları

Ahilik kurumundaki eğitimin asıl amaçlarından biri "ferdi sosyalleştirerek şahsiyet haline getirmek ve üstün insan kılmak"tır. Bireyin sosyalleşmesi için gerekli kabul edilen ve "görgü kuralları"olarak ifade edilen bütün kuralların Ahi zaviyelerinde, Ahi örgütü üyelerine kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu kuralların bireye benimsetilmesi için Cumartesi akşamları zaviyelerde dersler verilmiş ve uygulanması mümkün olanlar uygulanmıştır. Fütüvvetin ancak bu kurallarla tamam olabileceği beyan edilmiş ve "nefs terbiyesi ders terbiyesinden hayırlıdır" hadisi esas alınarak kurallar benimsetilmeye çalışır. Ferdin tavır ve davranışları haline getirilmek istenen görgü kuralları şu şekilde sıralanabilir:

1. Yemekte edepler 12 tanedir:

- Sağ dizin yukarıya dikilmesi,

- Sol ayağın aşağıda durması,
- Lokmanın çiğnenmesi,
- Lokmanın küçük olması,
- Yemeği dökmemesi,
- Ağzında lokma varken konuşmaması,
- Başkasının lokmasını gözetmeme,
- Ekmeği ısırıp bırakmama,
- Ekmeği yemeğin suyuna batırmamak,
- Sümkürmemek,
- Ağzını şapırdatmamak,
- Yemekten sonra ellerini yıkamak ve silmek.

2. Su içmekle ilgili edepler 3 tanedir:

- Bardağı (tası) iki el ile tutmak,
- Dinlene dinlene içmek ve bitirmek,
- Dökmemek.

3. Söz söylemekteki edepler 4 tanedir:

- Sert konuşmamak (ağızdan bir şey sıçramaması için),
- Konuşurken sağa sola bakmamak,
- Sen, ben değil de siz, biz olarak hitap etmek,
- El kol hareketleri ile bir şeyi ifade etmemek.

4. Elbise giymekte 4 edep vardır:

- Sağdan başlamak,
- Sarığı oturarak sarmak,
- Yürüyerek bir şey giymemek, dururken giymek.

5. Evden çıkmaktaki edepler:

- Çıkarken sol ayakla çıkmak,
- Neşeli çıkmak,
- Endişeli çıkmamak,

- Çıkarken yukarıya bakmamak.

6. Yürümekteki edepler:

- Sert yürümek,
- Çukurlara basmamak,
- Yanlara bakarak yürümeye (dikkatli olma),
- Taştan taşa seğırtme,
- Yol ortasında yürümek,
- Kimsenin ardınca bakmamak,
- Büyüğün önünde yürümek,
- Birisiyle giderken bir işle meşgul olup, onu bekletmemek.

7. Mahallede:

- İş olmadığı mahallede gezmek,
- Karşıdan gelene yakın olma,
- Açık kapı ve pencerelerden bakmamak,
- Çocuklara uymamak.

8. Pazarda:

- Omuzunu kimseye vurmamak,
- Uzaktakileri çağırarak,
- Kahkaha ile gülmek,
- Tükürmemek,
- Sümürmemek,
- Bir şey yememek ve içmemek.

9. Alış-verişte:

- Yumuşak söylemek,
- Az almak,
- Aldığı şeyi geri vermemek.

10. Eve bir şey getirmede:

- Elbisesini taşıma vasıtası yapmama,
- Açıktan getirmeme,
- Eve varır varmaz yememe.

11. Eve girerken:

- Haber verme,
- Sağ ayakla girmek,
- Selam vermek,
- Çevreye bakmamak,
- Besmele ile eve girmek.

12. Oturmaktaki edepler:

- Sağ dizi dikmek ve sol ayağın yerde olması,
- Kendi yerini bilmek,
- Ayağı örtmek,
- Ev sahibi konuşmadan konuşmamak.

13. Misafirlikte:

- Çağırmaya gelenin önünde yürümek,
- Yiyecek ne var diye sormamak,
- Yemekten sonra çok oturmamak.

14. Hasta Ziyareti:

- İkindiden sonra gitmek,
- Güler yüzlü olmak,
- Hastanın sağ yanına oturmak,
- Çok oturmamak,
- Fatiha okumak [www.ahilik.gen.tr/gorgu/gorgu.htm, 20 Kasım 2002]

Aslında görgü kuralları 700'den fazla olarak tek tek sayılmış ve ahiye öğretilmeye çalışılmıştır. Ahilik eğitimi, ferdin bütün gün (24 saat) yapacağı işleri yerine getirmesi

gereken davranışları kapsamayı hedeflemiştir. Böylece birey, düzenli bir eğitimle, yaratılış amacına uyan, uygun şekilde hareket eden olgun bir kişiliğe kavuşturulmuş olacaktır [www.ahilik.gen.tr/gorgu/gorgu.htm, 20 Kasım 2002] .

1.5. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkması

Bu çalışma dolayısıyla gördük ki, ahilik bakımından insanlık tarihinde üç bölüm vardır. 1. Ön ahilik, 2. Ahilik, 3. Ahilik sonrası [Göksu, 2000: 20].

İnsanlığın başlangıcından Ebul Ferec Zencaniye ve özellikle Ahi Evrene (XII. XIII. Yüzyıllar) kadar olan döneme ön ahilik diyoruz. Ahilik (kardeşlik, yiğitlik, cömertlik vb.) her insanda dolayısıyla ilk insanda da geliştirilmesi beklenen tohum olarak mevcuttur. Onun için bu dönem ilk insanlardan beri ahilik için bir gelişme dönemidir [a.g.e., s.20].

Ahilik merasimleri âdâb ve erkanı fütüvvetnamelerde toplanınca bir çok kimse fütüvvet ve ahiliği karıştırmaya başlamıştır. Fütüvvetten ahilik İslam ahlak ve ananelerini almış olabilir. Ahiliğin temel yapısında üretim sanat ve meslek sahibi olma, ekmeğini bilfiil çalışarak helalinden kazanmak vardır. Bu bakımdan ana iskelet ve hedef bakımından fütüvvetçilikten farklıdır [Yelmen, 1986: 96].

Anadolu'da ahiliğin şekillenmesi ve köylere dek örgütlenmesi politik ve sosyoekonomik bir zorunluluktan doğmuştur. Bu zorunluluk tarihin akışı içinde şöyle gerçekleşmiştir:

Bilindiği gibi Anadolu'nun Türklerin ikinci ana yurdu haline gelişi XI. Yüzyılın ikinci yarısı başlarındadır. Büyük Selçuklular 1040 yılından hemen sonra batıya hareketle İran'ı ele geçirip o zaman Rey adıyla anılan şimdiki Tahranın bir kenar mahallesini kendilerine başkent yapmışlardı. Bir bölümü İran'da kalıp öteki bölümü 1071 yılında Bizanslılarla yapılan savaşı kazandıktan sonra Anadolu işlerine yürümüşlerdi [Çağtay, 1989: 47].

Selçuklu Türkleri büyük bir çoğunlukla göçebeydiler. Yavaş yavaş köylere kasaba ve şehirlere yerleştilerse de sanat ve ticaret uzun süre Türk ve Müslüman olmayan yerli halkın elinde kaldı. Durum böyleyken XIII. yüzyıl başlarında, Çin'in kuzeyiyle kuzey batısında yepyeni bir güç, 10 15 yıl içinde dünya siyasi haritasını alt üst etti. Bu güç daha sonra Cengiz Han adıyla anılacak olan Timuçin (1155-1227) başkanlığındaki Moğollar idi [a.g.e., s.47].

Tarih sahnesine birdenbire çıkan Cengiz Han başarıları baş döndürücü bir hızla gelişti. O, 1211 veya 1215'te dünyanın en eski ülkelerinden olan Çin'e saldırıp başkent Pekin'i ele geçirdi ve Çin İmparatorluğu'na son verdi. Koca Çin İmparatorluğu bu selin hızını kesemedi. Cengiz Çin'in ardından batıya o zaman Türkistan ve Horasan bölgelerine hakim olan bir Türk devletine Harzemşahlara saldırdı. 1218-1220 arasında uygar ve gelişmiş olan Buhara Semerkant, Taşkent vb. Türk şehirlerini yerle bir edip yakaladığı halkı kılıçtan geçirdi [a.g.e., s.47].

Orta Asya'dan Anadolu'ya göç, tarihin en korkunç bu insan kıyımından sonra başladı. O zamanki geleneklere ve kaynakların bize bildirdiklerine göre Moğollar, toprağına ve sürüsüne bağlı halka dokunmuyorlar. Göçebe ve köylülerden yol açılması ve istihkam işlerinde kullanıyorlardı [a.g.e., s.47].

Bu insan kırımından kaçanların bir kısmı o zaman Selçuklular hakimiyetinde bulunan İran'da geçici ya da temelli olarak kalmıştır. Ama büyük bölüm Anadolu'ya gelmiştir. Bunlarinsa önemli kısmı Harezmi bölgesi şehir ve kasabalarının esnaf ve sanatkarları olduğu bilinmektedir. Bu göçten hemen sonra İran ve Anadolu'da sanat ve ticarete canlılık gelmesi bunu doğrulamaktadır. Bu şartlar altında Anadolu'ya gelen göçmenler, sivil halkın ve devlet yönetiminin düzene girmesini yurdun güvenliği için gerekli görüyorlardı. Bu düşünce ile birlikte geldikleri Babaişak Horosani başkanlığında halkı, beceriksiz Selçuklu Sultanı 2. Keyhüsrev'e (1236-1246) karşı ayaklandırıdılar [a.g.e., s.47-48].

Kaçarak ve göçerek Anadolu'ya gelen tüccar ve esnafın Anadolu'daki yerli tüccar ve sanatkar karşısında tutunup ekmek bulabilmesi kendi aralarında sıkı bir işbirliği ve

örgütlenmeyle mümkündür. Bu zorunluluk dini, ahlaki kuralları fütüvvetnamelerde zaten mevcut olan bir esnaf ve sanatkarlar dayanışma ve kontrol örgütünün yani ahiliğin korunması sonucunu doğurdu. Bu esnaf ve sanatkarlar yukarıda da değindiğimiz gibi bir anda konakladıkları sürede aynı sosyoekonomik zorunluluklarla aynı ya da benzeri örgütü burada kurmuş olabilirler. Anadolu'da ahiliğin, Moğol saldırılarının başlamasıyla Türk göçlerinden hemen sonra ortaya çıkması, fütüvvetin yaygın olduğu diğer ülkelerde ahilik benzeri örgütlenmelerin olmayışı bu görüşümüzü destekler. Deri işçiliğinin ve ahiliğin kurucusu Ahi Evrenin Anadolu'ya gelişi de bu sıralardadır (ölümü 1261) [a.g.e., s.48].

Ahi Evren Şeyh Nasıruddin Ebu'l-Hakayık Mahmut b. Ahmet (1171-1261) deri işçiliğinde olduğu kadar, zamanın diğer ilimlerini tahsil etmiş iktisatçı ve feylesofluğu öne çıkan sosyabilimci bir Türkmendi. Ahi Evren halkı örgütlemeye çok başarılı idi. Bu alandaki bütün kaynaklar ahiliğin kurucusu olarak onu gösterir. Aynı dönemde Anadolu'ya göç edenler arasında Mevlana Celaleddin Rumi, Hacı Bektaş Veli, Ahi Evren gibi bilge kişiler vardı. Bunlar Anadolu'da Türk dilinin şiirinin, müziğinin gelenek ve kültürünün korunmasında büyük çaba harcamışlardır [a.g.e., s.49].

1.6. Ahi Teşkilatının Kurucusu Olarak Ahi Evren

Ahi Evren'den bahseden kaynaklar genel olarak ahiliğin onun tarafından kurulduğunu, onu ahiliğin sultanı olarak ve 32 çeşit esnaf ve sanatkarın lideri ve piri olarak tanıtmışlardır. Ahi Evren'in eserleri incelenince; Ahiliğin bu Türkmene sosyal bilimcisinin düşünce tarzının tabii bir sonucu olduğu açıkça görülür. Selçuklular zamanında Anadolu'daki ilmi ve fikri sosyal, kültürel ve siyasi ortam onu böyle bir teşkilatı kurmaya yönlendirip sevk etmiştir.

Anadolu'nun Türkler tarafından fethini takip eden 1,5 asır içindeki ilmi çalışmaların bir özelliği de pozitif ilimlerin uygulamaya dönüştürülmesine önem verilmesidir [Bayram, 1995: 37-38].

Müsbet ilimlerle uğraşan devrin bilginleri ilmin uygulamaya konulması, iş hayatına aktarılması fikrini savunmaktadırlar. Diyarbekir Artukoğulları zamanında yaşayan Cizre’li Ebu’l-İzz İsmail b. Er-rezzaz (1205) “el-(Cami’beyne’l ilmi ve’l amel” adlı eserinde pekçok otomatik makinaların projelerini çizerek ve tarifini yaparak ilmin amele dönüştürülmesinin yollarını göstermeye çalışmıştır [a.g.e., s.38].

Bu düşüncenin Anadolu’da taban bulup bir süre gelişme gösterdiği görülmektedir. Ahi Evren de bu konuya özel bir önem vermekteydi. O, eserlerinde sık sık ilmin iş hayatında kullanılması gerektiğini söylemiştir. İlimin amelden önce geldiğini, ancak amelsiz ilmin fayda sağlamayacağını, kişinin ilmini uyguladığı ölçüde makbul insan olacağını savunmaktadır [a.g.e., s.38].

Ahi Evren’in sözlerinden şehirlerde saray çarşılarının kurulması fikri ve tatbikatının bundan 700 küsur yıl önce milli filozofumuz Ahi Evren tarafından ortaya atıldığı görülmektedir. İşte Ahilik bu düşüncelerin tatbikata konulmasının tabii sonucu olarak doğmuş ve gelişmiştir [Ulutun, 1994: 46].

Anadolu Ahi teşkilatının kuruluşunun temel amaçlarından biri de ilmi, çeşitli sanat alanlarında uygulama ve toplumu bundan yararlandırma ülküsüdür. Ahi Evren eserlerinde topluma bu ülküyü vermeye çalışmaktadır. “Letaif-i Hikmet” adlı eserinde şöyle demektedir: “Allah insanı medeni tabiatlı yaratmıştır. Bunun manası şudur: İnsanlar yemek, içmek, giymek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaçtır. Hiç kimse kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Bu yüzden çeşitli meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi, bu meslekleri icra için gerekli alet edevatı tedarik için de yeni ve çeşitli mesleklere ihtiyaç vardır.”Görüldüğü gibi, Ahi Evren bugün modern ekonominin özelliklerinden biri olan işte ve meslekte uzmanlaşmayı o dönemde sağlamaktadır. Toplumun ihtiyaç duyacağı bütün sanat kollarının yaşatılması gerekir. Bu durumda toplumun bir kesiminin sanatlara yönlendirilmesi ve her birinin belli bir sanatla meşgul olması gerekir ki, toplumun ihtiyaçları görülebilsin. İbn-i Haldun; sanatı ve sanat kollarını uygarlığın bir gereği olarak görmüş, Ahi Evren de toplumun mutluluk ve refahı için bütün sanat kollarının yaşatılmasının gerekli olduğunu savunmuştur. O devirde bu zihniyetin uygulayıcıları genellikle ahiler olmuştur. Ahiliğin

kurulmasında da bu düşünüş tarzının önemli rolü olduğu aşıkardır. Ancak XIII. asrın ortalarından itibaren Moğollar'ın kendi iktidarlarına karşı direnen ahileri, ahi ileri gelenlerini birçok defa katliama tabi tutmaları ve teşkilatlarını da dağıtmaları pek çok ahinin Moğol zulmünden dolayı Anadolu'dan başka ülkelere göç etmeleri sonucu bu zihniyetin zayıfladığı görülmektedir [Bayram, 1995: 39].

1.7. Ahi Teşkilatının Yapısı Ve Örgütlenme Biçimi

En üstte Kırşehir Ahi Evren tekkesinde oturan Ahi Şeyhi, onun altında ona bağlı her bir ildeki tüm Ahilerin başı olan Ahi Babalar vardır. Kayseri Ahi Babası, Konya Ahi Babası gibi. İldeki Ahi Babalara bağlı yine o ildeki her bir zanaat şubesinin başı demek olan ahiler vardır. Ahinin yardımcısı ve esnaf arasındaki inzibatı sağlayan yiğitbaşı (server) denen kişiler vardır. Şöyle ki:

Ahi Şeyhi
(Kırşehir Ahi Evren Tekkesi Şeyhi)

Ahi Baba
(Her bir ildeki tüm Ahilerin Başı)

Ahi
(İldeki her bir zanaat şubesinin başı)

Yiğit Başı (Server)
(Ahinin yardımcısı ve esnaf arasındaki inzibatı sağlar) [Dönek, 2000: 8].

İlk devirlerde Ahi Esnaf Teşkilatının yönetim kademesinde dokuz mevki bulunmaktaydı. Yönetim hiyerarşisinde mevkiler aşağıdan yukarıya şu biçimde sıralanırdı:

1. Yiğitlik Mertebesi

2. Ahilik Mertebesi
3. Nakiplik Mertebesi
4. Halifelik Mertebesi
5. Şeyhlik Mertebesi
6. Şeyh'ul Meşayih Mertebesi

Selçuklu Devrinden Osmanlı Devletinin ilk kuruluş aşamasına kadar fazla bir farklılık göstermeyen ahilik, esnaf yönetim tarzının zamanla bazı değişikliklere uğradığı ve özellikle Osmanlı Döneminde devletin daha sıkı kontrolüne girdiği görülür. Bu değişikliklerden sonra Yönetimden bazı kademeler çıkarılmış ve yönetime seçimle yönetici tayin edilme şekli benimsenmiştir. Yönetimdeki değişikliklerden sonra, Yönetim zincirinde şu kademeler kalmıştır:

1. Yiğitbaşı
2. Kethüda
3. Nakip
4. Şeyh [Erken, 1998: 56-57].

Başlangıçta Şeyh ve Nakip adları verilen idarecilerin yerini zamanla Kethüda ve Yiğitbaşı almıştır [Kütükoğlu,1986:56]. Bu örgütlenme biçimine bakıldığında ahiliğin kuruluşu ve işleyişi itibariyle tasavvufi yapılanmaya benzediği görülür. Osmanlı Döneminde tekke ve zaviyeler ayrı ayrı zanaatlarda uzmanlaşmış ve insanlara vasıf kazandırıcı bir rol üstlenmişlerdir. Bu anlamda ahiliğin, diğer tekke ve zaviyelerle birer sivil toplum kuruluşları olarak benzerlikler görülse de, en önemli fark bir mesleği olmayanın ahi teşkilatına kabul edilmemesidir.

1.7.1. Yönetim

Her esnafın bütün işleri ve gerekli işlemleri mütevellî tarafından yürütülür ve mütevellî her işte ve işlemde esnafa karşı sorumludur [Çağatay,1989: 128].

1.7.1.1. Yiğitbaşı ve Görevleri

Kethüdanın yardımcısı durumundadır. Esnafın itibarlılarından olanlardan seçimle tayin edilir. Yiğitbaşı olarak seçilen kişinin vazifesi kadılıkça da uygun görülüp, tasdik edilmesi gerekir. Esnafın meselelerini ve şikayetlerini halletmeye çalışan ilk merci durumundadır. Halledemediği meseleleri kethüdaya iletir.

Yiğitbaşının başlıca görevleri şunlardır:

1. Kethüda ile esnaf arasındaki işleri takip etmek,
2. Esnafı kontrol edip, ihtilaf ve problemleriyle meşgul olmak, ilk planda esnafın karşılaştığı meseleleri halletmek,
3. Esnafı kethüda ile beraber mahkemede temsil etmek,
4. Ceza verilen esnafın cezasını infaz etmek,
5. Kendi esnafına alınan malzemeyi, esnaf arasında teksim etmek,
6. Usta olacak kalfaları tesbit etmek ve onların usta olabilmeleri için müspet kanaat bildirmek,
7. Ustalık merasimlerinde kethüdaya yardımcı olmak,
8. Kethüda olmadığı zamanlar onun işlerin yapmak [Erken, 1998: 58].

1.7.1.2. Kethüda ve Görevleri

Esnaf, tüccar ve sanatkârların devletle olan münasebetlerini yürüten kişidir. Kethüdalar seçimle işbaşına getirilir. Kethüdalık, yiğitbaşılığında da olduğu gibi, kadı tarafından onaylanması icap eden bir mevkidir. Bir kişinin kethüdalığa seçilebilmesi için üç usta yetiştirmiş olması ve kıdemli usta olması şartları aranır. Aynı zamanda, kethüdası olacağı esnafın işini bilmesi de gerekir. Kethüdalık yarı resmi bir görev olduğundan uzun süre boş bırakılamaz. Kethüdalığın boş kalması sakıncalar doğurduğundan, herhangi bir sebeple uzun bur zaman bu görevi yürütemeyecek olan, kadıdan izin

almaları gerekir. Görevi yürütemeyeceklerin yerine yenileri tayin edilir [Erken, 1998: 59].

Kethüda'nın görevleri şunlardır:

1. Esnafın bütün işlerine nezaret etmek,
2. "Gedik" tabir edilen esnaflık ruhsatının intikalini sağlamak ve ustalık aletlerinin devir-teslimini yapmak
3. Esnaf arasında çıkan ihtilafları halletmek,
4. Hükümetin emirlerini yiğitbaşı vasıtasıyla esnafa bildirmek,
5. Ceza vermek, kadılıkça verilen cezayı infaz etmek,
6. Usta olacakların merasim gününü tesbit etmek [a.g.e., s.59].

1.7.1.3. Nakip ve Görevleri

Esnaf, sanatkâr ve tüccarlar arasında şeyhin temsilcisi durumundadır. Nakiplik, fütüvvet geleneğinden kalmaz. Esnaf üzerinde kontrolörlük görevini yürütür. Gerektiğinde onlara kefil olur. Nakip, esnafın seçimi ile işbaşına getirilir. Nakip daha çok esnaf üzerinde dini bir otorite durumundadır.

Nakibin görevleri şunlardır:

1. Esnafı denetlemek,
2. Merasimlerde şeyhi temsil etmek,
3. Ustalık merasimlerinde dua okumak,
4. Yeni usta olacılara peştamal kuşatmak,
5. Şeyhin isteği esnafı zaviyeye devam etmek,
6. Esnafın isteklerini şeyhe iletmek,
7. Zaviyenin hizmetlerine bakmak [Erken, 1998: 59-60].

1.7.1.4. Şeyh ve Görevleri

Şeyh, Ahi esnaf teşkilatında tam bir otoriteye sahiptir. Esnaf kendi aralarında, büyük ve bilgili olanlardan şeyhini seçerdi. Şeyhliğe seçilecek kişinin mutlaka dindar olmasına özen gösterilir, dini kusurları olanlar seçilmezdi. Şeyh, yiğitbaşı ve kethüdalar tarafından halledilemeyen meseleleri halleder, esnaf ve hükümet arasında temsilcilik yapar, hükümete karşı esnafın temsilciliğini yapar [Erken, 1998: 60].

Şeyhin başlıca görevleri şunlardır:

1. Merasimlerde esnafa başkanlık etmek.
2. Kendisine getirilen suç ve hatalar hususunda, gerekirse ehl-i hibreden olanların reyleriyle cezalar vermek.
3. Esnafın hükümete karşı temsilciliğini yapmak.
4. Esnafa lazım olan malzemeyi temin etmeye çalışmak.
5. Esnaf ile ilgili sair işleri yürütmek [a.g.e., s.60].

Bu kademeye kadarki yöneticiler seçimle işbaşına getirilir. Bu sebeple, Ahi teşkilatında demokratik yönetim görülür. Ahi esnaf teşkilatında, başta tasavvufu hayat tarzından kaynaklanan özellikleri ile baskının olmadığı bir yönetim tarzının benimsendiği görülür [a.g.e., s.60].

1.7.1.5. Esnaf Heyeti ve Görevleri

Esnaf teşkilatındaki idare heyeti (yönetim kurulu) seçimle işbaşına gelen Yiğitbaşı, Kethüda, Nakip ve Şeyh'ten ve seçkin, sözüne itibar edilir, ahlaken ve sanat yönleriyle temayüz etmiş ustalardan oluşmaktadır. İdare heyetine seçileceklerin durumu Mecelle'de şöyle anlatılmaktadır: "Heyeti idareye intisap edilebilmek için, beş seneden beri üstad sınıfında bulunmak, bir guna mahkumiyeti olmamak, beynelesnaf (esnaf arasında) sadık ve emanet ve salah-hal (iyi durum) ile mevsuf bulunmak, meşrut (şart olup), intihab edebilmek (seçebilmek) için de yalnız üstad sınıfında olmak labuddü

(lazımdı)”.İdare heyeti her ayın birinci ve üçüncü Cuma günleri mütevellinin başkanlığında heyete ayrılmış bulunan odada toplanır. Müteveli başkanı onbeş gün içerisinde esnaf ile ilgili cereyan eden olayları ve borç para isteyen esnafın isimlerini heyete arzeder. Heyet de gereken kararları alır [Erken, 1998: 60-61].

Esnaf heyetinin başlıca vazifeleri şunlardır:

1. Esnaf arasında meydana gelen ihtilafları halletmek,
2. Kahyalar meclisine sunulacak hususları görüşmek ve karara bağlamak,
3. Üyelerin onbeş gün içerisinde görüp veya işittikleri konuları (esnafı ilgili) görüşmek,
4. Borç para isteyenlerin durumunu görüşmek ve karara bağlamak,
5. Meslek ve ticaret ahlakının korunması için gerekli tedbirleri almak,
6. Malın kalitesini kontrol etmek ve kalitesini yüksek tutmak,
7. Fiyatları tespit etmek,
8. Üretimde düşmeyi önleyici tedbirler almak ve bunları uygulamak,
9. Esnafı zarara sokacak fiyat hareketlerini kontrol etmek,
10. İstihsal için gerekli malları temin etmek,
11. Kalfaların, ustalığa yükseltilmesi durumunu görüşmek ve karara bağlamak,
12. Esnaf-hükümet münasebetlerini düzenlemek,
13. Mütevelliyeye esnaf ile ilgili tavsiyelerde bulunmak,
14. Borç para isteyenlerin durumunu tetkik için iki kişiyi görevlendirmek [a.g.e., s.61].

1.7.1.6. Müteveli'nin Ana Görevleri

Esnafın esnafıya dair bütün anlaşmazlıklarını halledip düzenler. Esnaf Sandığı gelirlerini toplar, esnafa ait yapıların gereken tamirlerini yaptırır. Hayır kurumlarını yönetir, maaşlı kişilerin maaşlarını verir, artan parayı değerlendirip gelire kaydeder. İşçiler ve görevlileri atar, değiştirir veya işten el çektirir. Esnafın genel ve özel durumlarını sürekli olarak inceler. Yönetim Kuruluna başkanlık eder. Toplantılara

katılır, üstad, kalfa, çırak ve yamak törenlerini düzenler. Esnafı yıllık olağan toplantılara çağırır [Çağatay, 1989: 128].

Mütevelli'nin yanında üstadların seçtiği 5 kişilik bir kurul vardır. Bu kurul Mütevelli'nin dairesinde ve onun başkanlığında toplanır. Mütevelli, esnafa ait her konuyu bu kurulda görüşür. Alınan kararlardan Mütevelli ile birlikte Yönetim Kurulu Üyeleri, yürütmeye yalnız Mütevelli sorumludur. Yönetim Kurulu, Mütevelli'nin mali işlerini devamlı olarak denetler ve istediği zaman toplu olarak sandık mevcudunu sayar [a.g.e., s.128].

Esnaf tarafından seçilen Mütevelli, öldüğü ya da görevden ayrıldığından bir gün sonra yenisi seçilir. Böyle bir durum ortaya çıktığında esnafın üstadları toplanıp onlardan Yönetim Kurulu dışında bulunanlarının en kıdemlisi Mütevelli'nin defterini, sandık mevcudunu orada bulunanların kefaretiyle yenisi seçilecek Mütevelli'ye devretmek üzere teslim alır. Kanaatimize göre burada meslekçe en kıdemliden bahsedilmektedir. Ancak ilk zamanlarda köy yönetimlerine tecrübe bakımından daha yeterli olan yaşlıların seçildiği de bilinmektedir. Bu yüzden köy yönetim kurullarına ihtiyar heyeti denmektedir. Buna benzer bir uygulama, T.B.M.M seçimlerinin ardından ilk toplantısını yenisi seçilene kadar en yaşlı üyenin başkanlığında yapması geleneği hala yaşamaktadır. Zaman içerisinde yönetim kademelerindeki ünvanlar değişikliğe uğramıştır. Mütevelli yönetim kademesindeki Kethüda'ya karşı gelmektedir. Mütevelli seçilecek kişinin üstadların eskilerinden olması ve en az üç üstad yetiştirmiş olması halk arasında doğru, namuslu, iyi kalpli ve iyiliksever olarak tanınması şarttır [a.g.e., s.129].

Yeni seçilen Mütevelli'nin adı esnafa duyurulur. Aynı toplantıda Yönetim Kurulu da seçilir. Eski mütevelli azil yoluyla işten uzaklaştırılmışsa, yeni seçim yapılırken orada bulunamaz. Yönetim Kurulu üyesi olabilmek için beş yıldır üstad sınıfında bulunmuş olmak, mahkumiyeti olmamak, esnaflar arasında dürüst, namuslu ve ahlaklı olarak tanınmak şarttır. Oy kullanmak için üstad olmak yeterlidir. Dördü içerden, biri dışarıdaki üstaplardan seçilen beş kişilik kurulun seçiminden sonra bu seçilenlerin adları, bir üstad tarafından bu seçim sırasında hazır bulunmayan mütevelliye gizlice bildirilir. Mütevelli "ben bu kişilerle çalışabilirim" derse özel bir törenle karşılanarak

odaya alınıp tebrik edilir ve büyük kurula bildirilir. Yeni Mütevelli “bu kurulla çalışmam” derse toplantı dağılır ve durumdan büyük kurul başkanı haberdar edilir. Büyük Kurul Başkanı, Mütevelli’yi davet ederek, yönetim kurulunun hepsinden mi yoksa bir-iki kişiden mi memnun olmadığını sorar. Eğer hepsinden ise mütevelliyi istifaya davet eder ve üstadlara tekrar mütevelli ve yönetim kurulu seçimlerini emreder. Üstadlar aynı mütevelliyi aynı yönetim kurulu üyelerini seçerlerse ve mütevelli yine kabul etmezse, yönetim kurulu yerinde bırakılıp, yeni bir mütevelli seçilir. Bu mütevelli de yönetim kurulu ile çalışmayacağını söylerse, ilk kez seçilmiş olan mütevelli yerinde kalır, ikinci kez seçilen mütevelli de yönetim kurulunda bulunmak üzere çoğunlukla bu mütevellinin de oyu katılmak üzere yönetim kurulu seçilir [a.g.e., s.129].

Seçim tamamlandı büyük kurulca uygun görülmesi durumunda, büyük kurulun başkanı mütevelliyi ve büyük kuruldan üç, yönetim kurulundan iki üyeyi yanına alarak Şeriye mahkemesine gidip hakim önünde, yeni mütevellinin evkafın ve esnafın işlerini yürütmeye kadir, doğruluk, emniyetlilik ve dini duygularla mevcut bulunduğu kayıt ve tescil ile “Şer’i İrsaliyesi”ni alarak yine topluca esnafın yönetim kurulu odasına gelerek üstadların hepsini çağırıp mütevellinin mütevelliliğinin Şeriye Mahkemesi ile onaylandığını bildirir ve kendisini esnafa takdim ile esnafın kendisine saygılı ve mütevellinin de esnafın haklarını bir baba gibi gözetlemesini öğütler ve Lonca’da saklı bulunan mütevellilik esasını kendisine verir. Mütevelli, eski ve yeni yönetim kurullarını toplantıya çağırıp eski mütevellinin hesaplarını inceler, sonucu büyük kurula onaylatıp esnafa ilan ettirir [a.g.e., s.129].

1.7.2. Esnaf Kurulları ve Toplantıları

Esnaf kurulları 5’dir.

1. Yönetim Kurulu
2. Büyük Kurul (Kahyalar Kurulu)
3. Olağan Yıllık Toplantı (Ziyafet Toplantısı)
4. Yıllık Genel toplantı (Üç Günler Toplantısı)
5. Olağanüstü Toplantı (Memleket Toplantısı) [Çağatay, 1989: 130].

1.7.2.1. Yönetim Kurulu

Üyelerin sayısı ve seçim şekilleri, görevleri yukarıdaki gibidir. Bu kurul her arabi ayının ilk ve üçüncü Cuma günleri mütevellinin başkanlığında toplanır. Müteveli esnafa ait 15 günlük olayları ve bilgileri açıklar. Geçen toplantıda alınan kararların nasıl uygulandığı ve sonuçları hakkında gereken açıklamayı yapar. Bu toplantıda görüşülecek konuları ortaya atar [Çağatay, 1989: 130].

Müteveli, sandıktan ödünç para almak isteyenlerin adlarını ve bunlar hakkında gerekli soruşturmanın yapılmasını, ödünç alacak olanın mali durumu, dükkanı, sanatı hakkında bilgi, parayı nereye kullanacağını anlaşılmaması, ödeme gücünü öğrenmek üzere kuruldaki iki kişiyi görevlendirir. Üyelerin her biri 15 gün içinde esnafın genel ve özel durumu hakkındaki görüşlerini ve izlenimlerini kurula anlatır. Esnafa duyurmayı gerekli gördükleri hususları mütevelliyeye söyler. Esnafın birbiri hakkında olan şikayetleri üzerine gerekli kararları alır. Büyük kurula götürülecek bir sorun varsa, onu büyük kurulda üye bulunması sıfatıyla hazır bulunan mütevelliyeye söyler [a.g.e., s.130].

1.7.2.2. Büyük Kurul

Bu kurul 24 esnafın mütevellilerinden oluşur. Her arabi ayının sonuncu Cuma günü toplanır. İçlerinden birini ömür boyu süre ile başkan (Kahyabaşı) seçerler. Seçim sırasında Müfti ve Şer'iyeye Hâkimi de hazır bulunur ve hangi esnafın mütevellisi kahyalarbaşı seçilirse, kurul sonraki olan toplantılarını o esnafın çarşısındaki lonca odasında yapar [Çağatay, 1989: 130].

1.7.2.2.1. Kahyabaşının Görevleri

Mütevellilerin davranışlarını ve genel durumlarını ve loncaların toplanıp toplanmadıklarını tetkik eder. Mütevellilerden yapılan şikayetleri dinler. Esnaf arasında çıkıp mütevellisi tarafından halledilemeyen anlaşmazlıkları, hükümete

başvurmadan ya da hükümetçe müdahaleye meydan vermeden halleder. Loncalar tarafından verilip, kahyalar kurulunca onanan cezaları uygular. Esnafa ait hususlarda hükümet ve memleket ileri gelenleriyle temas, hükümetin emir ve kararlarını bildirip esnafa duyurur. Kahyalar meclisinin tetkik ve temennisini mahalli hükümete arz, hükümet memurları veya ileri gelenlerinin şehrin genel haklarına tecavüz, halkın zararını mucip bir hal olduğunda hükümet katında teşebbüs ve törenlerde kurul adına katılır ve kurulun görevi de lonca tarafından sunulan hususları onaylar veya nakzeder, mütevellilerin yıllık hesaplarını inceleyip onaylar, herhangi bir müteveli hakkında lonca tarafından şikayet vaki olursa, inceleyip mütevellinin yerinde bırakılıp bırakılmayacağı hakkında karar verir. Hükümet tarafından vuku bulan önerilerin esnafın çıkarlarına uygun olup olmadığını araştırır, esnaf adına resmi makamlardan yapılacak istekleri belirtir ve olağanüstü törenlerde hazır bulunur [a.g.e., s.130-131].

1.7.2.3. Ziyafet Toplantısı (Geleneksel Yıllık Toplantı)

Memleketin her yerindeki esnaf ve zanaatkarların, yılın belli bir gününde eğlence yerine gidip eğlenmesi geleneksel bir töre idi. Hatta sadece çiftçilerden oluşan köylerde bile bu sınıf ürünlerini hasat ve harman ettikten sonra yılın yorgunluğunu gidermek için sonbaharda gençler ve yaşlılar ayrı ayrı gruplar halinde koruluklara, pınar başlarına veya göl kıyılarına gider eğlenirlerdi [Çağatay, 1989: 131].

Başkent ve kalabalık bir şehir olan İstanbul'da bu eğlenceler daha kalabalık ve parlak törenlerle yapılırdı. Ayrıca çırakların kalfa olması, kalfaların başka çıkması, yani başka dükkana çıkarak ustalığa veya gedik sahibi olmaya mezun kılınması bir ziyafetle sonuçlanır veya bu gibi vesilelerle şenlik ve eğlenceler yapılırdı [a.g.e., s.131].

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde kuyumcu esnafından söz ederken bunların 20 yılda bir eğlence yerine çıkararak 10 gün eğlendiklerini, bu vesile ile devlet hazinesinden 10 kese akçe (1 kese 500 akçe'dir) Tabel-i Âl-i Osman Kös-i Hakan-i'nin ihsan edildiğini bildiriyor ve "ben kendim kuyumcu başı oğlu olduğumdan bu tür eğlencelerden üçüne katıldım, hatta Sultan Murat Han zamanında yapılanında önce el öperek yola düzülen

bendim. Bu eğlence için önce kuyumcu çavuşları gönderilerek, başka vilayetlerdeki kuyumcular, Kağıthane eğlencesine davet edilir; bunların hepsinin gelmesi imkansız olduğundan, bunların ileri gelenleri ve saygı değerleri, post sahibi olmak için yanlarına onar bin kuruş alarak İstanbul'a gelirler" der [a.g.e., s.132].

Kuyumcu esnafı Kağıthane çayırılığında eğlence yapmaktaydı. Kanuni Sultan Süleyman, Şehzadeliği sırasında Trabzon şehrinde Rum Konstantin'e şakird olup, kuyumcu olmuştu. Bu nedenle Halifeliği zamanında Saka Çeşmesi yakınında "Kuyumcular Kârhanesi"ni yaptırmıştır. Kuyumcular halifelerinden, önce ileri gelen 12'si padişahın, sonra Şeyh'ül - İslam'ın sonra Vezir-i Âzam'ların ellerini öperler, sonra baş kuyumcunun ve şeyhinin ve nakibinin ve daha bazı pirlerin ellerini sıra ile öperler. Sonra kuyumcu başı mücevherlerle süslü rahle, divit, eyer takımı, kılıç, iki ağızlı kılıç gibi hediyeleri padişaha takdim eder. Hasılı bu Kağıthane vadisinde beş altı bin çadır kurulup orası, bu yirmi gün süresince insan deryası kesilir; sarac esnafı da bunlar gibi 20 yılda bir eğlenceye çıkarlar [a.g.e., s.132].

Bu genel eğlenceler ilk sıralarda müslim ve gayr-ı müslim karışık olarak işten bir dostluk havası içerisinde yapılırken, sonraları, müslüman esnaf bu ziyafetlerin hemen bütün giderlerini gayr-i müslim esnafın üzerine yüklemeye ve eğlenceler sırasında bazı uyumsuz olaylar ortaya çıkıp eziyetler yapıldığı gayr-ı müslimlerin şikayetlerinden anlaşılma, bu eğlencelere müslümanlar ve gayr-ı müslimlerin ayrı ayrı çıkmalarına dair padişah fermanı yayınlanmıştır. İşte bu eğlencelerin küçük bir örneğinin Siroz'da yapıldığını görüyoruz. Esat Bey bu hususta şöyle diyor:

Yılda bir kez şehir dışında "Hisar arkası" denen gezinti yerde toplanır. Esnafın bütün üstad, kalfa, çırak ve yamakları ve harici mensupları, sabah namazından sonra oraya giderek akşama dek gezip ve eğlenirler, gençler tarafından milli oyunlar oynanır, kuşluk ve akşam yemekleri birlikte yenir, ikindiden sonra hafızlar mevlüt okur, toplantının ve okunanların ecir ve sevabı ölmüş esnaflara, vakıf sahiplerinin ruhlarına hediye edilir [a.g.e., s.132].

Bu gezinti ve eğlence genellikle Mayıs başlarında ve Cuma günleri dışında sıra ile her gün bir sınıf esnaf katılarak yapılır. Yemekler her yıl aynı olmak üzere kuşlukta ciğer kebabı, akşam düğün çorbası, nohutlu et, pirinç pilavı, pirinç unu helvası olarak yenir. Bu eğlencelerde hiçbir mesleki konu ele alınmaz; yalnız kahya ve kahyabaşı bütün esnafa münasip öğütlerde bulunur [a.g.e., s.132].

1.7.2.4. Üç Günler (Yıllık Genel Toplantı)

Yılda bir kez yapılan Hisar Arkası'nda üç gün üç gece süren bir toplantı vardı. Bunun adı Üç Günler Toplantısı idi. Toplantı 15 gün önce duyurulur, toplantıyı kahyalar kurulu düzenler ve yönetirdi. 24 esnafın hepsi katılır, memleketin bütün bilim ve din adamları, ileri gelenleri, öğretmenleri, her mahallenin ihtiyar kurulları, köylerin ileri gelenleri (muhtarlar ve üyeleri) özel olarak davet edilir, memleketin yoksulları da gelirlerdi [Çağatay, 1989: 133].

1872 yılı Üç Günler Şölenlerine ait belgeye göre, Üç Günde verilen altı öğün yemekte toplam olarak 5.081 sofraya kurulmuş, sabah sofralarına 8'er, akşam sofralarına 10'ar kişi oturmak kural olduğuna göre, bu süre zarfında 46.370 kişilik yemek çıkarılmış oluyor [a.g.e., s.133].

Hisar arkası eğlencelerinin yapıldığı yer şöyle tarif ediliyor: Çayırın yanından geçen değirmen arkı, çayırı çember gibi ortasına alır. Bu suyun teşkil ettiği büyük daire üzerinde 10 kadar büyük ve etrafı açık tabanları döşemeli, üzeri örtülü köşk var ve bu köşkerin her biri ayrı sınıf kişilere mahsustur. Bilginler köşkü, meşihat erbabı köşkü, okullar köşkü gibi... Bu köşkerin karşısında ve çayırın üst tarafında gayet büyük bir aş evi ve bitişiğinde bir kiler vardır. Kahyalar köşkü aş evinin bitişiğindedir [a.g.e., s.133].

1.7.2.5. Olağanüstü Toplantı

Gerektiği zaman yapılır, toplantı yeri kahyalar dairesidir. Resmi makamlarca halkın tahammülünün üstünde bir vergi konduğu veya esnaf arasında olağan yöntemlere aykırı bir işlem yapıldığı veya kahyalar kurulunun kesinlik kazanan kararlarının uygulanmasına engel olduğu zaman, kahyalar kurulu toplanır ve her esnafın üstadlarından üçer kişi davet ederek durumu incelerler. Fikir birliği sağlanırsa, kahya başına öteki kahya ve iki üstad katılarak Şeri'ye Hakimine ve en büyük hükümet yetkilisine yollanır [Çağatay, 1989: 134].

Kahya başı alınan kararları tebliğ ve memleket ve yoksullar hakkında hükümetin merhamet ve adaleti, esnaf haklarına saygıyı, ahalinin incitilmemesini dileyerek “Millet ve hükümet bir kuşun iki kanadı gibidir, bunlar birbiriyle yaşar, milletsiz hükümet hükümeteşiz millet olmaz. Bir elinizde millet, ötekinde devleti tutunuz. Eşnafın kararı kesindir bundan dönmez” diyerek döner ve durumu anlatır. Hükümetle anlaşma olursa toplantıya son verilir. Anlaşma sağlanmazsa ertesi günü memleket toplantısı yapılır [a.g.e., s.134].

1.7.2.6. Memleket Toplantısı

Memleket Toplantısında kahyalar ve bütün üstadlar, memleketin ileri gelenleri, bilginleri, zenginleri ilan yoluyla çağrılır. Hakim ve müftü de davet edilir. Müftü gelir, hakim gelmezse kahyalar kurulu başkanı toplantı nedenini, esnaf toplantısının kararını hükümetin cevabını ve uzlaşmaya çalışıldığı halde hükümetin yanaşmadığını açıklar ve halk oyuna başvurur, eğer toplantıya katılanlar kahyalar kurulunun kararını beğenirse, bilginler başkanı “Reis ül-Ulema” kürsüye çıkarak: “Küçüğümüze merhamet ve şefkat, büyüğümüze saygı gösterip ululamayanlar bizden değildir” mealindeki hadisi okuduktan, padişaha itaat ve sadakat gereğini açıkladıktan sonra kasabadaki hükümet temsilcisini zulme karşı susmanın şeriata uygun olmadığını bildirir. Hükümet mümessili durumunu değiştirmezse padişaha şikayet edeceğini açıklar. Bu şartlarda anlaşma sağlanamazsa kahya başı eşnafın dükkan anahtarlarını alıp merkezi hükümetin

temsilcisi olan kadıya götürüp masasına bırakır ve esnafın karar düzeltilinceye kadar dükkanlarını açmayacağını söyler. İş bu safhaya gelince padişahın fermanı istenir. Padişahın fermanı kesindir. Karar hangi yönde çıkarsa çıksın herkes ona uyar [a.g.e., s.134].

Görüldüğü gibi ahilikte çok güçlü bir sivil örgütlenme var. Halkın ve esnafın menfaatlerini merkezi hükümete karşı çok demokratik ve de çok güçlü bir şekilde savunabilmektedir. Bugünkü sendikalardan daha etkin olduğu görülmektedir. Ahilerin teşkilat yapısı çok güçlü ve gerekli halk desteğini almış olmalarına rağmen hiçbir zaman buldukları yerde yönetimi ele geçirmek gibi bir harekete tevessül etmemişlerdir. Ancak devlet otoritesinin bulunmadığı yerlerde devlet adına o boşluğu doldurmuşlardır. Bu yüzden buyrukları, yasakları ve ata binişleri hükümdarlarınkine benzer.

1.8. Ahilik'te Mesleki Terfi Ve Törenler

1.8.1. Yamaklık'a Giriş

Bir esnafa yamak alınmak için 10 yaşından aşağı olmak, işe devamı, babası veya velisi tarafından sağlanmak şarttır [Çağatay, 1989: 137].

1.8.2. Çıraklık'a Terfi ve Töreni

İki yıl bedava ve düzenli olarak yamaklık eden çıraklığa yükselir. Bu yükseliş bir törenle yapılır. Şöyle ki: Çırak çıkacak gencin dükkan ustası, kalfaları, velisi, esnaf başkanının dükkanında sabah namazından sonra toplanırlar. Üstad, çırağın işe bağlılığını ve becerisini anlatır. Velisi tarafından esnaf vakfına bir bakır sahan veya hiç olmazsa bir bakır kepçe hediye edilir ve bu kabın bir yerine “.... esnafının vakfidir” ibaresi yazılır. Başkan, çocuğun sırtını sıvazlar. Namaza ve dükkana devamı, üstada, kalfalara, anaya babaya saygı ve bağlılığı ve yalan söylememeyi öğütler ve kendisine

üstadı tarafından verilmek üzere uygun bir haftalık ücret keser. Bu ücretin iki haftalığı üstad tarafından esnaf sandığına yatırılır [Çağatay, 1989: 137].

1.8.3. Kalfalık'a Terfi ve Töreni

Üç yıl çırak olarak hizmet eden gencin kalfalığa yükseltilmesi daha tantanalı bir törenle lonca odasında yapılır. Törende lonca kurulu tamamen hazır bulunur. Esnafın başka üstadları da hazır bulunurlar. Kalfaların en kıdemlisi, hizmet ve rehberlik görevini yerine getirir. Kalfalığa yükseltilecek genç, o gün, o esnafa mahsus elbiseyi ilk kez giyer. Kendi ustasıyla başka üç usta, iyi ahlaklılığına tanıklık ederler. Orada bulunan velisi de kendisinden memnun olduğunu bildirir. Orada bulunan bir hoca aşır okur ve dua eder. Ölmüş, gelmiş geçmişlerin ruhlarına fatiha okurlar. Bundan sonra herkes ayağa kalkar, başkan peştamal “şed” kuşatır ve kendisine sanat ve ticaret hakkında gerekli öğütleri verir. Yeni kalfa, üstadların ve büyüklerin ellerini öperek törene son verilir [Çağatay, 1989: 137].

Kalfanın ustası orada kalarak kendisi loncada o gün hizmet ve rehberlik eden kalfayla birlikte loncadan çıkar. Lonca önünde toplanan esnaf çırakları “kutlu olsun, hayırlı olsun” derler. Yeni kalfa, rehberle birlikte doğru üstadın dükkanına gelerek dükkanın önünde durur ve esnafın bütün kalfaları gelip tebrik ederler. Kalfanın velisi, çıraklıkta olduğu gibi esnafa kenarında “... esnafının vakfidır” yazılı münasip bir bakır kap hediye eder [a.g.e., s.138].

1.8.4. Üstad

Üstadlığa yükselmek için, kalfanın üç yıl kalfalık etmesi, bu süre içinde hakkında hiç şikayet olmamış olması, kendine verilen görevleri dikkatle, özellikle çırak yetiştirme hususunda titiz davranması, öteki kalfalarla iyi geçinmesi, sanatına bağlı olması, müşterilere karşı tutumu, özellikle ayrı dükkan yönetip yönetememesi üzerinde iyi

kanaat vermiş, sermaye durumu müsait olması (ayrı dükkan açacaksa) hususları kesinleştikten sonra törenle üstat yapılır [Çağatay, 1989: 138].

1.8.4.1. Üstüdlük'a Terfi ve Töreni

Üstüdlük törenleri ilkbaharda yapılır. Üstüdlüğe layık görülen kalfaya, en az otuz gün önce kabul kararı bildirilir ve dükkan bulmaya izin verilir. Dükkan bulduğu kendi ustası aracılığıyla kahyaya bildirilir ve tören günü kararlaştırılır. Tören gene hisar arkasında yapılır, törende esnafın dahili ve harici üstüdları, öteki bütün esnafın kahyaları, memleketin müftisi ile kadısı, Ulucaminin hatibi ve imamları çağırılır [Çağatay, 1989: 138].

Kahya köşkünde, esnaf kahyaları ve üstüdlar iki sıralı bir çember teşkil ederler. Ön sırada kahya ve onların arkasında üstüdlar otururlar. Çemberin ortasına yerleştirilen yuvarlak bir sedir üzerinde de kahyaların en yaşlısı ile müfti ve kadılar otururlar. Üstüdl olacak kalfa, sağında kahyası, solunda üstüdlü olduğu halde meclise girer. Oradakileri selamlarlar. Müftinin işareti üzerine imam bir aşır okuyarak toplantı açılmış olur [a.g.e., s.138].

Müfti, ticaret, sanat ve çalışma hakkında bazı ayetler, kadı da bu mealde birkaç hadis okuyup anlamlarını anlatırlar. Toplantıya başkanlık eden kahya ayağa kalkıp, asasına dayanır, yeni üstüdlü önüne çağırıp karşısına alır. Peygamberlerin hangisinin, hangi sanatın piri olduğunu söyleyip, esnafın silsilesini pirine kadar çıkardıktan sonra ticarete sadakat ve doğruluk, esnafa, müşteriye saygı gereğinden, malına hile karıştırmamak ve malındaki ayıp ve noksanı satıştan önce açıkça bildirmek, hülasa kimsenin zararına çalışmamak gereğini anlatır ve öğütler verir. Padişaha itaat, bilginlere saygı, halka şefkat ve merhamet, küçüklere sevgi, kimseye eziyet etmemeyi, kalfa ve çıraklarına çocukları gibi bakmayı öğütleyerek sözlerini bitirir [a.g.e., s.138].

Bundan sonra üstüdlü söze başlayarak; kendini üstüdl yetiştirmek amacıyla içtenlikle elinden geldiğince çalıştığını ve tanrının yardımı ile bunu başardığını, yeni üstüdlü her

halinden memnun olduğunu, üstad olabilecek özellikleri kazandığına tanrı için şahitlik ve kalfadan (yeni üstad) helallik ister. Ancak bugün, toplantıda konuşabilmek yetkisini alan yeni üstad, üstadında kendisinin bir hakkı olmadığını bildirince üstadı, eski kalfasının arkasını sıvayarak “taşı tut altın olsun, tanrı seni iki cihanda asil etsin. Tuttuğun işte hayır gör. Geçenler, erenler, pirlere daima yardımcın olsun, tanrı rızkını bol etsin, yoksulluk göstermesin, sıkıntı çektirmesin, bilginlerin dediklerini, kahyaların öğütlerini, benim sözlerimi tutmazsan, ana baba, hoca, usta hakkına riayet etmezsen, halka zulmedersen, kafir ve yetim hakkını alırsan, hülasa tanrının yasaklarından sakınmazsan yirmi tırnağım ahirette boynuna çengel olsun” diyerek kalfanın belindeki kalfalık peştemalini (şed) çıkarıp, kendi eliyle üstadlık peştemalini kuşatır. Bunlardan sonra dua edilir, yeni üstad, birer birer oradaki büyüklerin ellerini öper, dualarını alıp oradan ayrılır [a.g.e., s.139].

Köşkün merdivenlerinden başlayarak üstadlar, üstadlar köşkünde iki sıra teşkil eder. Kalfa, çırak ve yamakların arasından geçer. “Tanrı size de nasip etsin” diyerek üstadlar köşküne gider. Orada daha önce köşkten çıkan ve yalnız olarak kendini bekleyen üstadına yetişerek elini öper. Bundan sonra tebrikler başlar, o günkü toplantının başkanı, öteki kahyalar ve kalfaların kıdemlilerinden üç, çıraklardan iki, yamaklardan bir kişi sırayla gelip üstadı ve yeni üstadı kutlarlar [a.g.e., s.139].

Bundan sonra müfti ve kadılara ait minderler serilerek kollarına ikişer üstad geçtiği ve önlerinde bir kahya ve yanlarında dört üstad ve arkalarında 10 kalfa ve beş çırak bulunduğu ve önde esnafın sancağı, alışılmış törenle taşındığı halde, bir alay teşkil edilerek müfti ve kadı tebriğe gelir. Bilginlere saygı dolayısıyla, köşktekiler dışarıya çıkıp onları karşılarlar, köşke getirip yerlerine oturturlar. Kahve ve şerbet ve yalnız müfti ve kadıya çubuk verilir. Tören bittiğinde herkes köşklerine döner, sonra sırasıyla kalfalar, çıraklar, yamaklar tebrik ederler [a.g.e., s.139]. Ustalık merasiminde Ahi Şeyh’i terazi göstererek:

“Ey oğul!

Can ve gönül kulağı ile işit ustalığa destur istersin. Mesleğindeki ehliyetini kendin işinde ispatladın. Yol kardeşlerin, ustan seni övdüler, dünya davranışlarında sana kefil

oldular, ahiret işlerinde de seni hak yolunda yürür, dinini, diyanetini bilir, söylediler. Memnun olduk, mütehasıs olduk. Yüce Mevlamızdan cümle mümin kulları ile birlikte seni de dünya ve ahiret nimetlerine kavuşturmasını niyaz ederiz.

Ey oğul!

Hak al, hak ver, kimseye dediğinden eksik verme ki, hak taala kazancına ve ömrüne bereket vere. Ve her zaman teraziyi eline alasın, ahiret terazisini asmak gerekersin, yakında bilesin kim helale hesap ve şüpheye itip ve harama azap olsa gerek. Haydi oğlu ona göre dirlik için gereksin...”

Ahi Babanın ustalığa yükselen gence nasihatı:

Harama bakma.

Haram yeme, haram içme.

Doğru, sabırlı, dayanıklı ol.

Yalan söyleme.

Büyüklerden önce söze başlama.

Kimseyi kandırma.

Kanaatkar ol.

Dünya malına tamah etme.

Yanlış ölçme, eksik tartma.

Kuvvetli ve üstün durumdayken affetmesini, hiddetli iken yumuşak davranmasını bil ve kendin muhtaç iken bile başkalarına verecek kadar cömert ol [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

1.9. Anadolu’da Ahiliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Etkenler Ve Sosyal Yaşama Etkisi

Türkler 1071 Malazgirt savaşı ile Anadolu’ya girdikten sonra birçok kez Orta Asya’dan kalkarak Horasan ve İran’da bir süre yerleşmiş kalabalık kitleler halindeki Türklere kucak açmıştır. Kırşehir yöresi Orta Asya iklim ve florasına benzediği için çok eskiden beri bir yerleşim yeri olmuştur. 1071’den Moğol saldırısına dek Orta Asya Horasan ve

İran bölgeleri kesintisiz olarak Türk bölgeleri olduğundan, Türk halkının Anadolu'ya göçü normal bir hızla sürdü. Bu göçlerin 1225'lere dek yapılanı Türk savaşçılarının burada kendi Alp'lik, yiğitlik vasıf ve heyecanları için bir uygulama alanı, Türk göçebelerinin daha iyi bir iklime gelme, otlak, yayla ve kışla aramaları içindi. 1225'lerden sonraki göçlerin nedeni ise korkunç ve merhametsiz Moğol saldırılarından kaçıştı. İlk göçlerde çoğu savaşçı, hayvan yetiştirici, göçebe halk olduğu halde Moğol saldırısından kaçıp gelenler zengin, tüccar ve zanaatkarlardı. İlk gelenlerin çoğunun asıl uğraşları askerlik ve hayvan yetiştiriciliği olduğundan, bunların yöneticilerinin bürokrasi hizmetinde kullanılmak üzere getirdikleri kişiler İran'da yetiştirilmiş olduklarından sarayın ve çevresindekilerin edebiyatında, şiirinde ve yazışmalarında Fars Dili ve Edebiyatı'nın etkisi görülür [Çağatay, 1989: 79-80].

XIII. yüzyılda gelenler ise hızla ve doğrudan doğruya geldiklerinden, dil, şiir, müzik hatta dini töre ve gelenekleriyle tamamen ırki ve milli özelliklerini korumaktaydılar. Moğol saldırıları o denli ani ve kanlı idi ki, bunlar daha uzaklara emniyetli yerlere Anadolu'ya koşup yollarda eğlenmediler. Herşeylerini maddi ve manevi bütün varlıklarını Anadolu'ya getirdiler. Çünkü Anadolu'da sanat ve ticaretlerini sürdürmek istiyorlardı. Asya'nın uygar büyük Türk şehirlerinden gelme bu zanaatkarlar ve tüccarlar yerli Bizans meslektaşlarına rekabet edebilmek, tutunabilmek için aralarında dayanışma, işbirliği ve örgütlenmeye muhtaçtı. Belki de taşralı, yabancı ve azınlık psikolojisi ile hareket ettiler. Zira böyle durumlarda işbirliği ve dayanışma daha fazla olur. Bu da örgütlenmeyi hızlandırmış olabilir [a.g.e., s.80].

Bu dayanışma ve örnek önce Türk halkının çok muhtaç olduğu, çok kullandığı eşyayı üreten sanat kolları arasında oldu. Bunların da başlıcaları deri işçiliğine ait olan mesleklerdi. Atlı asker ve atlı göçebe olan bir ulusun en çok kullandığı eşyalar yemeni, çizme gibi ayakkapları ile at eyerleri, kolan, kuskun, yularlar, kemerler gibi saraç eşyalarıyla, deri su kapları idi. Öncelikle de bunların yapılacağı derinin işlenmesi gerekiyordu [a.g.e., s.80].

İkinci grup olarak Anadolu'ya gelenlerin yerleşmelerinden 10-15 yıl sonra Anadolu, Moğol saldırısına uğradı. 1220'lerde yaptığı bir saldırı ile Harzemşah'lar Türk

İmparatorluğunu ortadan kaldıran Moğollar'ın İran'a gelip yerleşen ve İran Moğollar'ı veya İlhani'ler adıyla anılan kolu, 1243 yılında Köseadağ adlı yerde Selçuklu Sultanının ordusunu yenilgiye uğratarak kendisini haraca bağladı ve ülkeyi yolladığı genel valilerle idare etmeye başladı. Böylece Anadolu halkının bütün kazancı ve yüzyıllar boyunca Türk hükümdarlarının biriktirmiş oldukları servetler, altın, gümüş, develer ve katırlarla İlhanlı'lar başkenti Sultaniye'ye taşındı [a.g.e., s.80].

Bir örnek olarak 1298 yılında, Moğollar'ın Anadolu genel valisi Abuska'nın normal haraç dışında Antalya bölgesinde hükümdarlardan aldığı eşyalar arasında eyer, paltum, gem ve benzeri som altınla bezenmiş saraç eşyası, içlerinde bir de 6 kg altın gerdanlığın olduğu bilinmektedir. Bunlar da Moğol yağmasının ölçüsü hakkında bir fikir vermektedir. Türk halkı Anadolu'da Moğollar'dan çok zulüm çekmiş, bununla da kalınmamış, Selçuklu hükümdarları, onun valileri, yöneticileri sıkıştırılmış, dolayısıyla onlar da halkı sıkıştırmışlardır. Bunun sonucu olarak da halk zaman zaman ayaklanmış ve isyanlar çıkmıştır. Bu ayaklanmalara karşı İlhanlı hükümdarları kalabalık ordularla Anadolu'ya girip her tarafı yakıp yıkıyorlardı. Yalnız 1256'da kurulan Karamanoğulları beyliği, sağlam bir milli şuurla Moğol zulmüne karşı zaman zaman baş kaldırıyordu. Karamanoğlu Mehmet Bey (1261-1278) dil, edebiyat ve bürokrasideki İran kültür etkisine karşı durup sarayda, divanda, çarşıda, pazarda Türkçeden başka dil kullanılmasını yasaklamıştır [a.g.e., s.80-81].

1.9.1. Ahiliğin Osmanlı Sosyal Hayatına Etkileri

Ahilik başladığı dönemle birlikte Anadolu'nun sosyal hayatında kendisini yeterince hissettirmiştir. XIII. yüzyılın ortalarından başlayarak Türk gençlerini aylak kalmaktan ve her türlü kötü akımların yetkisinden kurtarmak, aynı zamanda o zamanlar devletin çok ihtiyacı bulunan askeri güce katkıda bulunmak için organize edilen ahi kuruluşu çok yönlü bir sosyal yapıya sahipti. Öncelikle, yamak ve çırağı belli bir kademede belirli süre tutmuş, kalfa, usta hiyerarşisini kurmuş ve bu kademelerdeki baba-evlat ilişkisi gibi candan bağlarla bağlayan bir sistem kurmuş, sanatı sağlam ahlaki ve mesleki temellere oturtmuştur. İkinci olarak üretici-tüketici ilişkilerini birbirleriyle

sürtüşmeyecek şekilde ayarlamıştır. Üçüncü olarak şehirlerden köylere, ülkenin en ücra köşelerine, dağ başlarına, mezarlara kadar yayılan zaviye yani toplantı ve konuk evleri örgütü kurulmuştur [Çağatay, 1989: 90-91].

Öyle ki, bu kurumlar İbn-i Battuta'nın da haber verdiği gibi Orta Asya'dan Anadolu'nun en uzak köşelerine dek yüzyıllar boyu süren Türk göçleriyle gelenlere, yolların güvensiz, hanların yetersiz, taşıma araçlarının ilkel ve yetersiz olduğu bir dönemde ne büyük bir fonksiyonu yerine getirdikleri aşıkardır [a.g.e., s.91].

Ahilerin Anadolu'nun birçok şehir ve kasabalarında yönetim işlerinde Selçuklular'a yardımcı oldukları bilinmektedir. Hadikat üs-Salatin adlı yazma eser ahilerin Ankara'nın yönetiminde baştan beri yardımcı olduklarını söylerler [a.g.e., s.91].

Osmanlılar'ın da bunları “Şehir Ahileri” olarak bazı yerlere atadıklarını görüyoruz. I. Murat'ın düzenlediği bir vakfiyede bu Osmanlı hükümdarının, ahilerin “Şet-kuşak” kuşandığı ve kendisi de hısımlarından Seydi Sultan'ın kızı ile evlendirdiği Ahi Musa'ya eliyle kuşak kuşatıp Malkara'ya ahi atadığı ve ona Malkara'da sınırları ve şartları vakfiyede yazılı bir parça yer vakfettiği, eğer Ahi Musa'dan sonra buraya başka bir Ahi atanırsa aynı şartlarla vakfiyede yazılı yerlere onun tasarruf edeceği yazılıdır [a.g.e., s.91].

Memleketin varlıklı ve saygıdeğer kişileri olan Ahi kurucuları ülkenin çeşitli sanat erbabını bir örgüt etrafında birleştirmeyi hedeflemişler, bunu da başarmışlardır. İlaveten bu esnafı zaviyelerle irtibatlandırarak ahlak bakımından yüceltmişlerdir. Ahilerin toplantı yeri ve konuk evi olarak kullandıkları Ahi Zaviyeleri'ne işçi ve çıraklardan başka, öğretmenler, müderrisler, kadılar, hatipler, vaizler, emirler yani bölgenin faziletli, saygılı ve ulu kişileri devam ederdi [a.g.e., s.92].

İyi ahlaklı yardımseverlik ve cömertlik ahiliğe kabul şartlarından olduğundan, bu örgüte girenler temiz, ahlaklı ve iyiliksever kişilerdi. Ahiler arasından yüksek sırada yöneticiler, tabipler, valiler, komutanlar, müderrisler, kadılar yetişmiştir. Bu kişilerden

çoğunun, zaviye, han, hamam, medrese yaptırıp buraların bakımları için zengin vakıflar bağladıkları görülmüştür [a.g.e., s.92].

Son zamanlara kadar hemen hemen Anadolu'nun bütün köylerinde bir konuk odası bulunmaktaydı, bu odanın yüklük denen yerinde oda sahibinin mali gücüne göre 5-10 kişilik yatak-yorgan, yastık, kilerinde odun, su testisi, bardağı, oturulan yerin oymalarında kahve kavurma, soğutma, çekme, pişirme araçları ve fincanlar bulunurdu. Böylesine yaygın bir sosyal örgüt ve bunun devam ettirilmesi için gerekli ahlaki duygu alt yapısının varlığı, hizmet ve eğitim anlayışının yerleştirilmiş olması dünyanın başka hiçbir ülkesinde yoktur [a.g.e., s.92].

Ahilerde zaviyeyi başkan yaptırır, halılar ve başka gerekli eşya ile döşer, kandiller asardı. Her zaviyeye bağlı sanatkarlar akşamüzeri işlerini bitirdikten sonra kazançlarından bir bölümünü başkana getirir, bu para ile yemek, meyve, zaviyelerde kullanılan başka gerekli eşyalar satın alınırdı [a.g.e., s.93].

Akşamları yemek yedikten sonra dini ve ahlaki eğitimsel kitaplar okunur, sonra sema ve raks (çalgi ve oyun) edilirdi. Bundan anlaşılıyor ki, Ahiler ham sofu olmayıp, din ile dünya işlerini bir arada yürütebilmektedirler. Gün boyu kafa ve kas gücüyle çalışan bir kimsenin ertesi günü işini aynı istekle sürdürebilmesi için maddi ve manevi dinlenmeye, neşelenip eğlenmeye ihtiyacı vardır [a.g.e., s.93].

Zaviyenin ve yapılan toplantıların da başkanı olan sanatkarlar topluluğunun ahi babası seçimle başa gelirdi. Onun emir ve uyarılarına kesinlikle uyulurdu. Bu başkanlar sultanın ya da emirin bulunmadığı yerlerde oranın tüm yönetim işlerini de üzerlerine alırlardı. Bu yüzden buyrukları, davranışları, ata binişlerindeki protokol hükümdarlarınkine benzerdi. Zaviyelerde çeşitli işleri gören ve yürüten kişiler, imamlar, müderrisler, hatipler, vaizler, ıslah talimcileri, hattatlar, şairler, şarkıcı ve rakkaslar bulunurdu [a.g.e., s.93].

Daha sonraları Anadolu'da çok yaygın ve çoğu halkın sırtından bedava geçinme amacındaki dini duyguların sömürücüsü çıkarıcıların kurdukları sözde tarikatlar tekke ve

zaviyelerdeki bazı kuralların bu ahi zaviyelerinkinden alındığı sanılmaktadır. Çok eski zamanlarda da İslam aleminin çeşitli yerlerinde dini kuruluşların zaviye ve tekkeleri vardı. Ama ahilerinkiyle aynı amacı gütmüyordu. Ribat, tekke ve benzeri adlarla anılan o örgüt kuruluşların işleniş ve amaçları çok başkaydı [a.g.e., s.93].

1.10. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahi'lerin Rolü

Osmanlı Devleti'nin kudret kaynağını teşkil eden sebeplerin başında müesseseler gelmektedir. Gerçekten devletin hayatiyet sırlarından biri olarak gördüğümüz bu müesseselerden biri, toplumun ekonomik ve sosyal hayatı üzerinde derin tesirler icra etmiş olan ve devletin kuruluş hamurunda mayası bulunan bir müessesedir. Bu müessese Ahilikten başkası değildir [Kazıcı, 1985: 102].

Anadolu Selçuklu Devleti ve beylikler zamanında Ahiler sosyal ve siyasi bakımından son derece etkindiler. Ahilerin, Osmanlı Devletinin kuruluşundaki rolünü izah edebilmek için Osmanlı Devletinin kurucusu kabul edilen Osman Gazi ile onun silah arkadaşları ve kayınbabası Şeyh Edebâli'nin Ahilerle olan ilişkilerinin tesbit edilmesi gerekir [Demir, 2000: 217].

Ahi Evren'in Kırşehir'de merkezileştirdiği Ahilik teşkilatına mensup olan Ahi Edebâli, Söğüt'e gönderilerek kendisine burada bir zaviye kurdurulmuştur. Şeyh Edebâli'nin Söğüt'e gelmeden önce Kırşehir'de bulunduğundan emin olunması gerekir. Aksi halde Osmanlı Devletinin kuruluşunda önemli hizmetleri geçen Ahilerin bu tutumlarını izah etmek güçleşecektir [a.g.e., s.217].

1.10.1. Kırşehirli Edebâli

**TC YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Ahi Edebâli'nin Söğüt'e gelmeden evvel, Ahi Evren zamanında Kırşehir'de yaşadığını duyuran belgeler vardır. Amasya (Edebâli) Tarihi yazarı Hüseyin Hüsamettin Efendi'nin, Amasya Tarihi II. cildinde, Edebâli'nin künyesi "Eş-Şeyh Mustafa

İmadeddin İbn-i İbrahim İbn-i İnac-ül Kırşehirî”dir. Amasya Tarihinde gördüğümüz bu kayıtlar Şeyh Edebâli’nin Kırşehirli olduğunu veya en azından bir süre Kırşehir’de yaşadığını söyleyebiliriz. Aynı belgeden asıl adının Mustafa olduğu anlaşılmaktadır. Şeyh Edebâli’nin Kırşehir’de yaşadığına dair daha birçok belgeler vardır. Kırşehir Tarihi ve Ahilik Tarihi üzerinde araştırma yapan ve Türk Tarihine de ışık tutan Cevat Hakkı Tarım bu bölgede (1937) yaptığı araştırmada Şeyh Edebâli’nin Kırşehir’in Mucur kazası, İnanç köyünde yaşadığını bildirmektedir. Edebâli’nin Kırşehir’den Söğüt’e gönderilmesi ve orada bir ahi zaviyesi kurmasıyla Ertuğrul Gazinin de Söğüt’e gönderilmesi ve burada yerleşmesine izin verilmesi basit bir tesadüf değildir [Demir, 2000: 217].

Kanaatimce bu görevlendirilmeler önceden planlanmış kararların tatbikata geçirilmesidir. Nitekim “5000 Yıllık Doğu” adlı ünlü eserin yazarı Friedrich - Karl Kienitz “Büyük Sancağın Gölgesinde” adındaki eserinde konuyla ilgili şunu söylemektedir: “Selçuklu devrinin bitimine yakın bir boy beyi olan Ertuğrul, Edebâli ile birlikte kuzeybatı Anadolu’da, Bizans hududuna yerleştirildi. XIII. yüzyılın sonunda henüz mütevazî bir bey olan Osman’a Edebâli, önce danışman sonra da kayınpeder oldu” Burada asıl altını çizmek istediğim husus, Edebâli ile Ertuğrul’un birlikte gönderilmiş olmasıdır [a.g.e., s.218].

Kaynaklar, Edebâli’nin Eskişehir’e yakın İtburnu mevkiinde kurduğu zaviyeye, Ertuğrul Gazi’nin sık sık uğradığını ve Edebâli ile yakın ilişkiler kurduğunu belirtir. Bazı yazarlar, Edebâli’nin kızı Mal Hatun’un Osman Bey’le evlenmesini görülen bir rüyaya bağlarlar. Osman Gazi, Şeyh Edebâli’nin evinde misafir kaldığı bir gece rüyasında kendi gövdesinden bir ağaç çıkararak çevresinde dal budak saldığını, dağlar ve dereler içinde genişleyerek İstanbul çevresine kadar yayıldığını görür. Rüneyayı yorumlayan Edebâli, kızı Mal Hatun’u Ertuğrul Gazi’nin oğlu Osman Bey’e verir ve “Kızım Mal Hatun sana helal olsun, sizden kemal bir sahibi bir evlat doğacak ve bütün cihana hükmedecek” der. Bu ve benzer diğer menkıbeler XV. ve XVII. asır yazarlarının eserlerini süslemektedir. Menkıbe olarak kabul edilen bu hikâyeye, aslında gerçekleşen bir hadisedir [a.g.e., s.219].

Osman Gazi de, babası gibi Edebâli'nin zaviyelerine gelip buradaki sohbetlere katıldığını, yapacağı işlerde Edebâli'ye danıştığını, bilahare Edebâli'nin kızı Mal Hatun ile evlenerek Edebâli ile akraba olduğunu, bu evlilikten Şehzade Alâeddin Bey'in doğduğunu tarihi kaynaklardan öğreniyoruz [a.g.e., s.220].

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli görev verilen Çandarlı Karaca Halil, Bursa ve çevresindeki kalelerin alınmasında, Ahi Hasan, Çanakkale'ye tabi Ezine'yi alan Süleyman Paşa ve arkadaşı Ahi Yunus adlarından anlaşıldığı gibi ahi idiler. Sultan I. Murat'ın Ahi Musa'yı Malkara'ya ahi tayin ettiği "Sahib-el-Fütüvval"da Ahi Musa'nın erkek ve kız evladına kalması, nesiller boyunca kimse tarafından dokunulmaması şartıyla bir miktar yer vakfettiği yazılıdır. Vakfiyede bu husus şöyle yer alır: "Hısımım Seydi Sultan'ın kızcuvağını alıverdüm ve ahilerumdan kuşandığım kuşağı Ahi Musa'ya kendi elimle kuşatup Malkara'ya ahi diktim" [a.g.e., s.220].

Bu bilgilerden I. Murad'ın hem Ahi hem de bir Ahi'yi zaviyeye tayin edecek yetkiye sahip olduğunu görüyoruz. II. Murad zamanında Ahi Kadem, Ahi Yakup, Beyazid zamanında Ankara ahileri, önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu bilgiler bize adigeçen bazı ahilerin Osmanlı'nın kuruluşunda görev aldıklarını göstermektedir [a.g.e., s.221].

İbn-i Battuta da bir memlekette sultan bulunmazsa, şehrin ahisinin memlekete hakim olup padişah gibi hüküm sürdüğünü bildirir. Ahilerin ahlak nizamnamesi olan ilk Türkçe Burgazi Fütüvvetnamesinde bir yerde şet kuşatacak ahi veya kahyası bulunmazsa, o şehirdeki fütüvvet ehlinin tanıklığıyla, talibin beline o ülkenin padişahının veya kadısının şet bağlayacağı yazılıdır. Bu bilgiden bir ülkede padişahın ahinin yerine geçebileceği gibi, ahinin de padişahın görevini yapacak kadar yetkili kılındığını görmekteyiz [a.g.e., s.221].

Aşık Paşaoğlu Tarihinden, İbn-i Battuta Seyahatnamesi'nden ve diğer tarihi belgelerden Selçuklu Devleti ve beylikler zamanında Osmanlı Devleti'nin kuruluşu esnasında ahilerin devlet idaresinde önemli görevlere getirildiklerini, hatta büyük devlet adamlarının, kadıların, müderrislerin ahilerden olduğunu görmekte; ahi teşkilatının tüm

fonksiyonlarının Osmanlı Devletinin kuruluşunda, faaliyette olduğu anlaşılmaktadır [a.g.e., s.221].

Ticaretle uğraşan hatırlı kişilerin Selçuklu döneminde olduğu gibi, ahi zaviyeleri kurduklarını; bu zaviyelerde gençlere sanat öğretildiğini; haftanın belli günlerinde, yurt savunmasında görevlendirilmek üzere askeri eğitim verildiğini, devlet idaresi zaafa uğradığı, anarşi başgösterdiği zamanlarda ahi reislerinin şehir idaresini ellerine alarak herhangi bir otorite boşluğuna mahal vermeden her türlü karışıklığı önlediklerini görmekte, ahi teşkilatının tüm fonksiyonlarının Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda faaliyette olduğu kanıtlanmaktadır [a.g.e., s.222].

Fuat Köprülü “böyle bir teşkilatın, hele anarşi devirlerinde nasıl bir kuvvet ve önem kazanacağı ortadadır. İdare teşkilatının inkişaf etmemiş olduğu o devirlerde, küçük kasabalarda devlet kuvvetini değil, fakat en mühim olan mahalli halk idaresini temsil eden onlardı.” görüşünü belirtir. Köprülü, kriz dönemlerinde ve devletin yeni teşkilatlanması sırasında ahilerin önemli hizmetler yaptıklarını izah eder [a.g.e., s.222].

Tarihi belgelerden anlaşılacağı gibi Osman Gazi'den Fatih Sultan Mehmed zamanına kadar geçen dönemde, ahiler devlet idaresinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Dar'ül Muallim'lerinden Cevdet Bey de “ahi zaviyelerinde usta ve çıraklardan başka muallimler, kadılar, katipler, vaizler, emirler hasılı kibar ve efadıldan adamlar da bulunurdu. Ahiliğe kabul şartları en iyi ahlak teşkil ettiği için ahiliğe sahip olanlar, temiz, hayırhah ve onları idare edenler fazla olarak zengin adamlar idi” der. Bu bilgiler bize kimlerin ahi olduğunu ve onların nasıl bir karaktere sahip olduklarını gösterir [a.g.e., s.222].

Muhtelif belgelerde binlerce ahi zaviyesi, ahi köyleri, ahi yer adları ve yüzbinlerce ahiye rastlıyoruz. Bu bilgiler bize o devirde Anadolu'nun en önemli sosyal ve iktisadi varlığının ahiler olduğunu göstermektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ahilerin rolüne değinen F. Giese, Şeyh Edebâli'nin de Ahi Hasan gibi ahilik teşkilatına mensup olduğunu, hatta Osman Gazinin de ahi olduğunu “Opsala” Yazmalarına Aşık Paşa Zade tarihindeki bilgilere dayanarak vermiştir. Giese, Osman Gazinin yakınında bulunan

Hasan Alp'in, Turgut Alp'in, bilahare Hayrettin Paşa olan Kara Ali'nin ahilerden olduğunu söyler. Ayrıca Osman'ın etrafında, çevik gençler toplandığını ve bunların kendisi ile birlikte sefere çıktıkları hakkında kayıtların mevcut olduğundan bahseder. Bu gençlere verilen yol arkadaşı yoldaş unvanlarının, ahilik teşkilatında “yol atası”, “yol kardeşi” denildiğini hatırlatır [a.g.e., s.223].

Ahilerin giydikleri serpuşların daha sonra Osmanlı Askeri Teşkilatı olan Yeniçerilerce de giyinmeye başlanması, ahiler ile askerlerin yakın münasebette olduklarını gösterir. Giese'e göre, Osman ve Orhan zamanında devletin askeri gücünü münhasıran müslüman türk unsurların teşkil ettiği I.Murat zamanında Yeniçeri Ocağını teşkil eden yabancı unsurların ise çok fazla bir sayıya ulaşmadığı yolundadır [a.g.e., s.223].

Giese, Osmanlı Devleti'nin, Osman'ın sadece 400 çadırılık aşiretiyle kurulmadığını, Anadolu'da uzun zamandan beri yerleşmiş olan ahi teşkilatına tabi, nizam ve intizama alışmış olan Türkler tarafından kurulduğunu söyler. Böylece, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu konusunda Gibbons ve onun gibi yorumlayanlara en güzel cevabı Giese verir. Giese'e göre, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda, İbn-i Battuta tarafından XIV. asırda Anadolu'daki içtimai ehemmiyetleri çok iyi tasvir edilen ahi teşkilatlarının en büyük rolü oynamıştır [a.g.e., s.223].

F. Giese'e göre, Osman'ın kayınbabası Şeyh Edebâli, Osman'ın birçok silah arkadaşları, hatta Orhan'ın kardeşi Alâeddin Paşa bu teşkilata mensuptular. İlk hükümdarlar, Osmanlı devletini kurmak için bu kuvvetli dini ve içtimai zümreyi yardımcı olarak kullanmışlar, ilk askeri teşkilat olan yaya teşkilatında, ahilerin uniformalarını taklit etmişlerdir. I. Murad devrinde Yeniçeri Teşkilatında bu yeni askerler için ahilerin serpuşlarını muhafaza etmişlerdir. Giese'den evvel, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ahilerin rolünden bahseden Clement Huart olmuştur. Giese'nin Clement Huart'ın tezinden ilham aldığı söylenebilir [a.g.e., s.224].

Görüldüğü gibi, Osmanlı'nın kuruluşunda en doğru yaklaşımları sağlayan bilim adamları, kuruluşta Selçuklular döneminde en önemli kurum olan ahilerin rolünden bahsetmek durumunda olmuşlardır. Kaldı ki, Osmanlı Devletinin kuruluşunu bu

bilgilerden yoksun kalarak izah etmeye kalkan bilim adamları, sonuçta Osmanlının kısa zamanda nasıl bir cihan devleti haline geldiğini izah etmekte güçlük çekmişlerdir. Hatta bu sebepten kuruluşta kendilerinin bilmediği bir sırrın olduğuna inanmışlardır [a.g.e., s.224].

Esasen Osmanlı Devleti Selçuklu'nun devamıdır. Eğer bu gerçek gözardı edilirse, Osmanlının kuruluşunun bir temele dayanmadığını söylemek bir kehanet değildir. Zira bu hususun bilinmemesi birçok tarihçiyi yanılgıya düşürmüştür. Ertuğrul Gazi'yi Bizans ucuna yerleştiren Selçuklu Sultanıdır [a.g.e., s.225].

1.11. Ahi Birliklerinde Çözülme

1.11.1. Çözülmenin Sebepleri

Osmanlı Devletinin kuruluşundan XVIII. yüzyıla kadar Ahi Birlikleri Türk İktisadi hayatında önemli rol oynamışlardır. Bu dönemde, İstanbul'daki devlet büyüklerinden Anadolu'daki en fakir halka kadar herkesin bütün ihtiyaçları, yerli malla karşılanıyordu. Ahi Birliklerinde yetiştirilen sanatkarlar üstünlüklerini bütün dünyaya kabul ettirmişlerdi [Ekinci, 1991].

Ahi örgütüne katılmış kişilere tezgah başında sanat, zaviyelerde ahlak öğretmenin müslümanlara özgü bir davranış olarak sürüp gitmesi XVII. yüzyıla dek uzanmıştır. Fakat bu yüzyılın başından itibaren ahilik duraklama ve gerileme dönemine girmiştir [Bakır, 1991: 24].

Kardeşlik ve insanlık yönü çok güçlü olan ahilik, içten ve titizlikle uygulandığı süre içerisinde Osmanlı İmparatorluğu genişleyip güçlenmeye devam etmiştir. Bu dönemde devleti için gençlerin, yetişkinlerin eğitimi bir problem olmaktan çıkmış, esnafın kendisi tarafından halledilmiştir. XVI. yüzyılın sonlarından itibaren ticaret yollarındaki değişiklikler ve imparatorluğun iktisadi hayatındaki gerilemeler bu birliklerin çözülmesinde önemli rol oynamıştır. Ancak şurası da unutulmamalıdır ki, tarihte hiçbir

müessese kendi içinde ve kendi unsurları ile hırpalanmadan sadece dıştan gelen tesirlerle yıkılmamıştır. Bir topluma millet olma hüviyetini kazandıran, o toplumun kendine has müesseseleridir [a.g.e., s.24].

1.11.1.1. Çözülmede İç Etkenler

Ahilik düzeninde en önemli iç etkenleri birçok araştırmacılar Kanuni'nin son yıllarından itibaren başlatmakta. Bazı yazarlar ise Fatih'e kadar uzatmaktadırlar. İstanbul fethedildikten sonra Fatih'in kilise mensuplarına tanıdığı aşırı yetkilerle sanat, edebiyat, musiki ve benzeri kültür yoluyla saraya giren sefahat başlangıcı üzerinde durmak isterler. Ancak bu dönem için kesin bir yargıya varmak derin bir araştırma konusu da olabilir. XVII. asrın başından itibaren ahilik duraklama, gerileme dönemine girmiştir. Bunun en büyük sebebi gayr-ı müslim tebanın çoğalmasında aranmalıdır. Bilindiği gibi ahi olabilmek için birinci şart müslüman olmaktır. Müslüman olmayanlar ahiliğe giremezdi. Osmanlı İmparatorluğunun gayr-ı müslimler üzerindeki egemenlik alanı büyüyüp genişledikçe sanat ve sanatkarlar çoğalıp, dalları arttıkça bu müslüman ve gayr-ı müslim ayırımı daha fazla sürdürülemedi, gayr-ı müslimlerin artması ile oranlı olarak türlü dinlerdeki kişiler arasında ortak çalışma zorunluluğu doğmuştur. XVII. asırdan itibaren ele geçen resmi belge kayıtlarında pekçok gayr-ı müslim adlarına tesadüf olunmaktadır [Bakır, 1991: 25].

Gayr-ı müslimlerin devreye girmesiyle ahilik kuralları zedelenmeye başlamıştır. Ahiliğin zedelenmesi daha sonra zayıflamasıyla lonca kurumlarının büyük ilgisi vardır. Loncalara üye olmak için müslüman olma şartı gerekmiyordu. Giderek artan gayr-ı müslim esnaf ve sanatkarlar için lonca düzeni daha elverişliydi [a.g.e., s.26].

Esnaf arasına katılmak suretiyle ahi birliklerinin içten çözülmesini hazırlayan ikinci grup ise, kendilerine esnaflık yapma hakkı verilen yeniçeriler ile çift bozarak şehre inen köylülerdi. Artık loncalaşmış olan ahi birlikleri, köyden şehre yapılan göçlere karşı çıkmıştır. Hükümetin de bunların çift bozan akçesi olarak bir çeşit ceza almasına rağmen, bu göçlere engel olamamıştır [a.g.e., s.26].

Bu arada yeniçerilik imparatorluğun kuruluş günlerini çok geride bırakmış, kazan kaldırma, ağalık ve efelik devri başlamıştır. Bir kısım yeniçeriler askerlik hizmetinin yanısıra, ticarete de el atmak istemişler, bunda da muvaffak olmuşlardır. Ahi geleneklerine göre çırak, kalfa, usta terfilerinden sonra herhangi bir meslek erbabı bu safhalardan sonra müstakilen bir dükkan sahibi olabilirdi. Dolayısıyla, bunlar işin ehli kimseler olmaktadır. Halbuki yeniçerilerin zorbalıkla dükkan açması ve bazı kurallara uymaması ahilik ahlakını ve zaviyeleri geriletmiştir [a.g.e., s.27].

Esnaf arasına katılan bu grupların ahi birliklerinin çözülmesinde doğrudan ve dolaylı tesirleri olmuştur. Doğrudan tesirlerinin başında bu grupların bazı karlı alanlara bütünüyle hakim olmaları, buralarda ahlak kaidelerine uymayan bir üretim ve ticaret hayatı geliştirmeleri gelmektedir. Yeniçeri zorbalığı sayesinde bunlar sıkıştırlarsa hemen silahla ortaya çıkmaktaydılar [a.g.e., s.27].

Birçok karlı iş alanlarını kaybeden ham madde zorluğu çeken, işe yarar çırak ve kalfaları yeniçeri esnafı arasına katılan bu zümreler yavaş yavaş geçimlerini bile temin edemez duruma gelince kendiliğinden geleneksel üretim yönteminin dışına çıkmışlardır. Böylece çözülme sonucu ahi birlikleri narh fiyatlarına ve standartlara uymamaya, müşterilerini birbirlerinden yalan yemin ve sahte teminatla ayartmaya, üretim ve ham maddede kısmaya, hileli tartmaya başlamışlardır. Bu yüzyılda esnafa yöneltilen eleştirilerden, üretimde ahi ahlak kaidelerine bağlı kalınmadığı anlaşılmaktadır. Şurasını da belirtelim ki, bütün bu güçlüklerle rağmen ahlak normları dışına çıkan esnafın sayısının çok olduğu söylenemez. XVIII-XIX. yüzyılda batılılar tarafından söylenmiş sözler müslüman türk esnafının büyük bir bölümünün ahlak kaidelerine uyduğunu ortaya koymaktadır [a.g.e., s.28].

1.11.1.2. Çözülmede Dış Etkenler

Dış etkenlerden özellikle o çağlarda Avrupa'nın giriştiği çeşitli ve köklü kalkınma hamleleri önemli bir yer teşkil eder. XVI. yüzyılın başlarına kadar ortaçağ yaşantısından kurtulamayan Avrupa, bu tarihten itibaren yeniçağ ismini alan bir yaşanti dönemine

giriyordu. Fikirde, sanatta, ekonomide, yaşamda gittikçe hızlanıp büyüyen bir hareket başlamıştı. Yeni ticaret yollarının açılması, doğunun zenginliklerinin artık Avrupa’da iyice tanınması ve benzeri olayları sonucu Avrupa’lı reform hareketlerine başlamış, Rönesans denilen bir hamle yapılmıştır [Bakır, 1991: 28].

Avrupa’nın sosyal ve ekonomik hayatındaki gelişmeler hızla devam ederken, XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti’nin iktisadi hayatına baktığımızda zengin bir ham madde alıcısı olan Avrupa ile çok bol ve hatta ucuz bir işlenmiş mal satıcısı olan Şarkın arasında bocalayan bir aracı olarak kaldığını görüyoruz. Bu yüzyılda Osmanlı Devletine dışarıdan giren malların büyük çoğunluğu Şarktan, bilhassa Hindistan’dan geliyordu. Buna mukabil bu ülkeye mal satılmadığından memleketin altın ve gümüşleri devamlı olarak Şark’a akmaktaydı [a.g.e., s.28].

Aynı dönemde batıdan satılmak üzere gelen sanayi eşyası yok denecek kadar azdı. Avrupa’lı tüccarlar Osmanlı limanlarına sürekli olarak hammadde, hayvanat (bilhassa koyun) ve hububat taşıyorlardı. Bursa’nın ipeklileri, kadifeli ve Ankara’nın sof kumaşları bütün Avrupa’da tanınmıştı. Tabii bunun karşılığında bütün batılı alıcılar Osmanlı ile alışverişlerinde memlekete altın ve gümüş getiriyorlardı. Fakat karşılığında götördükleri maddeler çeşitli sıkıntılara sebep oluyor ve iç sanayi sarsılıyordu. Şarktan alınan mal karşılığı ödenen altın ve gümüş Avrupa’dan gelenden fazla olduğundan memlekette para darlığı artmaktaydı [a.g.e., s.29].

XV. yüzyılın sonlarına doğru Amerika’nın keşfi ve açık deniz ticaretinin gelişmesi sonucu, Avrupa’nın hammadde ve gıda ihtiyacı hızla artmaya başladı. Batılı tüccarlar kendi ayağında yerli esnafa nazaran daha yüksek fiyat vermeye başladılar. Bu şartlar da ahi birliklerini zora sokmuştur. Uygulanan sıkı narh sistemi ve kalite kontrolü sebebiyle esnaf artık mal üretmez hale geliyordu. Hatta ordunun ihtiyacı olan yelkenleri dahi hammadde sıkıntısından üretemeyecek hale gelmişti. Bunun üzerine hükümet tedbir olarak pamuk ipliği ve hububatı “memnu mal” ilan edip ihracatını yasakladı. Zamanla memnu mallar listesi uzamaya başladı. Ancak bunda da tam bir başarı sağlanamadı [a.g.e., s.29].

XVII. yüzyılın başlarından itibaren batılı tüccarlar bir yandan Osmanlılardan aldıkları hammaddeyle, Türk esnafından çok daha fazla para verirken, diğer yandan getirmiş oldukları mamulleri onlardan daha ucuza satıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu böylece batı için açık Pazar haline dönüşmesinden sonra artık önce teslimiyet, sonra çöküşe doğru yol almaya başladı [a.g.e., s.29].

Esnaflık müessesesinin duraklamasına ve güçsüzleşmesine yol açan bu sebeplere ilaveten, Osmanlı İmparatorluğunun yavaş yavaş büyümüş olan siyasal bunalımları da eklenince, devlet yönetiminde olduğu gibi, orta yapının yönetimi dahi yetersiz ellere geçmiş ahlak zayıflığı, üretim yetersizliği, yaban hayranlığı ve zorlamalar ortaya çıkmıştır. Esnaf bir taraftan geçim sıkıntısı çekerken, diğer taraftan mesleğin haysiyetini korumaya çalışıyordu. Ancak bütün esnafın böyle yaptığı da söylenemez. Bir grup esnaf birliğin koymuş olduğu kaideleri çiğneyerek, zengin olma hırsıyla çeşitli ahlak dışı yollara sapmaya başlamıştı. Ahiliğin koyduğu kurallara uymamak, hileli satmak ve eksik satmak, ahi ahlakına uymayan davranışlara rastlanabiliyor ve yolunu bulanlar zengin oluyorlardı [a.g.e., s.30].

Tanzimatta ve tanzimattan sonra alınmak istenen tedbirler dahi, vaktiyle bozulmuş olan sanat ve ticaret ahlakını düzeltebilecek yeterlilikte olmamıştır ve böylece ahiliğin özünü, kurallarını değişen ve gelişen iktidasi yapılara uyumlaştırmamak bu kurumu modern sanayiye ulaştıramamıştır [a.g.e., s.30].

Çözülme sonucu loncalaşan ahi birlikleri daha sonra gedikler haline dönüşmüştür. Resmi terim olarak gedik kelimesine ülkemizde 1727 yılından itibaren rastlanmaktadır [Ekinci, 1990: 55].

2. AHI BİRLİKLERİNDE MESLEKİ DAYANIŞMA VE FİNANSMAN ORGANLARI

2.1. Ahilik Teşkilatında Mesleki Dayanışmanın Mahiyeti Ve Özellikleri

2.1.1. Mesleki Dayanışma

Aynı meslekten olan ya da meslek sahibi olanların sıkıntıya düştükleri zamanlarda birbirlerini koruyup gözetmeleri.

2.1.2. Ahilik Teşkilatında Mesleki Dayanışmanın Mahiyeti

Ahilik teşkilatında meslek mensuplarının ya da meslekten emekli olmuş, yahut çalışırken sakatlamış, yahut mesleğinden emekli olmakla beraber işyerini kaybedip düşkün durumuna gelmiş olanların yaşamlarını onurlu bir şekilde sürdürebilmeleri için her esnaf teşkilatı bir finansman organı oluşturup onlara sosyal güvenlik sağlamıştır [Çağatay, 1989].

Ahi birliklerinin en önemli özelliklerinden biri de, ahilik düşüncesine uygun şekilde iktisadi hayatın düzenlenmesi için bir araç olarak kullanılmak üzere kurulan ve işletilen orta sandıklardır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi teşkilatı faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve sosyal dayanışmayı sağlayabilmeleri için ahilik düşüncesine uygun bazı müesseseler kurmuşlardır. Her ahi birliğinin orta sandığı, esnaf sandığı, esnaf kesesi veya esnaf sandığı vardı. Teşkilat bu yardım sandığı vasıtasıyla üyelerine sosyal güvenlik sağlar, onları tefecilerden korur ve hammadde temin ederdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

2.2. Ahilik Sisteminde Bir Sosyal Güvenlik Kurumu Olarak Orta Sandığı

Her ahi birliğinin bir orta sandığı vardı. Sandığın gelir ve giderleri belirli bir denetime tabi tutulurdu. Orta sandığı, birlik yönetim kuruluna bağlı ayrı bir şube olarak faaliyet gösterirdi. Sandığın kredisi olarak oluşturulan fon ile yardımlar için ayrılan paralar farklı hesaplarda toplanırdı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Orta sandığında biriken para ihtiyacı olan veya sanat ve ticaretini geliştirmek isteyen esnafa yüzde 1 nema ile verilirdi. Teberrulardan elde edilen gelir bir takım hayır işlerine sarfedilirdi. Sandık hesabına ramazan aylarında hatim indirtilir zerde ve pilav pişirilerek ahaliye yedirilirdi. Buradan ölen fakir esnafın cenaze giderleri karşılanırdı. Buradan daha bir kısım sosyal faaliyetler gerçekleştirilirdi. Böylece orta sandığı bir bakıma işsizlik sigortası fonu gibi kullanılırdı [Yazıcı, 1994: 61].

Orta sandığının varlığı sayesinde meslek mensupları, hariciler ve yörede yardıma muhtaç diğer insanlar kendilerini sosyal güvence altında bilirler ve huzurlu bir hayat sürerlerdi.

2.2.1. Orta Sandığı'nın Gelirleri

1. Üyelerin aidatları.
2. Yamaklıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselirken alınan bir nevi terfi harçları.
3. Teşkilata ait mülklerin gelirleri.
4. Askere alınan kalfa ve ustanın eşi ve çocukları için birlikçe toplanan yardımlar.
5. Çeşitli bağışlar, sandığın diğer gelir kaynaklarını teşkil ederdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

2.2.2. Orta Sandığı'nın Giderleri

1. Teşkilat için lüzumlu harcamalar Orta Sandığı'ndan yapılırdı.
2. Birliğe ait mülklerin tamir masrafları, çeşitli vergiler, görevlilerin maaşları, sosyal gayeli esnaf toplantılarının ücretleri sandıktan ödenirdi.
3. Esnaftan maddi durumu iyi olmayanlara, güçsüzlere, sakatlara ve hastalara bu sandıktan yardım yapılırdı.
4. Birlik üyelerinden ihtiyaç sahiplerine Orta Sandığı'ndan borç para verilirdi.
5. Esnafa lazım olan hammadde, teşkilat tarafından satın alınarak üyelere dağıtılırdı.
6. Satın alınan malın bedeli Orta Sandığı'ndan ödendikten sonra taksim işlemine başlanır ve malların bedeli esnaftan toplanırdı.
7. Ahi birliklerinin Orta Sandığı'ndan ihtiyaç sahibi (hariciler ve dahililer olarak adlandırılan üyelerine yardım yapılırdı. Haricileri temsil edenler emekliler, düşkünler ve fiilen çalışamayanlardı. Dahililer ise işyerlerinde fiili olarak çalışan çırak, kalfa ve ustalardan meydana gelirdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

2.2.3. Altı Kese

Ahi birliklerinin hazinesi demek olan orta sandığında altı kese bulunurdu.

1. Atlas kesede, sandığa ait her türlü yazışma evrakı saklanırdı.
2. Yeşil kesede, esnafa ait vakıf gelirleri, senetler ve mülklerin tapuları bulunurdu.
3. Kırmızı kesede, gelir getiren senetler ve evraklar saklanırdı.
4. Örne kesede, sandığın nakit paraları saklanırdı.
5. Ak kesede, her türlü giderlere ait senetler ve vesikalarla, geçmiş yıllara ait hesaplar muhafaza edilirdi.
6. Kara kesede, vadesinde tahsil edilmemiş alacaklara ait senetler ve bunlarla ilgili diğer evrak saklanırdı. Bu kese sandığın diğer keselerine göre, en az işlem gören bölümüydü. Çünkü esnaf borcuna sadıktı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Esnafın ya da aile fertlerinin yahut toplum içerisinde bazı kişilerin maddi desteğe ihtiyaç duymaları her zaman söz konusu olabilirdi. Böyle durumlarda Ahilikteki dayanışmanın en güzel bir örneği ve vasıtası olan orta sandığı devreye sokulurdu. Orta sandığı bir bakıma işsizlik sigortası fonu gibi kullanırdı [Yazıcı, 1994: 61]

2.2.4. Hariciler

Faillen çalışmayanlar; Bunlar, emekliler, düşkünler ve sakatlardır.

2.2.4.1. Emekliler

Bunlar esnafın yaşlı üstatlarından olup dükkana gidip gelemeyenlerdir. Bunlardan sermayesi müsait olanlar, kalfaları eliyle yine dükkanlarını yönetirler.

2.2.4.2. Düşkünler

Bunlar da esnafın üstatlarındadır. Kalfaları eliyle yürütülecek dükkanları da yoktur. Bunlardan yardıma muhtaç olanlara para, ekmek, kömür vb. yardımlar sandıktan verilir.

2.2.4.3. Sakatlar

Esnafın hangi derecesinde olursa olsun her hangi bir arıza veya tedavisi kabil olmayan bir hastalığa uğrayanlardır. Bunlara esnaf sandığından yardım edildiği gibi, esnafın üstatları ve kalfaları tarafından da ayrıca yardım edilirdi. [Çağatay, 1989: 137]

2.3. Sosyal Güvenlik

2.3.1. Kavram Olarak Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik, bireylerin kendi iradeleri dışında tehlikeye uğramaları durumunda koruma garantisi veren bir sistem, örgütlenme, ihtiyaç, dayanışma ve devletin hizmet aracı olarak kabul edilebilir. Bazı ülkelerde diğer ülkelere göre daha geniş bir anlam ifade etmektedir. Günümüzde kabul edilen normlar açısından sosyal güvenlik, İLO'ya göre kamu programları aracılığı ile hastalık, analık, çalışma gücü kaybı, işsizlik, maluliyet, yaşlılık ve ölüm nedenleriyle kazancın önemli ölçüde azalması veya kesilmesi ile ortaya çıkan ekonomik ve sosyal tehlikelere karşı bireylerin koruma altına alınmasını, sağlık korumasını ve çocuklarla birlikte aile yaşamının desteklenmesini kapsamaktadır [Çelik, 2002: 7]

Sosyal dayanışmanın ve karşılıklı yardımlaşmanın en somut uygulama alanı olan sosyal güvenliği bir toplumu oluşturan bütün fertlerin içlerinden kim muhtaç düşerse onu bu muhtaçlıktan kurtarmak için birlikte hareket etmeği kabul ettiği ortak bir davranışı ve somut uygulamalar şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu tanımların kapsadığı unsurlar, sosyal dayanışma, muhtaçlık, kamu programları, zorunluluk ve buna katılma şeklinde sıralanabilir. Buna göre sosyal güvenliği, toplumu oluşturan bireylerin karşılaştıkları belirlenen tehlikelere karşı kamu programları aracılığı ile zorunluluk esasına dayalı bir katılım ve dayanışmayı ön gören bir şekilde örgütlenmesi olarak da tanımlayabiliriz [a.g.e., s.7]

2.3.2. Ahilik ve Sosyal Güvenlik Kuruluşlarımız

Ahiliğin cömertlik gibi üstün bir vasfı içermesi çok yaygın ve üstün bir kurum haline gelmesine sebep olmuştur. Esnafın usta, kalfa ve çırak ilişkilerini de içine alması, ticaret ahlakını ve sosyal güvenlik vasfını ortaya çıkarmıştır. Dayanışma, mesleki dürüstlük yaptıkları işi özenle bitirmeleri, üretim, dağıtım, sistemini bir lonca sistemine bağlamaları Ahilik kurumunu günümüze bağlamıştır. Günümüz sosyal kurumlarını ele

alırken tarihi süreçteki bu kurumu ele almamak bir eksiklik olur [Gülvahaboğlu, 1991: 286]

Bilindiği gibi Selçuklularda Atabeglik eğitim işlerine üst düzeyde yön veren bir kurumdu. Atabeg denen tecrübeli, bilgili bilge kişiler, vezirleri, komutanları, şehzadeleri eğitirdi. Hem kurumsal hem de uygulamalı olarak eğitim işlerine bakarlardı. Ahilikte de bu anlamda muallim Ahi, pir denen eğiticiler vardı. Sosyal güvenlik sorunları yaşayarak öğretilirdi. Eğitimin amacı sosyal güvenliği sağlamaktı [a.g.e., s.286]

Bugün sosyal devlet, sosyal adalet ilkeleri anayasamızda yerini bulmuştur. 2. madde “Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.” demektedir. Bu belirleme sosyal devlet açısından Ahilikle uyusmaktadır. Ahilik soysaldır, demokratiktir, milli dayanışmayı esas bilmiştir. Ahilik insan haklarına alabildiğine saygılıdır. Sömürücü değil, yaratıcı, yapıcı ve sosyal adaletçidir [a.g.e., s.287]

Ahiliği anımsatan diğer bir sosyal güvenlik kurumu da modern anayasalarda yerini bulan iş yasalarında var olan sendikalardır. İş hukukudur. Anayasamızın “çalışma ile ilgili hükümler” kenar başlığı altında “çalışma hak ve ödevleri” Ahilik kurumunun çağrıştırdığı çok önemli kurumlardır [a.g.e., s.287]

Anayasa mad. 49. “Çalışma her kesin hakkı ve ödevidir. Devlet çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını yükseltmek için çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği önlemeye elverişli ekonomik bir ortam yaratmak için gerekli tedbirleri alır.”

Devlet, işçi-işveren ilişkilerinde çalışma barışının sağlanmasını kolaylaştırıcı ve koruyucu tedbirler alır. 51. maddede sendika kurma hakkını düzenlemiştir. 52. madde ile sendika faaliyeti, 53. madde ile toplu iş sözleşmesini, grev-lokavtı, 54. madde ile de grev hakkının ve lokavtın kullanılmasını düzene koymuştur [a.g.e., s.288]

Ücrette adalet sağlanmasını da 55. maddede şu şekilde düzenlemiştir:

“Ücret emeğin karşılığıdır. Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun, adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır. Asgari ücretin tespitinde ülkenin ekonomik ve sosyal durumu göz önünde bulundurulur.” [a.g.e., s.288]

Ahilik kurumunun iş ve çalışma düzenine ait düzenlemeleri ile, örgüsüyle, dokusuyla anayasamızın sosyal güvenlik ve hukukuna dair düzenlemeleri arasında çok yakın benzerlikler vardır. Ahilik kurumunu iş ve çalışma alanında hatırlatan diğer bir yasa, 1475 sayılı ve 25.8.1971 tarihli iş kanunudur. İş yasası, sistematiği, içeriği, amacı itibariyle Ahilik kurumunu anımsatan çok önemli kaynaktır. Ahiliğin ilkeleriyle Türk iş hukuku düzenlemeleri çok yakın, benzer ilkeler içerir [a.g.e., s.288]

- Aktin feshinde bildirim
- Kıdem tazminatı
- İşverenin sorumluluğu
- İşçinin bildirimsiz fesih hakkı
- Yeni iş arama hakkı
- Çalışma belgesi
- İşverenin ödeme sorumluluğu
- İhbar tazminatı
- Asgari ücret
- Fazla çalışma ücreti
- Yıllık ücretli izin
- Sigorta primi
- Çocukları çalıştırma yasağı ve benzeri hükümleriyle işçinin sosyal güvenliği amaçlamıştır. Bu bakımdan iş yasası, Türk tarihinin sendikal kesiti Ahilik kurumuna çağrışımlar yaptırır [a.g.e., s.289].

Ahilik kurumunu çağrıştıran diğer bir yasal düzenleme de Sosyal Sigortalar Yasasıdır. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasası ile çeşitli sigorta konularına ilişkin yasalar bir araya

getirilmiş, devletin ve sosyal sigortalar kurumunun parasal olanakları ile ölçülü biçimde sigorta yardımları artırılarak etkin hale getirilmiş, sosyal sigorta sistemimiz bütünlük olarak daha rahat bir işlerlik kazanmıştır.

-İş kazaları

-Meslek hastalıkları

-Hastalık

-Analık

-Sakatlık

-Yaşlılık

-Ölüm hallerinde, Sosyal Sigorta yardımlarının sağlanacağı belirtilmiştir. Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlük, yönetim kurulu genel kurul organlarından oluşur ki, bu durum Ahilik kurumunun sistematiğini hatırlatır. Sosyal güvenlik açısından Ahilik sosyal sigortalara da kaynaklık teşkil eder [a.g.e., s.289-290]

Kişiyi güvence altına alma, sosyal bakımdan koruma ilkesini ilk kez gerçekleştiren kurum Ahilik'tir. "Kişilere gelirleri ne olursa olsun belli sayıdaki tehlikeler karşısında güvence sağlama görevine sahip kurum veya kurumlar topluluğu" olarak tanımlanan "Sosyal Güvenlik" kavramı ancak XIX. Yüzyılın ilk yarısından sonra düşünce alanında oluşum evresini tamamlayan, toplumsal, insancıl bir düşünce biçiminde giderek güç kazanan ve toplumlarda yoksulluk ve sefaletin baş gösterdiği tarihlerden beri ihtiyaç duyulan ve git gide yoğunlaşan eski bir gereksinimin çağımızdaki adıdır [a.g.e., s.290] Sosyal güvenliğin, sosyal bir hak olarak anayasamızda, ulusal ve uluslararası belgelerde yer alışı da oldukça yenidir. Bu hakkın niteliğini belirleyen en önemli uluslararası belge "İnsan hakları evrensel bildirisi"dir. Bu bildiriye ;

1. Her şahsın gerek kendi gerekse ailesi için yiyecek, giyim, mesken, tıbbi bakım, gerekli sosyal hizmetler dahil olmak üzere sağlığı ve refahını temin edecek uygun bir hayat seviyesine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, ihtiyarlık ve geçim imkanlarından iradesi dışında mahrum bırakacak diğer hallerde güvenliğe hakkı vardır.

2. Analık ve çocukluk, özel ihtimam ve yardım görmek hakkına haizdir. Bütün çocuklar, evlilik içinde veya dışında doğsunlar aynı korumadan faydalanırlar. Denilerek, “sosyal güvenlik hakkı” kişilerin doğal hakları arasına katılmış ve bildirinin yayımından sonra düzenlenen anayasalarda benzer hükümlere yer verilmek suretiyle, devletler kendilerine özgü koşullar ve imkanlar ölçüsünde kişilere belirli tehlikeler (iskler) karşısında güvence sağlama görevini üstlenmişler [a.g.e., s.290].

1960 devriminden sonra yeniden düzenlenmiş olan “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” da “her kes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak devletin ödevlerindedir.” ilkesini getirmek suretiyle, anılan hakka, anayasal bir hak niteliğini vermiş ve sağlam bir güvenceye bağlamıştır [a.g.e., s.291].

Sosyal güvenlik, günümüzde ulusal alanda toplumların son derece önemli gereksinmelerinden biridir. Bir hak olarak kapsam ve içeriği yönünden de gelişmiş, yaşam düzeyi yüksek olan ülkelerle gelişmiş ve ya az gelişmiş ülkeler arasında bir ayrıma yer verilmemesi gerekir. Kişilere belki riskler karşısında güvence sağlamak olarak sosyal güvenlik, bir üst kavram niteliğine sahiptir. Söz konusu güvenliğin sağlama araçlarından biri olan Sosyal Sigortalar, daha alt düzeyde yer alırlar. Örneğin, ülkemizde Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu, Ordu Yardımlaşma Kurumu, Bağ-kur, Memurlar Yardımlaşma Kurumu, Bankaların sandık ve tesisleri topluca, sosyal güvenliği gerçekleştirmekle ödevli kurumlardır ve hep birlikte sosyal güvenlik kurumlarını oluştururlar. Sosyal Sigortalar ancak çalışanların bir kesiminin sosyal güvenliğini sağlama görevini üstlenmişlerdir [a.g.e., s.291].

Bir hak olarak her kesin sosyal güvenliğe kavuşturulması anayasa gereği ise de, ülkemiz olanaklarını dikkate alan anayasa koyucusu, getirdiği başka bir hükümle bu hakkın sağlanmasını ekonomik gelişme ve parasal kaynakların yeterliliği ölçüsünde sınırlandırmıştır. Bu nedenle 506 sayılı yasa, ancak; çalışanların bir kesiminin, iş kazası, meslek hatalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları yardımlarından yararlanmalarını sağlayacak biçimde düzenlenmiştir [a.g.e., s.291].

Ahiliğin kaldırılmasıyla ortaya çıkan boşluğu bugün sosyal güvenlik kuruluşlarımızla beraber çeşitli meslek kuruluşları, sendikalar ve vakıflar doldurmaktadır [Solak, 1993: 53-54].

2.4. Ahilik Sisteminde İş Güvencesi

2.4.1. Meslek Grubundaki İşsizlikte

Bilindiği gibi işsizlik ya genel anlamda, yeni bütün iş kollarını kapsayabilir, ya da bir sektör bazında yani belirli işleri yapan veya yapmak isteyenler açısından söz konusudur. Loncaların işsizlik problemi karşısında tutumunu iyi değerlendirebilmek için bu iki noktayı ayrı-ayrı ele almak gerekir. Lonca sistemi üretim ve tüketimin ayarlanmasına yönelik bir ekonomik düzendir. Bunun için kalite, üretim miktarı, fiyatlar ve bizim için en önemlisi istihdam üzerinde bir denetim geliştirmesidir. Ahilik'te daha çok kazanmak için rekabet yapılmazdı. İdare muhtemel işsizlik ve iflaslardan çekinir, loncalar vasıtasıyla piyasalar sıkı kontrol altında tutulurdu. Loncalar öylesine istikrar ve güvence sağlayan meslek örgütleriydi. Ayrıca üyeleri arasında dayanışma sağlamaya da önem veriyorlardı. Loncalar dışarıdan gelebilecek rekabete karşı üyelerini korudukları gibi iş rekabete karşı da korurlardı. Böylece işsizliğe ve gelir kaybına karşı kalkan vazifesi görürlerdi [Yazıcı, 1994: 60-61].

Loncalar kendi bünyesindeki işsizliği gedik usulü ile önlerlerdi. Gedik usulünde her dükkan bir gedik kabul edilirdi. Bir çeşit kadro gibi. Esnaf istediği yerde dükkan açamaz, iş konumuna göre tezgah sayısını artıramazdı. Lonca üyeleri müteselsilen birbirine kefil olurlardı. O iş kolunda yeni bir dükkan ancak dükkan sahibi bir ustanın işi bırakması veya vefatıyla söz konusu olabilirdi. Bu takdirde boşalan gedik en büyük evladı yoksa, ya da o işi yapmıyorsa yetişmiş kalfasına devredilirdi. Esasen loncaya mensup bir usta, dilediği sayıda çırak çalıştırıp istediğini kalfa istediğini de terfi ettirerek usta yapamazdı. Gereği kadar ve belirli sayıda çırağı alıp, bunları bedelli usullere göre yetiştirdikten sonra bir üst kademeye yükseltebilirdi. Lüzum görüldüğünde devlet tarafından gedik sayısı artırılabilir, buna bağlı olarak esnafın çırak, kalfa, usta

sayıları yükseltilebilirdi. Tabiatıyla bu durumda iş kolu çerçevesinde işsizlik problemi ortaya çıkmazdı. Dolayısıyla Loncalar mensuplarını işsiz bırakmadıklarından onların işsizlik sigortası diye bir sıkıntıları olmazdı. Bununla birlikte bizzat esnafın veya aile fertlerinin yahut toplum içerisinde bazı kişilerin maddi desteğe ihtiyaç duymaları durumunda orta sandıkları devreye sokulurdu [Yazıcı, 1994: 60-61]

2.5. Mesleki Dayanışmanın Bir Boyutu Olarak Ahi Birliklerinde Eğitim

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve gelişmesinde önemli rol oynayan ahiler, imalat ve ticarete verdikleri önemle ekonominin büyümesine, eğitime verdikleri önemle de ilmin gelişmesine büyük katkı sağladılar [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahilik sisteminde eğitim, Farâbi, Kutadgu Bilig, İbn-i Sina, Fahreddin Râzî ve Ahi Evren çizgisinde gelişmiştir. Ahilik, tespit ettiği hedefe, sağlam bir teşkilatlanma modeli yanında köklü bir eğitim sistemiyle ulaşmaya çalışmıştır. Esnaf ve sanatkarlara işyerlerinde yamak, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisine göre mesleğin incelikleri öğretilmiş, kabiliyetli çırak, kalfa ve ustaların elinden tutularak medreselerde eğitim görmeleri sağlanmış ve gerektiğinde kendilerine orta sandığından maddi destekte bulunulmuştur [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Bir taraftan esnaf ve sanatkarlara işyerlerinde mesleklerinin incelikleri öğretilirken, diğer taraftan akşamları ahi zaviyelerinde ise toplum içindeki tutum ve davranışları hakkında bilgi verilirdi. Ahiler, eğitimi kişinin doğumuyla başlayan ve hayat boyunca devam eden bir süreç olarak görmüşlerdir. Ahi zaviyelerinde kırk yaşın üstündeki insanlara da okuma yazma öğretilmiştir. Hatta bunlar arasında Divan yazacak kadar olgunluğa erişenler dahi vardır. Böylece günümüzde “hayat boyu eğitim” şeklinde tanımlanan eğitim anlayışı yüzyıllar önce ahi birlikleri tarafından uygulanmıştır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

2.5.1. Ahilik'te Meslek Eğitimi

Ahi birliklerinde meslek seçimine ve iş bölümüne önem verilirdi. Ahiler kabiliyetlerine uygun bir işte çalışırlar, ikinci bir iş peşinde koşmazlardı. Gençler yamaklık ve çıraklık aşamasında iken, bir kısım testlere tabi tutularak yetenekleri tesbit edilir, hangi meslekleri sevdikleri belirlenirdi. Gençlere kabiliyetleri ve ülke ihtiyaçları doğrultusunda gelecek vaad eden mesleklerde eğitim verilirdi. Meslek seçimi, rastlantıya veya bilimsel olmayan sistemlere bırakılmazdı. Ahi birliklerinde iş bölümü, ekonomik olduğu kadar, bir ahlak problemi olarak da ele alınmıştı. Herhangi bir işte karar kılmayarak sık sık iş ve meslek değiştirmek, ancak sebatsız ve istikrarsız bir ruh yapısına sahip olanların yapacağı davranış olarak kabul edilirdi. Böyle insanlar ise, ahi olabilecek ruh disiplinine sahip olarak kabul edilmezdi [Güllüllü, 1986: 83].

Her ahiye kendisine uygun bir sanat seçmek ve bu yolda sabırla olgunlaşmak emredilmekte, ahilik içinde iş bölümü bir ahlak problemi olarak ele alınmış oluyor. Ahilikte birden fazla işle uğraşmak hiçbir işle uğraşmamaktan farksızdır[a.g.e., s.83].

Ahi birliklerinde iş değiştirmeme ve tek bir işle uğraşma ilkesi, sanatkarların kendi mesleklerinde daha rahat ilerlemelerini de sağlamıştır. Başka bir iş yapma ihtimali bulunmadığından, sanatkarlar işlerinde yoğunlaşarak, bugün hayranlıkla seyrettiğimiz şaheserleri meydana getirmişlerdir [Göksu, 1986: 143].

Çırak, kalfa ve usta, ahi kuruluşunda bir arada ahenk içinde yaşamışlardır. Bütüncül, adil bir sistemde bugün de öyle yaşayabilirler. Ancak bu iddiayı inandırıcı bir şekilde ileri sürebilmek lazımdır. Mesela, işçi-işveren ilişkileri, günümüz ahiliği için herhalde mühim bir imtihan olacaktır [a.g.e., s.143].

2.5.1.1. İşbaşında Eğitim

İşyeri sahibi, aynı zamanda usta (öğretmen) olduğu için daha önce çalıştığı iş kolundan mesleğini öğrendiğine dair icazet (diploma) ve işyeri açma izni almış kimsedir. Bir

gencin usta olabilmesi ve kendi işyerini açabilmesi için değişik öğrenim kademelerinden geçmesi gerekirdi. Herşeyden önce bir gencin ahi birliğine üye olabilmesi için mutlaka geçimini temin edebilecek bir iş veya sanatının olması aranırdı. Boş gezen, bir işi olmayanlar ahiliğe kabul edilmedikleri gibi, toplumda da itibar görmezlerdi. Mesleği olmayanlara kız bile verilmezdi. Bu sebeple gençlerin belirli bir eğitim almaları gerekliydi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Çırak olmak isteyen aday, öncelikle elinde ustalık belgesi sahibi bir ustaya yardımcı olarak verilir ve kendisine iki tane “yol kardeş” seçilirdi. “Yol kardeş”lik, gençlerin ömürleri boyunca sürerdi. Eğitim süresi içinde gençlerin ahilik kaidelerine bağlılıkları kontrol altına alınırdı. Gençler arasında ahilik prensiplerini ihmal edenler veya hatalı davranışta bulunanlar birbirlerinden sorumlu tutulurlardı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Çırak adayının işyerindeki tutum ve davranışı, becerisi göz önüne alınarak ve aynı işyerinde çıraklığa devam etmesine veya başka bir sanat dalında çıraklığa başlamasına karar verilirdi. Her halükarda bir işyerine çırak olarak girebilmek için, o iş kolunun ahi birliğinden izin alınması gerekliydi. Bir çırak veya kalfa ustasının izni olmadan dükkanı terk edip başka bir ustanın yanına gidemezdi. Çünkü başka usta bunu kabul etmezdi. Ustalar sanatın özelliğine göre sınırlı sayıda çırak çalıştırmaya mecburdular. Daha fazla çırak kabulü ve çalıştırılması birlikçe yasaklanmıştı. Aynı iş kolunda ihtiyaçtan fazla eleman yetiştirmenin doğuracağı problemlerin bilincindeydiler. Meslek çeşitleriyle, her meslekte çalışacak olanların sayısı o bölgenin ihtiyaçları gözönüne alınarak tesbit edilirdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Bundan anlaşılıyor ki, esnaf sanatkarların bir taraftan işsiz kalmaması, diğer yandan da aşırı üretimin önlenmesi sağlanmıştır. Zaten usta ve kalfa için önemli olan, çıraklarını çok iyi yetiştirmektir. Gerek iş başındaki eğitimde gerekse zaviyedeki eğitimde aynı eğitim metodu uygulanırdı. Özellikle mesleki eğitimde çıraklığa alınan gence, bilgiler, maharetler, hünerler, en basitten zora doğru uzanan bir süreçte kazandırılmaya çalışılırdı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ehliyet derecelerinin birinden diğere geçiş törenlerle olurdu. Bu törenlerde derece değiştiren kimselere tuzlu su içirmek, peştamal kuşatmak adetti. Bu tür törenler, eğitici ve birleştirici fonksiyonuna inanıldığı için yüzyıllar boyu sürdürülmüştür. [Turan, 1996: 35].

2.5.1.2. İş Dışında Eğitim

İş dışındaki eğitim, genel eğitim özelliğinde olup, ferdi gelişmeye yöneliktir. Ahi zaviyelerinde öğretmen tarafından teşkilata yeni giren gençlere okuma yazma öğretilirdi. Gençlere ilk terbiye ve bilgiyi veren kişilere muallim denirdi. İlmî sahada söz sahibi müderris ve kadınlara da ders verdirilirdi. Dini ve ilmi bilgiler yanında, türkçe konuşma, edebiyat dersleri okutulurdu. Örneğin, Divan edebiyatımızın büyük şairlerinden Bâki de bir saraç çırağı iken, bu tür bir eğitimden geçmiştir. Ahi zaviyelerindeki çırakların zaten mensup oldukları sanat dalı içerisinde tatbiki bilgileri de edinmiş olduklarından zaviyelerde fen ve sanat yerine cemiyet içinde yaşama kuralları, sosyal kaideleri öğretilirdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Gençlerin yeteneklerini geliştirmek için eğitim programlarına, güzel yazma, musiki dersleri, davranış kaideleri, askeri bilgiler ve spor eğitimi dersleri konulmuştur. Zaviyelerde eski türk destanları, Kutadgu Bilig ve Ahi Evren'i kitapları yanında, fütüvvetname denilen ahiliğin ahlak nizamnamesi olarak bilinen kitaplar okutulurdu. Fütüvvet kitapları, bir bakımı islam tasavvufunun geliştirdiği kur'an ve hadislere dayanan güzel ahlak ve idealinin modelini belirleyen kitaplardı. Bu eserler yalnız gençlerin değil, toplumun tamamının uyulması istenen ahlaki kuralları içerirdi. Ahilikte eğitimin terbiye boyutu önemli bir yer işgal ederdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

2.5.1.3. Sanat Eğitimi

Ahilik sisteminde gençlere ahlak ve sanat eğitimi birlikte veriliyordu. Ahlaka ait usul ve erkan kuralları, eğitim müfredatına göre düzenlenirdi. Gençlere, yaşlılara ve öğrenim sürelerine göre verilecek bilgiler de programlanmıştı. Zamanı gelmedikçe ne sanata ne de ahlaki kurallara ait bilgiler verilmezdi. Ancak öğrenci olgunlaştıkça ve sanattaki yetenekleri arttıkça, bilgiler belirlenen ölçülerde arttırılırdı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Örneğin, Osmanlı Döneminde, çırakların okuma yazmayı öğrenmeleri için “Saraçhane” denilen yerde, ayrıca sabahları “Fatih Medresesi”nde okutulan derslerin, Saraçhane’de de okutulmasına önem verilirdi. Ahiliğin uygulandığı bir sanat dalı da nakışçılıktı. Anadolu Selçuklu Devleti zamanından beri görülen nakışhaneler, Osmanlı Devleti zamanında da gelişerek devam etmiştir. Bu atölyelerde hattatlar, nakkaşlar, kitap süsü, ülkede yapılan binaların tezyini (süsleme) gibi işlerin esaslarını hazırlardı. Bu nakışhanelerde yalnız kitap yazma, süsleme işleriyle uğraşılmazdı. Sarayların, silahların ve diğer eşyaların resimleri hazırlanırdı. Bu atölyeler adeta Tatbiki Güzel Sanatlar Akademisi’nin motif ve süsleme sanatını öğreten bir bölümü gibiydi. [www.esob.org.tr/hi.htm, 20 Kasım 2002].

Fatih devrinden kalma sanat eserlerinin birçoğunda yazı, tezhip, cilt, kısmen resim, çini, oyma kapı, fresk taşta ayrılmış süsler, kılıç ve miğfer gibi zamanın harp silahlarının üzerine yapılmış süs, resim ve nakış sanatının birçok özelliklerine rastlanmaktadır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Bu nakışhaneler sanat öğreten bir okul gibiydi. Burada baş usta “okul müdürü”, kalfalar ve çıraklar vardı. Çırak, ustanın tarifleriyle değil, onun nasıl çalıştığını görerek ve ona dikkat ederek sanatı öğrenirdi. Öğrenciler hep birlikte bir atölyede çalışırlar, herkes birbirine bakarak, görerek birşeyler öğrenirdi. İyi bilenler, yeni gelenlere bu hususta yardımcı olurdu [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

2.5.1.4. Ahlak Eğitimi

Ahi; kardeş, yaren, dost, yiğit anlamında kullanılır. Ahilik; birbirine saygı duyan, yardım eden, fakiri gözeten, yoksulu barındıran, ilmi ve çalışmayı ibadet sayan, din ve ahlak kurallarına sıkı sıkıya bağlı sanatkarların teşkilatı anlamına gelir. Ahilik çalışması, ibadet ve dürüstlüğü bir bütün olarak ele almış, ahlaka büyük önem vermiştir. Ahiliğe göre, güzel ahlakın olduğu yerde, kardeşlik, eşitlik, özgürlük, sevgi, hak ve adalet vardır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi teşkilatında ahlaki eğitim, zaviyelerde verilirdi. Ahi zaviyelerinde verilen eğitim sadece gençlere yönelik olmayıp, her yaştan insanların iştirak edebileceği özellikteydi. Bu nezih mekanlarda öğretilen ahlak kuralları, daha sonra tüm toplumun ortak değerleri olarak hayata geçiriliyordu [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

3. AHİLİKTE SOSYAL DAYANIŞMA

3.1. Sosyal Dayanışma Kavramı Ve İçeriği

3.1.1. Sosyal Dayanışma

Bütün mana ve kapsamıyla sosyal dayanışma toplumdaki her ferdin, kendi üzerinde topluma karşı yerine getirilmesi gerekli olan bir takım vazife ve sosyal sorumlulukların bulunduğunu hissetmesi.

3.1.2. Sosyal Dayanışma İçin Gerekli Olan Şartlar

Bir toplumda sosyal dayanışmanın oluşabilmesi için, öncelikle fertlerin diğerlerine karşı iyi niyet ve samimi bir hisle yaklaşabilmeleri gerekmektedir. Kısacası, sosyal dayanışma toplumda sosyal mesuliyeti ve kardeşliği teşvik eden sosyal ahlak esaslarının uygulanması ve işleyen bir sosyal düzenin varlığı ile mümkündür. Bu hususiyetler tam olarak olmadığı müddetçe toplumda fertler birbirlerine sevgi ve saygı duymazlar, sosyal barış temin edilemez ve büyük bir ihtimalle sosyal dayanışmanın yerine sosyal çatışma ve mücadele şekilleri ortaya çıkar. // Her kesin şahsiyeti bir hayat sürdürebilmesi için karşılıklı yardımlaşma şarttır. Özellikle sosyal haklarını koruyamayan, mücadele edemeyen yaşlı ve özürlü insanlarla dayanışma içinde bulunmak, bir insanlık vazifesidir. Ancak sağlıklı bir dayanışma, karşılıklı yardımlaşma biçiminde gerçekleşebilir [Seyyar, 2002: 491]

3.1.3. Ahilik'te Sosyal Dayanışma

Ahiler, devrin elit tabakasından ve cemiyetin en iyi yetişmiş kişilerinden oluşmaktaydı. Davranışı, sanat anlayışı, milli ve manevi değerlere duyarlılığı ve dünya görüşü bakımından ahilerin hem devlet nazarındaki yerleri hem de halkın nazarındaki

konumları çok farklıydı. Ahilik ekonomik faaliyette bulunmayı, iş ve çalışma hayatında dayanışma ve işbirliğini önemli bir değer olarak görmüş, iyi işler yapmayı, sahasında ilerlemeyi, toplumsal görev ve sorumluluğun icapları arasında saymıştır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Bu özelliği ile ahiler kendi aralarında da büyük bir yardımlaşma ve dayanışma örneği sergiliyorlardı. İşbirliği ile esnaf sanatkarların sermaye açısından daha güçlü bir konuma gelmesi hedeflenerek maliyetlerin düşürülmesi, mal ve hizmet üretiminde kalite ve verimliliğin artırılması sağlanıyordu [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ardından bütün dericileri ve diğer zanaatkarları içine alan devrin en büyük bir sanayi sitesini kurmuştur. Her sanat dalındaki birliklerin biraraya toplandığı bu siteler Anadolu'nun diğer şehirlerine de hızla yayılmıştır. Ahi Evren, sanayi sitelerini takiben aynı meslekte faaliyet gösteren esnaflardan meydana gelen çarşılar ve hanların kurulmasına öncülük etmiştir. Bütün bu uygulamalarda Ahi Evren, esnaf ve sanatkarların birlikte hareket ederek güç birliği yapmalarını sağlamıştır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Çalışmayı bir ibadet olarak gören ahiler, gündüz ticaretle uğraşan esnaf ve zanaatkarların gece eğitim ve sohbetlerinin yapılacağı ahi zaviyeleri ve konuk evlerini kurmuşlardır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi birlikleri Ortaçağ Avrupasındaki benzerlerinden farklı olarak, daha fazla kazanmak, spekülasyon, haksız rekabet yerine karşılıklı yardım ve sosyal dayanışma esaslarına bağlı kalmıştır. Ferdi teşebbüs, serbest kazanç, mesleki hürriyet, menfaat çatışması yerine bütün topluma hakim bir nizam ve sosyal adalet duygusu, din ve ahlak kaideleri üzerine kurulmuş, barışçı geleneklerle gelişen bir meslek mukaddesatı ve iş ahlakı ahi birliklerinin ahengini sağlamıştır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahilik teşkilatının kuruluş gayesini belirtirken bu kurumların Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkler'e, özellikle esnaf ve sanatkara olan her yönüyle yardımcı olmak amacıyla kurulduğu bilinmektedir. Çok eskilerden beri Anadolu'da ve Osmanlı

İmparatorluğu'nun Türkler'le mezkur yerlerine her esnafın bir yardım sandığı vardı. Buna esnaf vakfı, esnaf sandığı ve daha önceleri esnaf kesesi derlerdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Kethüda, yiğitbaşı ile ihtiyarların gözetim ve sorumluluğu altında bulunan bu sandığı, sermayesi esnafın bağışları ile çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselenler için ustaları tarafından verilen paralardan ve haftada ayda bir esnafın mali gücüne göre toplanan paralardan birikirdi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

1909 yılında yanan İstanbul'daki Uzun Çarşı esnafı, her yıl Ramazan ayında sandık hesabına Eyüp Camiinde hatim indirilir, pilav pişirilerek esnafa ve çevre halkına ikram edilirdi. Esnaftan hali vakti uygun olmayanlara, felakete uğrayanlara yardımda bulunulur, esnaftan vefat edenlerin yakınlarına her türlü yardım yapılırdı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi Baba vekilleri hem dini hem de mesleki lider konumunda olup, yalnız ustaların değil, kalfaların ve çırakların da haklarını korumak durumunda idiler. Genellikle keramet sahibi oldukları esnaf tarafından kabul edilen Ahi Baba vekillerinin bu münasebetleri en adilane şekilde düzenleyecekleri kanaati yaygındı. “Eti senin, kemiği benim” felsefesiyle ustanın yanına verilen çırak, çalışarak aynı ustanın yanında kalfa ve usta olurdu. Ustalar, yanlarında çalıştırdıkları insanların davranışlarından mesuldu. Bu sebeple bazı durumlarda çırakların işledikleri suçlardan dolayı ustalara ceza verildiğine rastlanmıştır. Çalışanların kötü huy ve hareketleri ile bunların haksızlığa uğramalarından yalnız ustalar değil, kademeli olarak bütün esnaf mesuldür. Bu anlayış çalışanların kontrol ve himayesinin yalnız ustalara değil, bütün esnafa ait olduğu kanaatini yaygınlaştırmış ve böylece müessir bir otokontrol sistemi kurulmuştur [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi birlikleri üyelerinin hayat anlayışı, tasavvufçularınkinden farklıydı. Yaşamak için yaşatmak gerektiğine inanılan ahilikte, her fert toplumun bir parçası olarak kabul edilir, ve bir insanın rahatsızlığının bütün toplumu kademeli olarak rahatsız edeceğine inanılır. Komşusu açken tok yatanın ağır bir dille suçlandığı bu düşünce sisteminde

sosyal adalet ve dayanışmanın önemli bir yeri vardır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi birliklerinde “can ve mal beraberliği” olarak ifade edilen dayanışma duygusu o kadar ileriye götürülmüştür ki, ahinin kazancının geçiminden arta kalanı bütünüyle fakirlere ve işsizlere yardımda bulunmaları ahlak kaidesi haline getirilmiştir [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Ahi birlikleri dayanışma konusunda ahlak kaidelerine daima sadık kalmışlardır. Öyle ki, toplumdaki dayanışmayı bozacağı endişesiyle ayrı kazanç arzusu bile kesinlikle engellenmiştir. Sözkonusu engellemelerden dolayı, bu teşkilatta kazancın şahsiliği prensibine bile pek rastlanmaz. Teşkilat üyesi olan esnaf ve sanatkarların kazancı tümüyle kendine ait değildir. Bu kazanç, şahsi olmaktan çok, teşkilata ait genel sermayeyi meydana getirmektedir. Teşkilatın orta sandığında toplanan bu sermayeyle herkese dağıtılacak şekilde alet ve hammadde alınmakta, tezgahlar kurulmakta, bir yandan da ihtiyacı olanlara yardım edilmekteydi [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

3.2. Osmanlı'dan Göktürkler'e Ahilik Temelli Sosyal Dayanışma Ve Sosyal Güvenlik

Eski Çağlardan beri her toplumda dar gelirli, kazancı asgari tüketim harcamalarını karşılamakta yetersiz kalan, yaşlı, kimsesiz, bir kaza sonucu iş görebilme yeteneğini itirmiş veya doğal afet, savaş gibi dış etkenler nedeniyle muhtaç duruma düşmüş kişiler hep var olagelmıştır. Yine her toplum ahlaki, dini ve hukuki etkenlerle bu kişileri asgari geçim imkanlarına kavuşturucu, adaleti ve toplumsal barışı sağlayıcı önlemler almayı ihmal etmemiştir. İnsan olmanın toplum halinde yaşamanın ve toplumsal dayanışmanın bir gereği olarak insanlık tarihinin akışı içerisinde dünden bugüne alınan bu tür önlemleri, bireysel-kolektif yardımlar, sosyal sigortalar ve devletçe bakılma olarak adlandırmak mümkündür [www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

**TC. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Türk toplumlarının hayatında gerek İslamiyet’i kabul öncesinde gerekse sonrasında sosyal yardım ve güvenlik önemli bir yer tutar. Nitekim konunun uzmanları Türkler’deki sosyal güvenlik uygulamalarını, Orta Asya dönemi, Anadolu Selçukları dönemi, Osmanlılar dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak ele alınır. Türk tarihinin ilk evreleri olan Orta Asya döneminde görülen sosyal yardım anlayışı diğer dönemlerde gelişerek ve zenginleşerek devrin ve toplumların şartlarına göre uygulamaya konur [www.yayim.meb.gov.tr/yayimler/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Göktürk İmparatorluğu’na ait Orhun abidelerindeki ifadeler Türk Hakanlarının toplumsal düzeydeki yardımlara verdikleri önemi açıkça göstermektedir. Orhun yazıtlarından ve Kutadgu Bilig’den edinilen bilgiye göre, halkı yoksulluktan kurtarmak, tebaayı aç ve çıplak bırakmamak Türk Hakanlarının başlıca görevlerindendi. [www.yayim.meb.gov.tr/yayimler/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Eski Türkler’in toplumsal hayatında önemli yeri olan bir diğer sosyal yardım anlayışı da vakıf kurumunda kendini göstermektedir. Sosyal yardım konusunda Selçuklu ve Osmanlı dönemine damgasını vuracak olan vakıflara, Uygur Türkleri büyük önem vermiştir. Türkler İslamiyet’ten çok önce iyilik, dayanışma ve yardım kurumu olan vakıf teşkilatına sahiptiler [www.yayim.meb.gov.tr/yayimler/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Türkler Müslüman olmadan önce gösterdikleri toplumsal yardımlaşma ve dayanışmayı İslamiyet’i kabulden sonra da fazlasıyla göstermişlerdir. Çünkü İslam, sosyal adaletin tahakkuku için birçok prensipler koymuş, zengine karşı fakiri korumuş, iktisadi ve sosyal hayat için çok adilane bir siyasetin sahibi olmuştur. İslam dini “insanların en hayırlısı, insanlara en çok faydalı olanıdır.” diyerek sosyal yardımlaşma, ibadet ruhu kazandırmıştır [www.yayim.meb.gov.tr/yayimler/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Anadolu Selçukluları döneminde, yeni sosyal, iktisadi hayat ve İslam dininin de etkisiyle sosyal yardımlaşma ve dayanışma da daha da zenginleşmiştir. Bilindiği üzere Anadolu Selçukluları’nda devlet, hanedan üyelerinin ortak malıdır. Toprak üzerinde

kişisel mülkiyet yoktur, tımar sistemi yürürlüktedir. Tüm topraklar devlet mülkiyetine geçmiştir. Selçuklu ve Osmanlı toprak idaresi ve tarımsal ekonominin temelini oluşturan bu miri rejimi sayesinde yerli halkın topraklandırılması ve göçebelerin iskani kolaylaşmış, tarımsal üretim emniyet altına alınmış ve Anadolu'nun Türkleşmesi de mümkün olmuştur. Bu sistem sayesinde Türkiye'de ve Osmanlı ülkelerinde sağlam ve uyumlu bir toplum düzeni kurulmuş, başka ülkelerde olduğu gibi bir toprak aristokrasisi ile topraksız veya esir köylü sınıflarının oluşmasına, toplumsal çatışmalara fırsat verilmemiş ve XIX. yüzyıla kadar bu temel noktalar varlığını sürdürebilmiştir [www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Anadolu'nun İslam olan Türkler tarafından fethiyle bu geniş toprak parçasını Araplar'ın ticaret yaptıkları bölgeler arasına katmak Selçuklular'ın güttüğü iktisadi ve ticari siyaset olmuş, böylece Anadolu Selçuklular'ı döneminde ticari faaliyetler Anadolu'da oldukça yaygınlaşmıştır. II. Kılınc Arslan, I. Gıyaseddin Keyhusrev ve I. Alaattin Keykubatgibi bu devrin ileri görüşlü sultanları, bu şartların önemini kavrayarak iktisadi ve ticari faaliyetleri artırmak için türlü araçlara, birçok koruyucu ve teşvik edici önlemlere başvurmuşlardır. Onlar fetihlerini, ticaret yollarını emniyet altında bulundurmak, iktisadi gayeleri ilk plana almak suretiyle yapmış oldukları gibi, ticari mübadeleleri kolaylaştırmak ve geliştirmek için belli yerlere büyük sermayeli tüccarlar yerleştirdiler. Onlara her türlü yardımda bulundular. Türkiye'ye gelen yabancı tüccarlara ayrıcalıklar verdiler. En az bir gümrük tarifesi uyguladılar, yollarda her hangi bir biçimde zarar gören, soyguna uğrayan veya malları denizde batan tüccarların mallarını devlet hazinesinden karşıladılar. Bu uygulamalar dünya ticareti tarihi için çok önemli olup, Selçuklu devletinin Ceneviz ve Venediklilerden önce sigorta kurumunu uyguladıklarının açık bir kanıtıdır [www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Selçuklular döneminde yaygınlaşan ve gelişen ticaret hayatının ortaya çıkardığı araştırma konusuyla ilgili bir başka kurum ise kervansaraylardır. Kervanların konak yerlerinde yapılan kervansaraylar yolcuların her türlü ihtiyaçlarını temin etmekteydi. Yolcuların kervansaraylarda hayvanları ile birlikte üç gün parasız kalmak ve vakfiyelerindeki tarifeye göre yemek hakkı vardı. Yine Selçuklu Türkiye'si zihniyetine

uygun olarak kervansaraylara gelen Müslüman, Hıristiyan, zengin, fakir, hür ve köle bütün konuklara aynı yemek verilmesi ve eşit davranılması vakıf kuralları arasındadır [www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Büyük yollar üzerinde genellikle sultanlar ve devlet adamları tarafından yapılan, hepsi de vakıf olan kervansaraylar, içlerinde yatakhaneleri, aşhaneleri, erzak ambarları, ticari eşyayı koyacak depoları yolcuların hayvanlarını barındıracak ahırları, samanlıkları, yolcuların namaz kılmak için mescitleri, misafirlerin yıkanması için hamamları, şadırvanları, hastaneleri, hatta eczaneleri, ayakkabıcıları, nalbantları, gelir ve masrafları idare edecek divan (büro) ve memurları ile muazzam kuruluşlardı. Selçuklular'da kervansaraylardan başka, hepsi birer Sosyal Güvenlik Kurumu olarak görev yapan pek çok cami, medrese, zaviye ve hastane de bulunmaktaydı [www. yayim.meb.gov.tr/ yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Osmanlılar döneminde en önemli ve etkili meslek kuruluşu olarak Ahilik teşkilatını görmekteyiz. Ahilik Selçuklular döneminde ortaya çıkan ve zaman içinde Anadolu'ya yayılan, Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu ve gelişmesinde önemli katkılar sağlayan dini, ahlaki, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve eğitim amaçlı fonksiyonlar icra eden önemli bir kuruluştur [www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

Ahiler icra ettikleri fonksiyonlara göre bir yayılış tarzı göstererek şehirlerden kasabalara, köylere, hatta dağ başlarına kadar uzanmışlardır. Ahiler, hizmet edebilecekleri her yere zaviyeler kurup, teşkilatlarını en ücra köşelere kadar yaymışlardır. Ahilik Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu tamamlandıktan ve devlet müesseseleri oluşturulduktan sonra bilhassa II. Murat ve Fatih dönemlerinden itibaren bazı fonksiyonlarını kısmen veya tamamen kaybederek bir esnaf teşkilatına dönüşmüş, geleneklerini ve eğitimini bu kesimde devam ettirmiştir. Böylece Ahilik, küçük esnaf, usta, kalfa ve çırakları içine alan, onların dayanışmaları kadar mesleklerini dürüstçe ve özenle yapmalarını, ayrıca eğitilmelerini amaçlayan bir lonca teşkilatı olarak yararlı hizmetler vermiştir [www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm, 22 Mayıs 2003].

3.3. Ahilik'ten Kooperatifçiliğe

Ahilik Türk tarihinde ilk kez hem kooperatifçilik ülküsünü yerleştirmiş, gerçekleştirmiş, hem de sendikacılık denilen dayanışma örgütünü kurmuştur. Demokrasinin bu önemli iktisadi boyutu ilk önce Anadolu'da ortaya çıkmıştır. Birlikte üretimin, birlikte tüketimin örneği olan kooperatifte de öyle, Ahi ocakları, Ahi zaviyeleri, Ahi tekkeleri birer iş ve üretim ocağıydı. Kooperatifçilik daha çok günümüzde yaygın hale gelmiştir. Yüzyılımızda bir ihtiyaç olan bu dayanışma kurumunun kökleri Ahilik'tedir [Gülvahaboğlu, 1991: 302].

3.4. Sosyal Dayanışma Açısından Anadolu Kadınlar Birliği (Bacıyan-I Rum)

“Bacıyan-ı Rum” Anadolu Kadınlar Birliği anlamına gelir. “Bacı” kelimesi, abla kız kardeş anlamına gelmektedir. “Bacı” kelimesi, günümüzde Anadolu'nun birçok şehrinde yaygın olarak kullanılmaktadır. “Rum” kelimesi ise, Anadolu anlamını ifade eder [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

İlme, sanata ve ahlaka son derece önem verilen ahilikte kadının da sosyal ve ekonomik hayatta önemli bir yeri vardır. Kadınların teşkilatlanıp gelişmesi için Ahi Evren'in eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan “Bacıyan-ı Rum” teşkilatını, yani Anadolu Kadınlar Birliği'ni kurmuştur. Örneğin, Kayseri'deki ahiler tarafından kurulan sanayi sitesinde hanımlara mahsus çalışma yerleri de bulunurdu. Bacıyan-ı Rum teşkilatına mensup hanımlar, bu sanayi sitesinde el sanatlarına ve mesleklerini icra ediyorlardı. Kadınlar daha çok çadırcılık, keçecilik, nakışçılık, örgücülük, kilim ve halı dokumacılığı, ipek ve pamuk ipliği üretimini gerçekleştirmişlerdir. Çalışan kadınlar, gerek mesleki ve teknik konularda gerekse ahlaki konulardaki çağın gerektirdiği eğitim ihtiyacını “Bacıyan-ı Rum” teşkilatında karşıyorlardı [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Birçok batılı araştırmacı, tarihin o döneminde Anadolu'daki kadınların biraraya gelerek bugünkü anlamda bir sivil toplum örgütü kurmalarını hayretle karşılamışlardır. Alman

araştırmacı Franz Taeshner de bunlardan biridir. Franz Taeshner, ahilik teşkilatı ile aynı dönemde kurulan bu teşkilatın varlığına inanamaz. Çünkü o ağlarda Türk kadınının böyle bir sivil toplum örgütünü kuracak kadar bilinlendiğine akıl erdiremez [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

En eski Osmanlı Devleti tarih yazarı Aşık Paşa Zade, Anadolu'da kurulan ahilik teşkilatı (Ahiyan-ı Rum) yanında, bir diğer sosyal zümre olan Bacıyan-ı Rum (Anadolu Kadınlar Birliği)'dan bahseder [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Bacıyan-ı Rum teşkilatı, Anadolu kadınlarını gerektiğinde düşmanlara karşı vatan savunmasında eşlerinin yanında mücadele etmesi ve gerektiğinde de kültürde, sanatta, edebiyatta, sosyal ve ekonomik alanlarda kalkınıp gelişmesini sağlamak için teşkilatlandırmıştır. Anadolu Kadınlar Birliği, kadınlar arasındaki yardımseverliğin, konukseverliğin, doğruluk ve merhametliliğin gelişmesine katkı sağladığı gibi, Türk dilinin, Türk kültürünün ve islam anlayışının kadınlar arasında yayılmasını hızlandırmıştır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Anadolu Kadınlar Birliği, ahilerin kadınlar kolu olarak yetim ve kimsesiz genç kızları himayesine almış, onların eğitimlerinden, ev bark sahibi olmalarından sorumlu olmuşlardır. Bunun dışında kimsesiz ihtiya r kadınların bakımı, genç kızların evlendirilmesi gibi birtakım sosyal hizmetlerde bulundular, maddi sıkıntı içinde olanlara yardım elini uzatmışlardır [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

Sosyal, ekonomik, kültürel ve ahlaki ilkeleriyle ahilik kültürü, fertlerin hak ve özgürlüklerine ayrıca önem vermektedir. Ahilik teşkilatının erkek üyelerine “eline, beline, diline sahip ol” yani “hırsızlık etme, başkasının namusuna gz dikme, başkası hakkında kötü konuşma” prensibi benimsetilip yaygınlaştırılırken, şüphesiz işbirliği yaptıkları Anadolu kadınları, o günkü adıyla Bacıyan-ı Rum teşkilatı aracılığıyla da hanımlara “eşine, işine ve aşına dikkat et!” yani “eşine yardım et, onu evine bağla, işine geçimine dikkat et!” prensipleri benimsetiliyordu [www.tesob.org.tr/ahi.htm, 20 Kasım 2002].

3.5. Sosyal Dayanışma Açısından Ahi Zaviyeleri

Ahiler çok cömerttiler. Bu cömertliği misafiri ağırlamak ve konaklamak için birbirleriyle çekişecek kadar ileri götürmüşlerdi [Gölpınarlı, 1949; 87].

Ahiler, eğitim ve öğretim kurumlarının yetersizliği karşısında, yalnız birlik ve yürütme kurumlarını kurmaya çalışmışlar, onun için olanca çabalarını zanaatlarda çalışanları ahi zaviyelerine bağlamaya, tüzüklerinde yazılı olan birçok sanat kolu dışındaki bütün sanatkar gençleri elde etmeye çalışmışlardır [Çağatay, 1989: 121].

Çıraklar zaten bağlı oldukları zanaatlar içinde pratik bilgi kazanmış olduklarından, zaviyelerde onlara zanaat ve teknik adına bir şey gösterilmez, yalnız ahlak ve toplantı yöntemleri öğretilirdi [a.g.e., s.121].

Ahi zaviyelerinde yamak ve çıraklardan başka “öğretmenler”, “müderrisler”, “kadılar, hatipler, vaizler ve emirler”, sözün kısası büyükler ve fazıllar, yani erdemli kişiler de bulunurdu. Ahiliğe girme koşuluna, en iyi ahlak teşkil ettiği için ahiliğe girenler temiz, başkalarının iyiliğini isteyen kişiler, bunları yönetenler ise ayrıca zengin kişilerdi [a.g.e., s.121].

İbn-i Battuta'nın verdiği bilgilere göre, ahilerin, zaviyeleri, vakıf hanları, tarlaları, hamamları, imaretleri, dükkanları ve camileri vardı. Ahi zaviyeleri bir merkezde toplanmamıştır. Başka başka illerde, kasabalarda ve köylerde bulunurdu. Bu zaviyeleri ahi başkanları yaptırır, gücüne göre halı, kilim, keçe vb. yaygılarla döşer, kandiller asardı. Karayollarının gelişip, taşıma araçlarının artmasına, yani 1940'lara dek Anadolu kasaba ve köylerinin pek çoğunda bu konuk odaları vardı ki, bunlar herhalde ahilerin yerleştirdiği bir geleneğin sürdürülmesiydi [a.g.e., s.121-122].

Ahi zaviyelerinin üyeleri, gündüz işlerinde, zanaatlarında çalışıp para kazanır, kazançlarının bir parçasını ikindiden sonra başkana getirirlerdi. Bu paralarla meyve, yemek ve zaviyelerin başka tüketim gereçleri satın alınır. Ahi zaviyelerine bir konuk geldiğinde ahiler toplanır, birlikte yemek yerler ve oynarlardı. Akşamları çalgı çalıp,

oyun oynayan ahilerin muhakkak başka bir zanaatları vardı. Zaviye başkanı, yönetim başına seçimle gelirdi. Başkanın buyruklarına kesin olarak uyulurdu [a.g.e., s.122].

Başkanlar, devlet otoritesinin bulunmadığı yerlerde yönetimi ele alırlardı. Bu nedenle buyrukları ve yasakları ve ata binişleri hükümdarlara benzerdi [a.g.e., s.122].

Ahilerin kılık kıyafetleri de incelemeye değer, ahi örgütü ve üyelerinin yaşama anlayışı tasavvufçuların anlayışından çok değişik idi. Tasavvuf ehli dünya dışında yaşamak istedikleri halde, ahiler toplum içinde ve hayatın akışına uyarak yaşarlardı. Bu tür anlayış doğal olarak ahi giysilerinde de kendini göstermiştir. Örneğin, kendini tasavvufa verenlerin hırka giymelerine karşılık, ahiler şalvar giyerler, şed yani peştamal kuşanırlardı [a.g.e., s.123].

Ahilerde sarı ve kırmızı renk beğenilmezdi. Gök, ak, kara ve yeşil renkler ahiler katında beğenilen renklerdi. Yeşil renk ahilerden müderris, kadı ve hükümdar sınıfına özgüydü. Ak renk ahilerin kalem erbabına, hafızlarına özgüydü. Kara renk, daha ahilik mertebesine yetişmemiş bulunanlara, yani yiğitlere özgüydü [a.g.e., s.123].

Ahi zaviyelerinde Türkçe Fütüvvetname, Kur'an, yemek pişirme, oyun oynama, çalgı çalma, şarkı söyleme, tarih önemli kişilerin hayat öyküleri, tasavvuf, türkçe, arapça, farsça ve edebiyat öğretilirdi. Yani ahi zaviyeleri bir okul gibiydi. Bu özellikleri ile bir medreseden çok farklıydı ahi zaviyesi. Medresede türkü okumak belki de edep dışı bir davranış sayılabilirken, ahi zaviyelerinde bunun eğitimi verilebilmekteydi. Bu da ahinin kendine olan güvenini, kişiliğini geliştirmekte ve parlak bir ahlak örneği ortaya çıkmaktaydı [a.g.e., s.123].

3.6. İbn-İ Batuta'nın Ahilerin Sosyal Dayanışması Hakkında Verdiği Bilgiler

Alanya'ya gelişimizin ikinci günü sırtına eski bir giysi, başına keçeden bir klensuve (külâh) giymiş birisi gelip, beni ve arkadaşlarımı ziyafete davet etti. Tercümana, bu adam fakirdir, ziyafet çekmeye gücü yetmez, kendisini rahatsız etmeyelim, dedim.

Tercüman gülümseyerek, bu ahilerin başkanı ve ayakkabı dikicisidir. Çok cömert ve konuksever bir kişi olup, 200 kadar meslektaşı kendisini başkan seçtiklerinden, ziyafet ve toplantılar için bir zaviye yaptırmıştır. Bunlar, gündüz kazandıklarını gece sarfederler, dedi. Akşam üstü bu kişi gene geldi. Zaviyelerine gittik. Nefis Anadolu halılarıyla döşenmiş Irak camından birçok avizeyle süslenmişti. Konuk odasında beş tane, üç ayaklı büyük bir bakır kandil vardı. Bu kandile erimiş iç yağı doldurulur. Yanında da bakırdan yapılmış güzel yedek yağ kapları vardı. Buraya fitili kesmek için bir de makas konmuş. Bu kandile bakan kişiye “Çerağcı” denir. Orada bir sıra halinde dizilmiş gençler vardı. Her birinin belindeki kemere bir metreden uzun bir kılıç asılı. Bunların sırtlarındaki kabadan elbise, ayaklarında mes vardı. Başlarında softan yapılmış ak klensuve (yani tepesi sivri keçe külah) ve bu klensuvenin tepesinde 75 cm kadar uzunlukta ve 5 cm genişliğinde bir tayleson (sarığın sarkan kısmı) var. Bunlar toplandıklarında herbiri klensuvesini çıkarıp önüne koyar. Başında görünüşü çok güzel başka bir klensuve kalır [Çağatay, 1989: 94-95].

Toplantı yerlerinin ortasında konuklar için bir peyke vardır. Toplantı yerlerine girince birçok yemek, meyve ve tatlı getirip, yemekten sonra şarkı ve oyuna başladılar. İbn-i Battuta Denizli’de kendilerine konuk olduğu ahilerin yemekten sonra kur’an okuduklarını, ondan sonra sema ve raksa başladıklarını söylüyor [a.g.e., s.95].

Bir kış günü şiddetli soğuk ve karlı bir havada türlü zahmetlerle Bolu’ya varmışlar. Her uğradığı yerde yaptığı gibi burada da bir ahi zaviyesini sormuş, her bir köşesinde gürül gürül ocak yanan sımsıcak bir ahi zaviyesine girmişler. Bütün ahi zaviyelerinde olduğu gibi burada da candan ve içten bir ilgi ile karşılanmışlar. O kadar zahmet ve meşakkatlerden sonra böylesine konforlu ve sıcak yere gelmekten öyle sevinmiş ki, İbn-i Battuta sevinç ve takdirini şöyle dile getiriyor: “Zaviyeye girdiğimizde külhan gibi ateş yanıyordu. Elbiselerimi değiştirerek ateşte ısındım. Ahi, yemek ve bir sürü meyve getirdi. Bütün duaları kabul edici ulu Tanrı, eli, gönlü ve sofrası açık olan yabancılara karşı şefkat ve mürüvvetleri son derece çok olan konuklarına lütufla muamele ederek sevgi gösteren ve ikram hususunda re’fet âtifen ibraz eden şu ahileri hayır ile mükafatlandırın. Bunların zaviyesine varan bir yabancı, en çok sevdiği yakınlarından birinin yanına gelmiş gibi olur.” diyor [a.g.e., s.95].

Anadolu'da ve öteki bölgelerde kurulmuş olan ahi örgütü ve zaviyeleri İbn-i Battuta'nın da dediği gibi köylere dek yayılmıştı. İbn-i Battuta bunlardan birini Kastamonu çevresindeki bir köy ahi zaviyesini bunun ne kadar zengin bir vakfı bulunduğunu şöyle anlatıyor: "Kastamonu'dan yola çıkarak bu çevre köylerinin birinde bu bölgede gördüğüm zaviyelerin en güzellerinden biri olan büyük bir zaviyeye indik. Bunu Fahrettin adında ulu bir emir yaptırmış. Bu kişi bu yapı ile içinde oturacağı yoksullar hakkında bakım ve denetleme işine oğlunu görevlendirmiş ve köyün gelirini bu zaviyeye vakfetmiş. Zaviyenin karşısında bir hamam yaptırmış, gelip geçenler hiç para ödmeden yıkanır. Köyde bir de çarşı kurdurup gelirini camiye vakfetmiş. Mekke-Medine ya da Şam, Mısır, İrakeyn, Horasan ve benzeri yerlerden gelecek her yoksul için zaviyelerin evkafından bir kat elbise ile geldiği gün yüz dirhem (o zamanki para birimlerinden) ayrılırken 300 dirhem ve kaldığı günlerde geçimi için ekmek, et, yağ ile pirinç pilavı ve tatlılar ve Anadolu halkından her fakire 100 dirhem ile üç gün ziyafet tayin etmiş [a.g.e., s.96].

Bu zaviyeden ayrılarak ikinci gece çevresinde başka yapı ve oturan kimse bulunmayan yüksek dağ üzerinde bulunan bir zaviyeye indik ki, Kastamonu ahalisinden ve ahilerden Nizamüddin adındaki bir kişi yaptırıp vakfetmiş olduğu, bir köyün geliri buraya gelip gidene sarf olunur." [a.g.e., s.96].

Gene oralarda bulunduğu günlerden bir gün gittiği ücra bir zaviyeyi anlatıyor:

"Sinop limanı yakınında İzzettin Ahi Çelebi'nin zaviyesine indik. Buradan Septe'deki liman gibi denizin içine girmiş bir dağa çıkılır. Bu dağ çok sarp ve tepesine çıkmak mümkün değildir. Orada 11 köy olup, müslümanların yönetiminde bulunan rum kâfirleri ile meskundur. Dağın eteğinde bulunan zaviyede, gelip gidenlere yemek verilir." [a.g.e., s.96].

Sinop'tan Kırım Hanlığı'na geçen İbn-i Battuta, oralarda da Anadolu'daki ahi zaviyelerinin mevcut olduğunu Kete limanına vardığında "Şeyh-i Zade-i Horasan-i" adında birinin zaviyesine indiğini kaydediyor. Ayrıca buradaki başka zaviyelerden de söz ediyor [a.g.e., s.96].

3.7. Ahi Teşkilatının İmece Ve Yaren Kuruluşu Halinde Köylere Yayılması

Bazı Fütüvvetnamelerde, yani bir adayın ahiliğe girmesi veya sanatkarların bir kademedan bir kademeye yükselmesi gibi törenlerin Cuma günleri yapılan oturularda gerçekleştirildiğini kaydetmektedirler. İbn-i Battuta ise XIV. yüzyıl başlarında Anadolu'yu gezdiği ve 27 şehir ve kasabayı gördüğü sıralarda bu teşkilata dahil genç sanatkarların, zaviyelerinde her akşam toplandıklarını, birlikte yemek yediklerini söylüyor. Bu durum bize, Anadolu köylerindeki konuk odalarında uygulanan durumu hatırlatıyor. Ahilikten kalma kurul kalıntılarından olduklarında şüphe olmayan bu odalarda konuk ağırlama işini gerçekten İbn-i Battuta'nın tasvir ettiği gibi olurdu. Bütün komşular konukla birlikte yerler, böyle uzak yerlerden ya da komşu ülkelerden bir konuk geldimi, hem bir yabancıyı görmek hem de radyo, gazete, telgraf ve telefon gibi haberleşme araçlarının bulunmadığı o devirlerde konuğun geldiği yerler hakkında bilgi edinmek maksadı ve merakıyla bütün komşular kendi gücünce yemekler getirip konukla birlikte yerlerdi [Çağatay, 1989: 141].

Yerli konuk geldiğinde oda sahibi tarafından ağırlanırdı. İbn-i Battuta'nın tasvirini bu açıdan değerlendirmek gerekir. "Doğduğum köyde dedemin de odası vardı. Odanın geleneği bu dediğim gibiydi." Son zamanlarda sürüp gelmiş olan Çankırı ahi geleneğine göre toplantılar haftada iki gece yapılırmış. Cuma günleri yemekli, Salı günleri yapılan da kahve ve şerbet ikramıyla yapılırmış [a.g.e., s.141].

Kanaatimize göre, Türkler Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar yaptıkları uzun yolculuk sırasında konuk odası ihtiyacını tesbit edip, geçtikleri yerlerde bu eksiği görmüşlerdir. Zira kendi yolculukları sırasında böyle bir imkan sunulmuş olsa ne kadar makbule geçerdi. Bu yüzden daha sonra bu adet yaygınlaşınca kolayca bütün köyler sahip çıkmıştır [a.g.e., s.141].

Şehir ve kasabalarda günlük geçim ve yaşam çabaları arasında tüccar ve sanatkarların, hele evlilerinin her gece zaviyede toplanmaları herhalde daha zor olur. Fakat köylerde ekin ve kış hazırlıkları tamamlandıktan sonra yapılacak pek bir iş kalmadığı kış

aylarında yol ve taşıma araçlarının ilkel bulunduğu, başka yerlerle ilişkilerin kesik olduğu, vakit geçirecek başka uğraşların bulunmadığı çevrelerde, genç ve yaşlı erkekler için her gece yaran odalarına devam etmek mümkün, eğlenceli ve dinlendirici bir uğraş olabilmekteydi. Hatta buralarda çevre sorunları çözümlenmekte, sorunlara köy ve toplum menfaatine ortak çareler bulunmaktaydı [a.g.e., s.141-142].

Çok eski zamanlara nazaran bugün bile, büyük bir değişiklik görülmeyen birçok Anadolu köyleri arasında bu tür toplantıları hala sürdürenler vardır. Köy kahveleri açıldıkça yüzyıllar boyu ahlaki ve sosyal bir görev yapmış olan bu kurum da kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Bugün köy kahvelerine televizyonların girmesi, birçok sosyal etkinliği alıp götürmüş, insanların vakitlerinin önemli bir kısmını da işgal eder olmuştur [a.g.e., s.142].

İbn-i Battuta'nın övgüyle bahsettiği, mükemmelliğini anlata anlata bitiremediği ahi zaviyeleri bir çok köyde konuk odası olarak işlev görmekteydi. Türkiye'nin 40.000 köyünden en az yarısında bu konuk odaları vardı. 1940'lı yıllara kadar, kim olursa olsun bu odalara gelen konuklar yedirilir, içirilir, yatırılır, kış aylarında sobası ya da ocağı yakılırdı. Şimdi yolların taşıma araçlarının gelişmesi ve ekonomik düşünce ve ölçülerinin değişmesi ile bu odalar eski önemini ve fonksiyonlarını yitirmişlerdir [a.g.e., s.142].

3.7.1. Sosyal Dayanışma Açısından Yaren Odaları

Ahiler yalnız şehir ve kasabalardaki esnaf ve sanatkarları eğitip yetiştirmekle kalmamış, Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar uzanmıştır. Anadolu köylerinin pek çoğunda 40-50 yıl öncesine kadar "Yaren Odası", "Köy Odası", "Misafir Odası" adı altında misafirhaneler vardı[www.tesob.org.tr/ahi/htm, 20 Kasım 2002].

İbn-i Battuta'nın övgüyle bahsettiği, mükemmelliğini anlata anlata bitiremediği ahi zaviyeleri birçok köyde "konuk odası" olarak görev yapıyordu. Konuk odalarının her türlü ihtiyacı ekonomik durumu iyi olan aileler tarafından gönüllü olarak karşılanırdı.

Köye gelen misafirlerin yeme içme, konaklama vb. her türlü hizmetleri buralarda ücretsiz olarak karşılanırdı [www.tesob.org.tr/ahi/htm, 20 Kasım 2002].

Ulaşım ve haberleşme imkanlarının son derece kısıtlı olduğu dönemlerde mesleği gereği seyahat etmek durumunda olanlar için bu odaların önemi son derece büyüktü. Yaren odalarının bunların dışında pekçok görevleri vardı. Yaren odaları da, tıpkı ahi zaviyeleri gibi eğitimin gelişmesine ve insanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma duygusunun yerleşmesine önemli katkılar sağlamıştır [www.tesob.org.tr/ahi/htm, 20 Kasım 2002].

Yaren odalarında özellikle uzun kış gecelerinde yapılan toplantılarda, köyün ve köylünün konuşulduğu gibi dini ve milli kitaplar okunur, mesleki ve ahlaki konuda sohbetler edilirdi. Okula gidecek öğrencinin, askere gidecek gencin, evlenecek kişinin sıkıntıları burada masaya yatırılır ve çözüldü [www.tesob.org.tr/ahi/htm, 20 Kasım 2002].

Yaren odalarının yönetimi, yaranların en yaşlılarından ve herkes tarafından sevilip saygı duyulan “yaren başı” adı verilen kişiler tarafından sağlanırdı. Her yaren odasında yaren başına vekalet edecek bir de “Oda başı” bulunurdu. Gerek yaren başı gerekse oda başı seçimle işbaşına gelirdi [www.tesob.org.tr/ahi/htm, 20 Kasım 2002].

Bir yaren toplantısı öncesinde ev sahibinin karısı üç gün üç gece yemek hazırlar. Yorgunluk ve telaştan bulaşık suyu ile tatlı şerbetini birbirine karıştırır. Ve tatlının üzerine şerbet yerine bulaşık suyunu döker. Toplantıda, sıra tatlı yemeye geldiğinde ilk lokmada büyük yaren başı durumu farkeder. Kimseye belli etmeden ev sahibini su doldurmak üzere çeşmeye gönderir. O gittikten sonra tatlıyı yememelerini, mendillerine sarıp ceplerine koymayı öğütler. Yarenler öğüdü tutarlar. Az sonra evin sahibi sudan gelip içeri girdiğinde büyük yaren başı kendisine tatlı bırakmayarak şaka yaptıklarını söyler. Yarenler dağılmak üzere dışarı çıktıklarında, büyük yaren başı tatlıları çöpe attırır. Ertesi sabah ev sahibinin karısı bulaşıkları yıkamaya hazırlandığı sırada tatlının şerbetini fark eder. Yaptığı yanlışlığı anlar, boynundaki altınları çıkarıp kocasına uzatır ve “Aman bey! ben bir hata yaptım. Cezamız neyse çekelim, yareni tekrar davet edelim.” der. Bunun üzerine bir gece önceki evini açan yarenleri topluca bulabileceği

yaren kahvesine gider, içeride yaren olmayanlar da vardır. Büyük yaren başına yüksek sesle ve açıkça karısının yaptığı hatayı anlatır. Cezalarını çekmeye hazır olduklarını söyler. Bu konuşmaya büyük yaren başı çok öfkelenir ve “biz bu kadar kişi bu sırrı sakladık, kimseye bir şey söylemedik, sen kendi sırrını bile saklayamadın. Yaren sırrını hiç saklayamazsın, yakın şunun çırasını” der [Er, 1998: 84].

İbn-i Battuta ahileri tanıtır, toplumla ilgili misyonlarını izah ederken “Bunlar Anadolu’ya yerleşmiş bulunan Türkmenlerin yaşadıkları her yerde, şehir, kasaba ve köylerde bulunmaktadır. Memleketlerine gelen yabancıları karşılama, onlarla ilgilenme, yiyeceklerini, içeceklerini, yatacaklarını sağlama, ihtiyaçlarını giderme, onları uğursuz ve edepsizlerin ellerinden kurtarma, şu veya bu sebeple bu yaramazlara katılanları yeryüzünden temizleme gibi konularda bunların eş ve örneklerine dünyanın hiçbir yerinde rastlamak mümkün değildir” der [www.tesob.org.tr/ahi/htm, 20 Kasım 2002].

3.7.1.1. Bir Örnek Olarak Alanya’nın Çıplaklı Köyü, Kadıyakası Yaylasında Konuk Ve Yaren Odası

Kadıyakası Yaylası; şimdi kasaba olan Alanya’nın Çıplaklı köyünün 70-80 km. uzağında Toroslar’ın arkasında, ormanlık yamaçların eteğinde bir mahalledir. Bir başka ilçe olan Gündoğmuş’un bazı köyleri ile Alanya’nın bir başka mahallesi ile komşudur.

Burada mahallenin toprak damlı camiine bitişik olarak yapılmış olan oda ya da köy odası diye tabir edilen, ancak konuk odası ve yaren odasının işlevini gören yine toprak damlı iki katlı bir oda vardı. Alt katta konukların hayvanlarının barınacağı yerle birlikte küçük bir samanlık vardı. Oda içerisi tahta döşemeli, konukların eşyalarını koymaları için oyma bölümler, kilerinde odun ve su testisi, yüklüğünde üç beş kişilik yatak mevcuttu. Odaya tahta merdivenle çıkılır, içerisinde büyükçe bir ocaklığı vardı. Önünde bir çardak vardı. Bu odanın ihtiyaçlarını, burayı yaptırmış olan Molla namı şöhreti ile anılan Hasan Tokaç temin ederdi. Bir misafir geldiği zaman, varsa hayvanları yerleştirilip, yemleri verilir, odada odun yoksa temin edilir ve ocak yakılır. Konukların

da yemeleri için yeteri kadar yemek Molla Hasan tarafından, çocuklarının da yardımıyla getirilir. Çoğu zaman konuklarla birlikte yemek yenirdi. Bazen diğer komşulardan da yemek geldiği görülürdü. Yemekten sonra çay ya da kahve orada bulunan, önceden hazırlanmış malzeme ile yapılır ve konuklarla birlikte içilirdi. Mevcut yataklar konuklara yetmezse, misafirlerden birkaçı ya eve götürülür ya da ilave yatak getirilirdi.

Daha eskiden bu odayı yaptıran bir parça araziye de odanın ihtiyaçları için vakfetmişlerdir. Odanın hayat boyu sahipliğini yapıp, ihtiyaçlarını karşılayan Molla Hasan bir ahi gibiydi. Herşeyden önce ahiler gibi meslek sahibiydi. Ancak ahiler gibi bir tek mesleği yok, birkaç işi birden yapmaktaydı. Çünkü burada insanların azlığı ve her mesleği yapan birisi olmadığından, o, bütün iş ve meslek dallarını kendi çabalarıyla doldurmaya çalışmıştı. O, hem marangoz, hem değirmenci, hem nalbant, hem demirci, hem bakkal, hem de kendi imalatı kerpetenlerle diş çeken bir diş hekimiydi. Çünkü diş ağrıyan birisi ulaşım imkanlarının çok zor olduğu o dönemde (1975'e kadar) 80 km. uzaklıkta bulunan Alanya'ya gidemezdi.

Konuk odasında yılda bir defa güz aylarında gelen kalaycı (20-25 gün kalıp, yaylaya çıkan göçebelerin de kaplarını kalaylardı) Ermenek, Taşkent, Hadim, Sarıveliler ya da Gündoğmuş ve Alanya'dan gelen çeşitli satıcılar, canlı hayvan alım satımına gelen celepler ya da başka amaçlarla gelen konuklar kalmaktaydı.

Mahalle için alınacak kararlar burada toplanılarak alınırdı. Köyün baltalık ya da hayvanların otlattıkları meralara komşu köylerden bir tecavüz olduğunda ne yapılacağına burada toplanılarak karar verilirdi. Mahalle çok kalabalık olmadığından bir tek oda vardır ve her yaştakiler burada toplanmaktaydı. Kış günlerinde burada çeşitli kitaplar okunurdu. Bazen bir hoca bulunup her yaştakilere namaz sureleri öğretilirdi. Burada, yaşlıların öncülüğünde, yaşlılarla birlikte gençler de hocanın önünde oturup sureleri ezberlemişlerdir. Bazen de oturup sohbetler edilir, gündüzleri yapılan avlarda neler olduğu ballandıra ballandıra anlatılırdı.

Burada, konuk odasının bütün ihtiyaçlarını Molla Hasan çevreden hiçbir yönlendirme ve destek almadan temin ederken, konuk odasına bitişik olan camiin ramazan ve Cuma

günlerinde imamlık işlerini de yine hiçbir maddi destek almadan yazın yarım saat, kışın kar ve çamurda bir saat süren yoldan gelerek yüz yıl gibi bir süre bir başka aile, ayakkabı dikicisi olan İmamlı ailesi fahri olarak yerine getirmiştir. Cuma günü namazdan çıkılıp, biraz sohbet ve kaynaşmadan sonra başta Molla Hasan'ın evi olmak üzere çevre köylerden gelenler de gruplar halinde evlerde yemekler yenilirdi. Bu gelenek, kısmen de olsa hala sürmektedir.

Ulaşım ve haberleşmenin az olduğu 1970'lere kadar, konuk odasına bir misafir geldi mi, hem hoş geldin deyip karşılamak, hem de konuğun geldiği başka yerlerden haber almak için köyün diğer sakinleri de birer ikişer odaya gelirler, herkes yaşına ve köydeki statüsüne göre odanın bir yerine otururlar, yaşlılar ocağa daha yakın, gençler biraz daha geride olmak üzere sohbetler edilir, yanlarında getirdikleri çerezleri hep birlikte yerlerdi.

Haberleşmenin ve ulaşımın geliştiği, televizyonun her eve girdiği günümüzde bu tür faaliyetler kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Şimdi gelen misafirler evlere götürülmektedir. O zaman da evlere misafir kabul edilir. Belki daha iyi mihmandarlık edilirdi ama köy odasının fonksiyonları olan kaynaşma, dayanışma, bilgilenme vb. fonksiyonları yerine getirilsin diye misafirler odada ağırlandı. Hem de misafir açısından bir ailenin evinde olmak ağır bir yük olup, hareketlerini kısıtlayabilirdi. Ama köy odasını tamamen kendi evi gibi kullanmaktaydı.

3.7.2. Bir Yaren Odasının Kuruluşu

Ürünler hasat edilip, harmanlar kaldırıldıktan, bağlar bostanlar bozulduktan, güz ekinleri ekildikten, kışlık unlar öğütülüp odun-kömür depo edildikten sonra köyde hemen hemen yapılacak pek bir iş kalmamıştır. Kasım sıralarında yarenlerin odalara toplanma faaliyetleri başlar. Eskilerin Kasım dedikleri, köy faaliyet için önemli bir dönüm noktasıdır. Kasım günleri ve hızır günleri yılı ikiye böler ve 180'er gündür. Kasım, Kasım ayının 8'inde, Hızır günleri 6 Mayıs'ta başlar. Kasım gününde koçlar

sürüye katılır ve büyük çiftçilerin yanına uşak duran hizmetkarların süresi Kasım'dan Kasım'a hesaplanırdı [Çağatay, 1989: 145].

Yarenler 20-30, 30-40, 40 ve daha yukarı yaşta bulunan köy erkekleri grup grup yarenler arasına kimleri alacakları hususunda teşebbüslere başlardı. Her odanın eski yarenlerinden birkaç kişi kendi aralarında konuşurlar, eğer eski yaren başını gene seçmek istiyorlarsa, ona başvurup “yarenleri topla” derler. Toplanılacak gün kararlaştırılarak yarenin öteki üyelerine ve yeni katılacaklara haber verilir [a.g.e., s.145].

Eğer eski yaren başını seçmek istemiyorlarsa daha oda toplantıları başlamadan yaren başı yapmak istedikleri başka birisine başvururlar. Bu kişi teklifi kabul ederse yareni toplar, etmezse aynı teşebbüsle bir başkasını bulurlar [a.g.e., s.145].

“Yaren başı, ‘Ahilerin Ahi Babası” durumunda ve oda yarenlerinin yaşlıcası, herkesçe sevilip sayılanı, yol yöntem bilenidir. Kararlaştırılan günde, daha önceki yıllarda toplandıkları odalarda birikirler. Bu toplantıda bir de “Oda başı” -ki, bu aşağı yukarı ahilerdeki Nakip karşılığıdır- seçilir. Bu kişi, odanın genel işleri, düzeni, oda gereklerini nöbetle temin etme gibi sorumlulukları vardır [a.g.e., s.145].

Bu yaren odaları çoğunlukla ya boş sahipsiz bir arsaya, yarenler tarafından yeniden ve bunların ortak malı olmak üzere yapılır ve zamanla genelleşmiş ve anonimleşmiş bir duruma gelir. Yahut da eski bir ev, boş bir oda bu iş için kullanılır [a.g.e., s.145].

Yerden zemin üzerinde tek katlı ve taşla örülmüş geri tarafında genişçe bir yerden yüksek bir peyke kısmı bulunur ki, bunun üzerinde de ayrı ayrı bir grup oturup sohbet edebilir. O da şömine biçiminde geniş ocaklıdır. Altlarına hasır ve onun da üstüne keçe veya kıldan örülmüş haba serilir. Bunlar 40-50 kişi olabilecek, ortasında milli oyunlar oynanabilecek genişliktedirler [a.g.e., s.146].

Yaşlılar çoğunlukla konuk odalarında toplanırlar. Konuk odaları genellikle iki katlıdır. Alt kısmında odun kileri, konuğun binek hayvanı için ahır ve küçük bir samanlığı vardır [a.g.e., s.146].

3.7.2.1. Odanın İç Düzeni ve Gelenekleri

Yarenler, kendilerinden her birine “efrad” derler. Her gün “yaren başı” ve “Oda başı” dışında efrattan bir kişi sıra ile “yaren odası”nın bütün ihtiyaçlarını temin etmek zorundadır. Onlar bu işe “keşik yakmak” derler. Keşik, yani sıra kendisine gelen bir önceki gece dağılınmadan odanın anahtarını ve demirbaş eşyasını teslim alır [Çağatay,1989: 146].

Keşik yakacağı gün, daha gün batmadan odaya gelir. Hasırları, keçeleri, habaları silker. Her tarafı tertemiz süpürür, ocağın küllerini temizler, çalı ve odun koyarak yakmaya hazır duruma getirir. Gece geç vakte kadar yetecek şekilde odun temin eder. Lambanın fitilini keser, şişesini temizler, gazını koyar. Testilere su doldurur, kapıyı kilitleyip gider. Evinde işlerini bitirip yemeğini yedikten sonra gene herkesten önce, akşam ezanından biraz sonra gelip odayı açar. Lambayı ve ocağı yakar. Saat altı buçuk yediye doğru karanlık iyice çöktükten sonra gelmeye başlayan efradı ayakta karşılar ve buyurun der [a.g.e., s.146].

Herkes yaş ve seviye derecesine göre ve sırasına göre yerlerine oturur. Ocağın sağındaki ve solundaki minderlere efrattan kimse oturamaz. Sağ minder, Şeyh veya Ahi makamında olan “Büyükbaş Ağa” denen “Yaren başı”nın, sol minder Nakip makamında olan “Küçükbaş Ağa” dedikleri “Oda başı”nınadır. Bunlar gelmese dahi yerlerine kimse oturamaz, boş kalır [a.g.e., s.146].

Yaren başı veya odabaşı geldiğinde bütün efrat kendilerini ayağa kalkarak karşılarlar. Başka köyden ya da memleketten yahut da aynı köydeki başka yaren odasının yarenleri veya konukları da bütün yaren efradı ayağa kalkmak suretiyle karşılanır. Odanın eski üyelerinden olmayıp da yeniden girmek isteyenlerin durumları incelenir ve alınıp alınmayacakları kararlaştırılır. Böyle bir başvuru durumunda yaren başı “bir düşünelim, sana bir iki günde cevap veririz” der ve konu bir gece yarenler arasında açılıp konuşulur. Bu konuşma sırasında başvuran adayın terbiyesi ve ahlaki durumu odaya katılmak istemesinde özel bir amacın olup olmadığı tartışılır. Bazen böyle bir kişi yıllardan beri hiçbir odaya dahil değilken, oğlu veya kızı evleneceği zaman düğünde

yarenin yardımını temin amacıyla odaya kaydolmak ister. Yarenler kendi aralarında üyelerden birinin ya da onun yakın akrabasının düğününde çok yardım ederler. Öyle ki, düğün sahibi düğünün yükünü hiç hissetmez. Tabii bu yorucu bir iştir. Bu maksatla girip bir iki ay sonra yapılacak düğünün yükünü üzerlerine almak istemezler. Eğer girmek isteyen bu gibi bir art niyeti yoksa ve ahlaklı bir kimseye alınmasına karar verilir. Aday kişi ahlaken mazbut olmaz ya da yukarıdaki gibi gizli bir maksadı bulunursa alınmayacağı münasip bir dille kendisine bildirilir [a.g.e., s.147].

Odanın düzeninin, güveninin sağlanmasında yaren başı, o gelmediği zaman da oda başı sorumludur. Odada uygunsuz davranışlar, küfür, içki, kumar katiyyen yasaktır. Oda nizamına ve edebe aykırı davranışlar, yaren başının verdiği kararlarla cezalandırılır. Bu ceza suçun niteliği ve derecesine göre, oda başı tarafından ayaklarına değnek vurulmak, soğukta ve odanın dışında üzerine soğuk su dökülmek, yarenlerin hepsi için evinden bakkaldan yemiş getirmek veya yemek ziyafeti verilmek suretiyle yerine getirilir [a.g.e., s.147].

Yaren efradı, oda dışında da ve herkese karşı iyi davranmaya ve yardımda bulunmaya, kötü durumlardan sakınmaya mecburdur. Kötü davranışı görülen, duyulanlar yaren başına şikayet edilirler. Hakkında şikayet olanın duruşması, bir adalet mahkemesine benzer. Şikayette bulunacak kişi, odada şapkasını çıkarıp ortaya gelir ve yaren başına doğru dönerek “Filancadan şikayetçiyim” der. Şikayet edilen de ortaya çağrılır, şikayet edenin yanına sol tarafına oturur, şikayet dinlenir, kabahatli sükunetle dinledikten sonra söz kendisine verilir. Serbestçe savunmasını yapar. Haklı ise tanık gösterir. Yaren başı iki tarafı ve tanıkları dinledikten sonra ahilerdeki “makam-ı insat” duruşması gibi karar verir [a.g.e., s.147-148].

Taraflardan biri verilen karara itiraz ederse, dava bir üst odaya, yani yaşlıların odasına havale edilir. O, oda yaren başının ve oda başının vereceği karar kesindir, buna itiraz edilmez. Bu ceza çoğu kez yarene ziyafet vermek şeklinde olur. Cezalandırılan gereğini yerine getirmezse odadan atılır ve kendini bir daha hiçbir oda almaz. Bu durumda da köylü arasındaki itibarı sarsılır. Yaşlıların odasında köyün tarla, ev, miras gibi anlaşmazlıklar mahkemeye gitmeden burada halledilirdi [a.g.e., s.148].

Yaren efradından biri, meşru sayılabilecek mazeretin haber vermeden üst üste üç gündenden fazla odaya gelmezse, odadan ellerinde, içerisinde küllü su bulunan bir kap verilen üç kişilik bir topluluk, evine hasta görmeye (ziyarete) gönderilir. Bunlar “yaren başının selamı var, hasta görmeye geldik” derler. Gerçekten hasta olduğu veya gelmesine mazereti olduğu görülürse geri dönülür. Mazereti yoksa gelmesi söylenip gidilir. O da mendiline yeterince yemiş doldurup odaya gelir ve verilecek cezayı kabul eder [a.g.e., s.148].

Yaren efradından hiç kimse kahveye veya tek başına olarak başka odaya oturmak veya ziyaret etmek maksadıyla gidemez. Ancak bir oda çalgılı ve yemekli bir eğlence tertip eder ve başka odayı davet ederse veya bir oda öteki odayı ziyarete karar verir ve bu kararlarını birkaç gün önce haber vermiş olursa topluca gidilir. Bu tür ziyaretler çoğu kez, aile veya kişiler arasındaki anlaşmazlığı, küskünlüğü ortadan kaldırmak için yapılır. Sırf ziyaret için de gidilir. Aynı seviyedeki ya da arada az yaş farkı bulunan odaların birbirlerine toplu ziyaretleri vardır. Fakat küçüklerin odasını büyükler, büyüklerin odasını küçükler ziyaret edemezler [a.g.e., s.148].

Yaşlıların odasında keşik, ortak ziyafet, devam mecburiyeti ve başka kurallara uyma konusu öteki odalarla aynı olmakla birlikte, yaşlılar odasında milli oyun oynanmaz, Muhammediye, Ahmediye, Sirretün Nebi, Battal Gazi menkıbeleri gibi dini ve hamasi kitaplar okunur [a.g.e., s.148].

Gençlerin yaren odalarında günlük işler, tarımla, köy sorunları ile ilgili konular, genel havadisler görüşülür. Bağlama çalınır, türkü söylenir, milli ve mahalli oyunlar oynanır, masal anlatılır, bilmece sorulur. Yüzük, tura ve benzeri oyunlarla eğlenilir. Gece saat ona onbire doğru isteyenler birer ikişer kalkıp evlerine dağılırlar. Odayı çok erken terk edenlerle de alay edilir [a.g.e., s.149].

Bazen birkaç arkadaş gündüzden söyleşirler, en son kalırlar. Herkes gittikten sonra gündüzden tedarik ettikleri et, kuş, tavuk veya balık pişirir, yanına helva kararlar veya pestil denilen koyu ve lezzetli bir tür pekmez koyarlar ve birlikte yerler. Akşamdan beri gürül gürül yanan odunların kızıl kor haline gelmiş sıcaklığı ile ısınmış odanın hoş

havasında sabahın erken saatlerine dek oturup sohbet ederler. Buna “kül eşmek” denir [a.g.e., s.149].

Bu tür ayrıcalık yani yarenin hepsini kapsamayan küçük toplantılar serbesttir. Bütün yarene haber verilmedi diye ceza verilmez. Bundan başka bir de bütün yarenin toplu olarak kuş, tavşan, balık avına gidip elde ettikleri avlarla veya aralarında para toplamak suretiyle “arap çorbasi”, “arap aşı” denilen çok acı özel yemekler de yaparak birlikte yerler ki, buna kendileri “ferfane” derler. Doğrusu “harifane” yani esnafın ortaklaşa yedikleri yemek değildir [a.g.e., s.149].

Yaren odası toplantıları genel olarak Mayıs başlarına, yani Hıdır gününe (Hidrellez: 6 Mayıs) dek sürer. Yarenler Hidrellez günü oda oda mesire yerlerine giderler. Aralarında topladıkları paralarla, kesip yemek üzere hayvan satın alırlar. Pirinç pilavı ve un helvası pişirip, et kavurarak yerler içerler akşama dek eğlenip köye dönerler. Bu ortak eğlence ve ziyafetten sonra o yılki yaren odası faaliyeti sona erer, çünkü tarım işleri başlamıştır. Akşama dek tarlada ovada çalışan gece odaya devam edemez [a.g.e., s.149].

3.7.3. Yarenlerin Köyde İşbirliği ve Dayanışması

Yarenler, yukarıda bahsettiğimiz faaliyetlerin dışında uzun kış gecelerinde oturarak günlerini geçirmezlerdi. Onların en önemli ve seve seve yaptıkları işlerden biri de köyde gerekli sosyal yardım ve dayanışmayı sağlamaktı. Bunlar; 1950’li yıllarda gelen tazyikli sudan önce bütün köy birkaç kuyudan aldıkları sudan yararlanırdı ki, bu kuyuların zaman zaman temizlenmesi gerekirdi. Bunu yarenler yapardı. Bundan başka doğal afetlerde yardım etmek, yoksul ve kimsesizlere her türlü yardımı yaparlardı. Bu işler, falan işi filan oda yarenleri yapmış diye köy halkı tarafından övülerek söylenirdi. Onların yardımı ve dayanışma örneklerinden bazıları şöyle [Çağatay, 1989: 149].

3.7.3.1. Düğünlerde Hazırlık Hizmetleri

Yaren efradından biri veya onun yakın akrabalarından biri evlenirse, düğünün bütün hizmetlerini yarenler yapar. Birçok köyde 1950’li yıllara kadar yürütülen geleneğe göre, bazen birkaç gün devam eden düğünlerde, düğün süresince misafirlere yemek verildiğinden, onların pişirilmesi için yüklerle oduna ihtiyaç vardı. İşte bu odunun, her yaren birer ikişer at veya eşekle topluca dağa giderek bir seferde getirip düğün evinin avlusuna istif ederler ki, buna “imece” denir. Yarenlerin bu iş için topluca dağa gidip ve gelişlerinde görülmeye değer törenler olurdu. Hayvanlara renkli boncuklardan gerdanlıklar, çanlar takılır, türküler söylenirdi [Çağatay, 1989: 150].

Davetlilere verilen yemeklerde, sofraların kurulması, kaldırılması, ekmek, su, yemek dağıtılması, davetlilerin oturduğu odaların temizliği, yemekten önce ve sonra konukların ellerini yıkamak için leğen, ılık su doldurulmuş ibrik getirmek, ellerine su dökmek, havlu tutmak, geceleri oyunlar oynatmak, türlü eğlenceler tertip edilmek üzere güveyinin evine yakın bir meydanın, çırarlarla gazla karılmış kül topakları veya gaza bulanmış bezlerle meşale yakılması suretiyle aydınlatılması, burada oyunlar düzenlenmesi, oturulacak yerlere hasır ve keçe, kilim serilmesi, düğün sahiplerinin komşuları ve akrabaları tarafından gönderilen ve on onbeş kaptay ayrı türden düğün evine taşınması (buna terzi görmek derler), gelin eşyasının güvey evine taşınması ve daha bir süre işler hep yarenler eliyle yapılmaktaydı [a.g.e., s.150].

3.7.3.2. Yoksul ve Kimsesizlere Yardım

Kışlık yakacağını temin edememiş dul, kocası askerde, kimsesiz yoksul kadınların ihtiyaçlarını, yakacağını temin ederler. Bu gibiler gerektiğinde ve yarene başvurduklarında evleri bile yıkılmış olsa, tamirinde gereken hizmetleri yerine getirirler. Mesela, damı yıkılırsa ağacını, kamışını, kerpicini hazırlarlar, taşıyıp yerleştirirler. Bu iş daha büyük olursa, köyün bütün yaren odaları birleşerek yaparlar [Çağatay, 1989: 151].

Mali gücü yerinde olanlar da, zor ve zaman isteyen bu kabil işler için yaren odalarının biri ile anlaşılır, koyun, keçi ya da para vermek suretiyle bu işlerini gördürürler, yarenlerin yardımlarından faydalanırlar. Yarenler bu tür işleri baştan savma değil, iyi yaparlar [a.g.e., s.151].

3.7.3.3. Tarım İşlerinde Yardım

Yarenler, tarım işlerinde de birbirlerine yoksullara ve kimsesizlere karşılıksız yardım ederlerdi. Örneğin, çift hayvanı ölmüş, yerine yenisini alamamış yoksul kimselerin tarlalarını sürüverirler, ekinlerini zamanında biçemeyenlerin ekinlerini biçiverirler. Harmanlarını vaktinde kaldıramayan, geç kalacağı yağmur mevsiminin bastıracağı anlaşılmanın harmanlarını kaldırırverirlerdi. Köyde bu şekilde yardıma muhtaç durumda olanlar az, yarenler de kalabalık olduklarından kendileri için birer ikişer günde bitecek olan bu işleri, çekinmeden ortaklaşa çabucak yapıp bitirirlerdi [Çağatay, 1989: 151].

SONUÇ

Ahiliğin kelime kökeni olarak “akı”dan geldiği zamanla “akı”nın Ahi’ye dönüştüğü anlaşılmaktadır. Akıllık ilkelerinin İslam’ın ahlak ilkeleri ile büyük ölçüde örtüşmesinden dolayı Türklerin Müslümanlığı kabulü ile birlikte fütüvvet teşkilatlarının ahlak ilkelerini alarak Ahilik ilkelerini ve ahlak kaidelerini zenginleştirdikleri anlaşılmaktadır.

Ahlak kaideleri bakımından başka Müslüman ülkelerden fütüvvet teşkilatlarıyla benzeşmeler varsa da, bir meslek örgütlenmesi olarak Ahilik teşkilatının tamamen Türkler’e özgü bir kurum olduğu anlaşılmaktadır. Anadolu’yla birlikte Asya ve Afrika’da bir çok Müslüman ülkeyi (1330’ lu yıllarda) gezen Tancalı gezgin İbn-i Batuta da bu görüşümüzü doğrulamaktadır.

Ahiler’in örgütlü bir yapıya sahip olmalarına rağmen hiçbir zaman merkezi otoritenin yerine geçmek istemedikleri ancak zaman zaman ortaya çıkan otorite boşluğunu doldurdukları görülmektedir.

Ahiler’in mesleki yönden tam bir dayanışma içerisinde buldukları, meslek mensuplarının, orta sandıkları vasıtasıyla sosyal güvenliklerinin sağlandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Ahiler’in mesleki dayanışmanın bir vechesi olarak meslek mensuplarını, yamak, çırak, kalfa ve ustalık süreçlerinde sürekli bir eğitimden geçirdikleri, bu eğitim sürecinde hem mesleki bilgi, hem de ahlaki bilgi aldıkları görülmektedir.

Ahiler’in sosyal dayanışma açısından çok ilerledikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Ahi zaviyelerinin önemli bir fonksiyon icra ettiği anlaşılmaktadır. Ahiler’in akşamları bu zaviyelerde toplanıp okuma yazma, dini ve ahlaki bilgileri öğrenip, bazen de çalgı çalıp eğlenerek günün yorgunluğunu attıkları anlaşılmaktadır.

Ahiler’in hariciler diye nitelenen emekliler, düşünler, sakatlar ve yardıma muhtaçları orta sandıkları vasıtasıyla sosyal güvence altına aldıkları anlaşılmaktadır.

Ahiler'in ayrıca yaren kuruluğu halında köylere yayıldıkları, buralarda da, tarım işlerinde, düğünlerde vb. yardımlaşma ve dayanışma içerisinde buldukları kimsesiz, yaşlı, yahut bir şekilde yardıma muhtaç olanları gözetip korudukları, kendi aralarında yaren odaları kurdukları ve kaynaştıkları, ayrıca konuk odaları kurarak da dışarıdan gelen insanları misafir olarak ağırlayıp mihmandarlık ettikleri anlaşılmaktadır.

Ahiliğın orta sandıklarıyla bugünkü modern sosyal güvenlik kuruluşlarının, iş birliğı ve el birliğı yöntemiyle kooperatifçiliğın meslek dışı dayanışmayla sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonunun, sivil örgütlenmesiyle çeşitli sivil toplum örgütlerinin ve meslek kuruluşlarının temelini teşkil ettiğı anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR:

- BAYRAM, Mikail;** Ahi Evren ve Ahi Teşkilâtının Kuruluşu, Namlı Matbaası, Konya – 1991.
- BAYRAM, Mikail;** Ahi Evren Tasavvufi Düşüncenin Esasları, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Yayın No. 165, Ankara – 1995.
- ÇAĞATAY, Neşet;** Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara – 1989.
- ÇAĞATAY, Neşet;** Ahilik ve Esnaf, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Yayınları, Yayın No. 1, İstanbul – 1986.
- ÇAĞATAY, Neşet;** Ahlâkla Sanatın Bütünleştiği Türk Kurumu Olan Ahilik Nedir?, 2. Baskı, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Yayınları, Yayın No. 40. (Yayın yılı belirtilmemiş)
- ÇELİK, Abdulhalim;** Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-2002.
- DEMİR, Galip;** Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu ve Ahilik, Ahilik Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları, Yayın No. 10, İstanbul – 2000.
- DEMİR, Galip;** Ombudsman Aranıyor, Ahilik Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul – 2000.
- DÖNEK, Ekrem;** Ahilik, Ahlâkla Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf ve Teşkilatlanma Modeli, Kayseri Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Yayınları, Kayseri – 2000.
- EKİNCİ, Yusuf;** Ahilik ve Meslek Eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Yayın No. 862, İstanbul – 1990.
- EKİNCİ, Yusuf;** Ahilik, 3. Baskı, Ankara – 1991.
- ER, Tülay;** Simav İlçesi ve Çevresi Yaren Teşkilâtı, Sistem Ofset, Ankara – 1998.
- ERKEN, Veysi;** Ahilik Bir Sivil Örgütlenme Modeli, Seba Yayınları, Ankara – 1998.
- GÖKSU, Sadık;** Sokrat ve Eflatun'dan Günümüze Ahilik, Polat Kitapçılık, İstanbul – 2000.

GÖLPINARLI, Abdulkaki; İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı, İFM, XI, 1-4, İstanbul 1955.

GÜLLÜLÜ, Sabahattin; Ahi Birlikleri, Sosyoloji Açısından, Ötüken Yayınları, İstanbul – 1977.

GÜLVAHABOĞLU, Adil; Sosyal Güvenlik Öncüsü Ahi Evren Veli ve Ahilik, Memleket Yayınları, İstanbul – 1991.

SEYYAR, Ali; Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük), Beta Yay., İstanbul 2002.

ŞİMŞEK, Muhittin; Toplam Kalite Yönetimi ve Tarihteki Bir Uygulaması Ahilik, Hayat Yayınları, İstanbul – 2000.

TURAN, Kemal; Ahilik'ten Günümüze Mesleki ve Teknik Eğitimi, Tarihi Gelişimi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Yayın No. 129, İstanbul – 1996.

ULUTAN, Burhanettin; Türkiye Bataklıktan Kurtarılacak ve Kalkındırılacaktır, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, Yayın No. 3, İstanbul – 1994.

ULUTAN, Burhanettin; Ekonomik Kalkınma ve Devlet Yönetimi, Ahilik ve Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, Yayın No. 8, İstanbul – 1998.

SÜRELİ YAYINLAR:

BAYRAM, Mikail; “Anadolu Selçukluları Zamanında Bilimsel Zihniyet ve Bilimin İşe (Üretime) Dönüştürülmesi Anlayışı ve Uygulaması”, Ahilik Kültür Haftası 1995 Yılı İstanbul Paneli, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Yayınları, Yayın No. 3, İstanbul – 1996, 13-23.

DEMİR, Galip; “Ahilik ve Tüketiciyi Koruma İlişkileri”, Ahilik Kültür Haftası 1995 Yılı İstanbul Paneli, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Yayınları, Yayın No. 3, İstanbul – 1996, 35-41.

GÖKSU, Sadık; “Ahilik Kurumu ve Loncanın Son Çağlardaki Düşüşü – Yükselişi ve Türkiye Cumhuriyetinde Esnaf Meselesinin Gelişmesine Giriş”, Türk Kültürü ve Ahilik 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985, Kırşehir, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, Yayın No. 1, 1986, 141-152.

- GÜLLÜLÜ, Sabahattin;** “Fütüvvet ve Ahi Ahlâkı Konusunda Bazı Düşünceler”, Türk Kültürü ve Ahilik, 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985, Kırşehir, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, Yayın No.1, 1986, 79-85.
- KAZICI, Ziya;** “Osmanlı İhtisap Kanunnameleri ve Ahilik”, Türk Kültürü ve Ahilik, 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985, Kırşehir, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, 1986, 101-108.
- KOCATÜRK, Saadettin;** “Türk Kültürü ve Ahilik”, Türk Kültürü ve Ahilik, 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, 13-15 Eylül 1985, Kırşehir, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, 1986, 20-47.
- SOLAK, Fahri;** Ahilik, İktisat ve İş Dünyası Dergisi, Mart 1993, Yıl 2, S.9, ss.53-54.
- YAZICI, Nesimi;** “Lonca Sisteminde İşsizlik Sigortası”, Tarih ve Medeniyet Dergisi, Eylül 1994, 59-62.
- YELMEN, Hasan;** “Bir Türk Yaşayış Tarzı Olan Ahilik, Türk Kültürü ve Ahilik”, 21. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri, Kırşehir, 13-15 Eylül 1985, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, 1986, ss.95-100.

TEZLER:

- BAKIR, Meral Armağan;** Ahilik ve Mesleki Eğitim, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul – 1991.

DİĞER KAYNAKLAR:

- www.tesk.org.tr/egitim/ahilik/ahi.htm
- www.yayim.meb.gov.tr/yayimlar/143/6.htm
- www.ahilik.gen.tr/gorgu/temel.htm
- www.ahilik.gen.tr/gorgu/gorgu.htm
- www.tesob.org.tr/ahi.htm

ÖZGEÇMİŞ

1967 Yılında Alanya'da doğdu. İlkokulu, Çıplaklı Kadıyakası İlkokulunda bitirdi. Ortaokul ve liseyi Alanya'da bitirdikten sonra; Alanya ve köylerinde 8 yıl ilkokullarda, 1 yıl Ticaret Lisesinde vekil öğretmenlik yaptı.

1997 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesinden mezun oldu. Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nden Sınıf Öğretmenliği Formasyonu aldı. 1998-1999 yıllarında İstanbul 1. Zırhlı Tugay'da kısa dönem olarak 8 ay süreli askerliğini yaptı. 1987-2000 yılları arasında Alanya Gazetesi'nde part-time olarak çalıştı.

2000 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset Bölümü'nde Yüksek Lisans'a başladı.

2003 Bahar döneminde buradan mezun oldu.